

Coroi Artur

ALTORJA – EGY TÖRVÉNYHOZÓ ÉS RENDTARTÓ
KÉZDISZÉKI FALU A 19. SZÁZAD ELEJÉN

I. A 17–18. századi altorjai falutörvények

Altorja ősi szokásjogát és a communitás életének más szabályait – megindítva az írott egyházi és világi altorjai falutörvények, rendtartások sorozatát – legkésőbb a 17. században már írásba foglalták. Márton Miklós deáknak, az altorjai római katolikus egyházi bíróság ülnök-jegyzőjének¹ 1702 és 1734 között vezetett jegyzetfüzetében a következőket olvashatjuk:

„Anno 1660 die 5 Aprilis Végeztetett, mivel az leg belső Caemiterium az kő kerítésen belől kárára vagyon mind Templomunknak, s-mind az kő kerítésnek, azért a' modo deinceps senki az leg belső temető helybe ne temetkezzék hanem ha egy forintot le téssen az Templum számára, de úgy az is hogy közél Sirt ne ássasson az kő falhoz Sub poena fl. 12. Ezt az Ecclesia prothocolumából írta[m] ki.”²

A templom és a templomerőd védelmére, a templomerődön belüli temetkezés rendjére vonatkozó, írásban rögzített szabályt nyilván az egyházközség vagy a politikai község – Altorján e kettő lényegében egybeesett – közgyűlésén fogalmazták meg és fogadták el, majd ki is hirdették a későbbi közgyűléseken, továbbá a templom előtti téren, a szokott helyen, tulajdonképpen az altorjai templomerőd udvarán. Úgy véljük, hogy az idézet egy több cikkelyből álló szabályzatnak csak egyik előírása – a székely falvak közgyűlései viszonylag ritkán alkottak csupán egyetlen, a község minden tagjára vonatkozó szabályt –, de Márton Miklós deák egyházközségi hivatalánál fogva csak az egyházat is közvetlenül érintőt másolta ki a protocollumból. Megjegyezzük, hogy a templomot és a templomerődöt is a község építtette, temetőnek is a község adott helyet.

Ugyanazon jegyzetfüzetben, közvetlenül az 1660-as keltezésű határozat másolata előtt a következőket olvashatjuk:

„Anno D[omi]ni 1703, die 11 Julij Egybe gyűjtetvén T[e]k[i]nt[ete]s N[e]mz[ete]s Apór Péter Uram Nemes Alsó Torját az Méltóságos Gróff Apór István Ur[am] ő N[agysá]ga Parancsolattya szerént, melly Gyűlésben az Iskola házban jelen lévén Apór Péter Uram ő K[e]g[ye]lme is tón az Megye Alsó-Torja ő K[e]g[ye]lmével edgyütt ilyen végezéseket.

1. Midőn valami Szükséges dolgaiban, akarják Megye Biró Uraim vagy az Falus Biró egyben gyűjtenni az Falút, el hivatvatván kiki, ha valaki el vesztelené azon Gyűlésbe menetelt, bizonyos és jó ratióját nem adhatván vagy igaz méltó okát Gyűlésbe nem menetelnek, a' Biró egy forintig meg büntesse az olyan Embert toties, quoties.

2. Mikor valami hasznos és Szükséges dologról, vagy Templum építésiről, vagy Falu határa, és egyéb dolgáról, akarnának Patronus Uraink, Megye Biró Uraink, Hütös Uraink mind az Biróval és Falu Elejjevel edgyütt valami jó rendelést és végezést tenni, vox kérdettetvén, Mind Patronus Urainktól, Megye Biró Urainktól, Hütös Urainktól, Falu Elejtől, és a' Birótól a' mellyik voxon nagyobb részs meg áll, az, tartassék megh, de ha valaki az végezés után vakmerő képpen bestelenül ellené mondana azon jó végezésnek, az olyan contrarius és esz vesztő Embert egy forintig büntesse meg Biró Uram, mely pénz Templum számára adattassék toties quoties. Tertio³

Tertio tőnek ő K[e]g[ye]lmeik ilyen végezést: Hogy senki a' kinek mostan az Templumban Temető börtös pinczéje nincsen (mivel csak az Méltóságos Gróff Apór István Uram[na]k ő N[agysá]gának és ő N[agysá]ga Maradvájának vagyon börtös temető helye) senki ne temetkezzék soha, senkinek a' Templumba való Temetése meg ne engedtessek.

Quarto. Valamig egész Alsó Torja Megyéje edgyező consensussa, mind az Ecclesiával edgyütt, az nem léssen, hogy az Templumban az álló helyek fel osztassanak, addig senki se Nemes, se Lofó, se alább

¹ 1710. okt. 6. „Márton Miklós Deák p[ro] t[unc] Alsó Torjaj Schola Mester és az Rom[ano] Cath[olica] Ecc[lesia] Szent Székének Edgyik hűtes Assessora m[anu] p[ropria]” (KÁL, *Törzsgyűjtemény*. Az adatot ezúton köszönjük meg Dani János főkutatónak); 1710. nov. 27. „Márton Miklós deák Alsó Toriaij Iskola Mester, az Szent Széknek az Catholica Religion edgyik hites

assessora.” (MNL OL, P 970); 1716. jan. 17. „Nobilis Márton Miklós p[ro] t[empore] Alsó Toriaij Iskola Mester, a Szent Széknek az Catholica Religion Kézdi székben edgyik hütös assessora.” (Cs. gy., *Altorjai Csoboth János irathagyatéka*.)

² APL, MMjf, 34.

³ Órszó. Uo., 33. (A bevezető szöveg és az első két cikkely.)

való rendek közül magának széket csináltatni, vagy bé tenni ne merészellen Ezt az végezést az után az Leveleim között találtam.”⁴

Úgy véljük, hogy a falu- és egyházközségi gyűlés 1703-ban is a megőrzött négynél több cikkelyből álló falutörvényt fogadott el, de Márton Miklós deák ismét csak az egyházközségre és a templomra közvetlenül vonatkozóakat másolta le, vagy már meghozataluk alkalmával is csak azok másolatát helyezte el a levelei – iratai – között. Kétségbevonhatatlan viszont, hogy a falu határa dolgait 1703-ban a falugyűlésen hozott végzésekkel rendezték, azt pedig az iskolaházban tartották, a templom közvetlen közelében, feltehetően templomozás után.

A jegyzetfüzetben bevett szokásként szerepel az egyházi bennvalók és a – szántóhatárral határos – temetők kerítésének az egyházközség tagjai általi bekerítése és ezen kötelezettség elhanyagolójának szigorú büntetése. Biztosra vehetjük tehát, hogy 1703-ban már nemcsak a temetőkeretek, hanem a határkeretek is álltak, azokon pedig kapuk nyíltak. Köztudott viszont, hogy már a legkorábban írásba foglalt székelő falutörvények, rendtartások is tartalmaztak az ilyen kerítések és kapuk elkészítésére, karbantartására, felújítására, használatára, állapotuk felügyeletére stb. vonatkozó szabályokat.⁵ Bizonyára így volt ez Altorján is. Feltevésünket igazolni látszik az Altorja közgyűlésén 1747-ben elfogadott rendtartás, amely épp a határkeretekre és tanorokkapukra vonatkozó 5. cikkelyében mondja ki az azokkal kapcsolatos – nyilván régi – szokások, szabályok érvényességének fennmaradását.

A jegyzetfüzet más, helyi szabályzatokat is tartalmaz:

„Anno 1726 die 8 Martij. Az Büntetések hic et nunc e képpen lesznek azoknak, kiket convincáltak.

Az adtával teremtettével szitkozódók. Templum számára adnak egy font viaszszat, az Megye Bira Uraimnak den[arum] 30.

A kik az Templum Erdeijben erdőlték Templum részire egy font viaszszat adnak, az Megye Bira Uraimnak den[arum] 30. úgy mind azon által hogy ha ez után valaki erdőlne benne, csak egy Ember által meg bizonyosodnak sine omni misericordia három forint leszen büntetések toties quoties.

Az hus Evők, tudva kik bőjtőt szegtek. Templu[m] számára adnak singillatim egy egy font viaszszat.

A kik részegségek miatt Innep napokon Vasárnapokon Templumba nem jöttek, Templum számára

adgyanak egy font viaszszat az Megye Bira Uraimékkal végezzenek külön, exceptus Veress Péter és Nimet Gergely kik egy forintot adnak.

Veress Péternek háromszori maratságáért condescendála az Szék hogy két font viaszszat ad cum ea conditione, hogy ha ennek utánna csak egy Emberséges Ember által meg bizonyosodik hogy ha részegkedik s-szitkozodik káromkodik az több részze is utánna vétetődik expleáltatik az három forint.

Az Innep napokon s-Vasárnapokon Templu[m] el veszteglése, ha bizonyos mentsége nem leszen mint az Innep szegése Templu[m] számára adgyanak egy font viaszszat.”⁶

A jegyzetfüzetben hivatkoznak a nyilván ősidők óta érvényben lévő *Böcsületes Felszegi Ususra*,⁷ az illető altorjai falurész külön (írott vagy íratlan) szokásjogára, szabályzatára, rendtartására is. Hasonló egyházi és/vagy világi szabályzatai a többi altorjai falurésznek, de akár az altorjai tízeseknek, vagy például az idők folyamán említett altorjai kápolnák közösségeinek is lehettek.

Az említett altorjai protocollumba beírták a római katolikus egyházközségekre vonatkozó országos határozatokat és a Háromszéki, illetve Kézdi-Orbai főesperességét is, amelyek szintén beépültek az altorjai szokásrendbe. Ilyenek voltak a Catholicus Statusnak a kolozsvári országgyűlésen, 1695. márc. 5-én hozott határozatai,⁸ amelyeket az 1717. ápr. 9-i Csíksomlyói Generális Kongregáción szerkesztett Constitutióhoz kissé eltérő számozással és szöveggel csatoltak.⁹ (Az 1717-es rendtartáshoz csatolt pontok évszázadnyival későbbi csikkozmasi másolatában egyes cikkelyek szövege nem egyezik meg pontosan sem a Veszely Károly által közöltékével, sem a jegyzetfüzetben olvashatókéval.¹⁰) Az 1717-ben csatolt cikkelyek első négy pontja – bár latin nyelvű és kevésbé részletes – lényegében megegyezik a Mikes Mihály főkapitány által Szentkatolnán 1697-ben kihirdetett határozatokkal, amelyek szintén megtalálhatóak a jegyzetfüzetben. Ezek viszont nagyrészt visszavezethetőek a Szebelébi Bertalan altorjai plébános, erdélyi generális vikárius, Béli István és ugyancsak Mikes Mihály által 1695. aug. 14-én konszenzussal meghozottakra.¹¹ (Az ilyen szabályzatok az Erdélyi Fejedelemség mindenkori országgyűlése által hozott korábbi – 1619-es, 1640-es, 1650-es stb.¹² – és a Veszely Károly által közölt egyházi rendtartásokra, szabályzatokra épültek.¹³) Az 1717-es Constitutióhoz csatolt punctumok jóval korábbi keltének

⁴ Uo., 34. (A harmadik és a negyedik cikkely.)

⁵ IMREH István 1983, 275, 279, 290, 293. stb.

⁶ APL, MM jf, 63.

⁷ Uo., 74. (1731. máj. 26.)

⁸ VESZELY Károly 1860, 49.

⁹ Uo., 58–74.

¹⁰ SzOkI, VII, 219–221.

¹¹ VESZELY Károly 1860, 49–51.

¹² SzOkI, VI, 146–148, 193–194.

¹³ VESZELY Károly 1860, 19–48.

legfőbb bizonyítéka az, hogy előírásaik alkalmazására nézve már 1717 előtt is találunk példát a jegyzetfűzetben. Altorján azonban a jegyzetfűzet használatának időszakában bizonyosan ismerték és alkalmazták az 1710-ben hozott Csíksomlyói határozatokat¹⁴ és az 1717-es rendtartásból levezethető későbbieket is.¹⁵ Az említett rendtartásoknak a jegyzetfűzetben fennmaradt szövegét az alábbiakban idézzük.

„9. Proprietas Scamnorum, Sediumque Templi penitus Tollitur, cum hac tamen declaratione, Quod d[omi]ni Magnates, Patroni reales, Nobiles, Judices Ecclesiarum, primores, ac honoratiores Sessionum anteriorem locum teneant, secundum status suos, Ancillae Viliores Nobilissarum, sedes post tergum D[omi]narum suarum proximas non occupent, Sed vel juxta in terra genu flectendo, vel remotius intra Communem plebem, si poterunt, sedes capiendi Divina audiant. Virgines seu Puellae Plebeorum Sedes prae matronis non occupent, si sedes non sufficiant stantes, aut flectentes extra sedes Divina audiant. Mares autem juvenes chorum teneant, non separati tamen, Infames personae ultimam locum capiant, aeditui invigilent Quique hunc Ordinem non observaverit, primo in flo. 12, secundo in flo. 24, tertio a Templo excludantur tales.

10. Puellae Virgines in Templis, Processionibus, capita sua non velent, quod si velaverint vela de capitibus earum per aedituos detrahantur ipsorumque sint. Praeterea pro inobedientia flo. I mulctentur. pro necessitatibus Ecclesiarum.

11. Nemo in Processionibus arma deferat Sub poena amissionis armorum, excipitur ad Dobo¹⁶ vulgo dicta, et alia similia longuinca loca, ubi ab Haereticis vel Praedonibus timeri potest. In his tamen absque necessitate non explodant. Item in Nocte Resurrectionis nemo in Templis, aut intra angusta Templorum septa explodat sub eadem poena.

12. Serio inhibetur abusus ille in feria 2[secun]-da Paschatis vulgo Vízbe Vetés¹⁷ Item Apro Szentekézés¹⁸ sub poena flo. 3. Similiter nundinae Circa Templum, et Capella tempore Divinorum, dum est Concursus Populorum ex Processionibus, ante et post Divinae emi, vendique poterunt necessaria. Crematu vulgo Pálinka, Égett Bor, absolute nec ante nec post Divina vendantur. Si potus hic, aut potantes ibidem deprahendantur, potus per Aedituos, et Judices Confiscantur. Potantes vero in flo. 3. puniantur. Horum duae partes Ecclesiae, tertia Judicum et Aedituorum est.

13. Valachi et Haeretici in Parochiis Catholicis degentes in festis Catholicis, laborare non sinantur.

14. D[omi]ni Judices nulla tenus praesumant, in Saltibus Juventutis dispensare, Hoc est in Potestate R[ever]endorum Plebanorum cum discretione, et honestorum Virorum ad invigilandum talibus Ordinatione, ne excessus a Juventute committantur, excedentes in flo. 3 puniantur.

15. Nubentes copulari volentes in Missa et Confectione una cum sibi assistentibus adsint, secus non copulentur serio mandatur D[omi]nis Plebanis.

16. D[omi]ni Nobiles et Patroni Ecclesias et Domos Parochiales, Caemeterij hortos pro parte sua sicut caeteri aedificare teneantur. Ita et Valachi degentes in fundis, unde quondam Ecclesiae, domus horti que aedificabantur, aut merces Ecclesiarum Ministris dabatur.

17. Cum sit in ruinam evidentem murorum, in Templis Sepelliri absoluté nemini conceditur nisi fornix formata criptam habentibus, quae aedificare Solis Patronis licet.

18. Extra Templum prope parietes Turrium, murorum Templorum, Caemeterij intra unam majorem Orgiam Sepulturae non fiant sub poena flo 12.

19. D[omi]ni Nobiles admoniti, ut suorum Subditorum, Famulorum, Ancillarum, inio Filiorum ac Filiarum excessus et defectus scandalosos puniant, si neglexerint, nec Ecclesiae puniendos tradiderint ab ingressu Ecclesiae prohibeantur, si secus compelli non poterunt.

20. D[omi]ni item Nobiles et alij etiam cujuscunque Conditionis homines non Praesumant ullo modo ad jus fori Saecularis attrahere Judices, et Aedituos Ecclesiarum in causa et negotio Ecclesiae officium suum facientes, alias ipsi D[omi]ni Nobiles ad forum Ecclesiae puniendi pro hoc attraherentur.

21. Meretrices, qualescunque ad consuetudinem Ecclesiae Poenitentiam Compellantur similiter et Latrones sive Fornicarij, Impeditores, si Nobiles fuerint puniantur, si secus non potuerint, etiam ab ingressu Ecclesiarum prohibeantur.

22. Si D[omi]ni Judices Ecclesiarum negligentes fuerint in Officio suo, videlicet in procurandis rebus, et negotiis Ecclesiarum, in aedificandis Templis, Domibus Parochialibus, Rectificatione et administranda mercede D[omi]norum Parochorum et Magistrorum, item in puniendis Excessibus, et,

¹⁴ SzOkl, VII, 152–153.

¹⁵ VESZELY Károly 1860, 74–86.

¹⁶ Veszelynél is latin megfelelője nélkül szerepel (VESZELY Károly 1860, 66). Harci dob, esetleg valamilyen hajító- vagy löfegyver.

¹⁷ Veszelynél is a latin megfelelője nélkül szerepel, talán nem is volt latin neve (VESZELY Károly 1860, 67).

¹⁸ Veszelynél egyáltalán nem szerepel. (Vö. VESZELY Károly 1860, 67.)

defectib[us] Parochianorum á D[omi]nis Brachiis Ecclesiar[um] Constitutis severé puniantur.

23. Si Casu quo reperientur tales Contumaces, quos videlic[et] Nec D[omi]ni protectores, sive Brachia Ecclesiar[um], nec Ecclesia ipsa compescere posset, mox D[omi]n[us] Protector una cum Ecclesia Illustrissimo ac R[everen]dissimo D[omi]no D[omi]no Episcopo aut Vicario de talib[us] significent, ut hi nimir[um] apud Inlytu[m] Guberniu[m], vel Statu[m] Catholicu[m] contra tales remedi[u]m implorare possint.

Puncta quae P[ro]cesserunt publicanda et comunicanda sint etia[m] Saecularibus quae subscripserunt cum sigillor[um] suor[um] appensione D[omi]ni Magnates **Joannes Haller, Ladislaus Gyulaffi, Stephanus Apór, Michael Mikes, Ladislaus Mikola, Michael Száva**¹⁹

„Anno + 1697 In Szent Katolna. Az Méltóságos Úr **Mikes Mihály** Ur[am] Nemes Háromszék Fő Capitányának Háromszéki Romano-Catholicusok főbbik Patronussának az Ecclesiában lévő dolgokról végezési, melyekre ő N[agysá]ga az Catholicus Statustól rendeltetett vólt Anno 1695

Resolutio ad primum punctum Végeztetett az Bér quantuma felől, hogy ebben az esztendőben, a' kinek 20 Kalongya Gabonája leszen egész bért adgyon. Az pedig injungáltatik az Megye Biráijnak hogy elejekbe adandó instructió szerént böcsülettel bé szolgáltatassák egy héten két vagy három nap, a' kinek 12. 13. 14. 15. 18. (20)²⁰ kalongyája leszen mint adgyon, ki tetszik az elejekbe adandó instructiókból, mit adgyanak, a' kinek pedig 8 kalongyán alól leszen pénz bérrel tartozik az régi usus szerént. 36 pénzél.

Ad 2[secun]dum punctum resolutio. Az Innep s-Vasárnap meg Szegőköt, hogy az Pater az böcsületes Megye Biráijval edgyütt meg büntesse concludáltatott, úgy mind az által, hogy abban ő K[e]g[ye]lme az Proprium Interessit ne keressék, hanem két részze Templum számára, egy részze az Megye Biráijnak cedállyon, az büntetés pedig 3 forint legyen. Ide értvén azokat is kik Innep napon, s-Vasárnapon kétszer az Templomba nem mennek, s-méltó okát nem adhatták, elsőben egy forint, másodsor kettő, harmadszor három forint minden Vasárnap így observáltassék. Az Vicarius Uram Pecsétinek in Ecclesiasticis hogy mind Nemes Ember, s-mind Nemtelen engedgyen végeztetett. Az²¹ [30. lap.] Az Kurvát, Latrot, és példás vétekben élő Embereket az Vicarius Pecsétire tartozzanak, mind Nemes Emberek, s- mind Parasztok ki adni, és a' Pater s-Megye

Biráij ki adására az Vice Király Birák sub amissione honoris tartozzanak meg büntetni.

3. A' kik pedig Vasárnapokon vagy Innep napon Mise előtt, vagy Mise, és Vecsernye alatt tánczolnak, azon képpen ha Egett bort, bort, sert innának vagy árulnának is Korcsomákon azon poena alá rekesztessenek mint az Innep szegők.

4. Az Bért hogy egy héten két vagy 3 nap bé vigyék az Megye Biráij Urainknak injungáltatik, és mikor az bért be viszik mindenkor az Megye Biráij rendre, és Egyház Fiaij jelen legyenek. Hogy ha pedig az hagyott idő alatt az bért valaki bé nem viszi az mi kárt vall az böcsületes Pater és Mester, azon non obtemperans Ember tartozzék meg fizetni, azon kívül szofogadatlanságokért az Megye Birák meg büntetni tartozzanak. Hogy az Megye Biráij Uraink és az Falu Eleij adgyák számba annuátim az Embereket végeztetett.

5. Erről is vagon conclusum, Megyek (sic!) Birák vállasztattak, s-meg esküdgyenek, kik annuátim Számot adgyanak az Templum Bónumiról, és jövedelmiről.

6. Az Özvegy Aszszonyok iránt az Megye Birája, és a Pater ő k[e]g[ye]lme Lelkek szerént tegyenek itiletet limitatiót, és limitatió szerént exigállyák az bért, Az mely Özvegy Aszszony Nötelen Fiával egy kenyéren vagon az nem tartozik két bérrel + Az koros, és tehetős Iffú legények nötelenek, hogy egész bért adgyanak végeztetett.

Az kik Patronusok[na]k tartják magokat, és nem adnak többet, sőt annyit is mint egy közönséges bér adó Ember, tartozzék az olyan annyit adni mint egy bér adó Ember, de Patronusnak nem tartatik

7. Az Szalad iránt végeztetett hogy a' ki micsodás szaladot csinál magának, olyant adgyon az böcsületes Papnak Deáknak is, mind azon által az Megye Birák ő K[e]g[ye]lmeek investigállyák meg jól, hogy a ki árpát vét magának Szaladot is árpa Szaladot adgyon Paternek Mesternek.

8. Az Tavasz Gabona²² vetés iránt concludáltatott, hogy az mi féle Tavasz Gabonája terem olyant adgyon, hogy ha az Ősz Gabona alá való földet tavasz Gabonával occupállyá, nem lévén Ősz Gabonája, ősz Gabonája helyén, s-tavasz Gabona helyén is, tavasz Gabonával contentállyá az Egyházi Embert a' minéműt vét ollyannal.

9. Hogy az Megye Bira Urajnk az Megyeket (sic!) mind Szalad és Fa- iránt három felé oszszák annuátim, végeztük úgy hogy az Bér adó Embereknek két részze mind Szaladot, s-fát az Paternek adgyon, s-harmada az Mesternek igasságoson esztendőnként el kell osztani.

¹⁹ APL, MMjf, 89–90.

²⁰ Az általunk zárójelbe tett számot az eredetiben kihúzták.

²¹ Őrszó: a szöveg folytatásának a következő lapon található

első szava.

²² A 17–19. században Háromszéken a *gabona* a mezei haszonnövények általános megnevezése volt.

10. Hogy kiki, mind Gabona bér adó, mind pénzes marhás Emberek ki hány marhákon erdői magának, annyi marhán tartozzék fát egy egy szekérel vinni az Paternek vagy Mesternek az mint hová rendeltetik, jó Szekérel, minden Házás Ember és marhás özvegy egy egy szekérel végeztetett.²³

Az altorjai egyházi törvénytevők természetesen a fentiekén kívül más rendtartásokat, végzéseket is felhasználtak munkájuk során. Ilyen az 1699 esztendőbeli die 15 Mensis Augusti Sárfalvi Kézdi széki végzés és deliberatum,²⁴ amelynek tartalmára csak következtethetünk, és az Apor Péter által említett 1701–1702-es sárfalvi conclusum,²⁵ amelynek tartalma szintén ismeretlen számunkra. Ezeket *Accordaként* is említették, és minden valószínűség szerint olvashatóak voltak az altorjai eklézsia protocollumban. Hivatkoztak továbbá az *Anyaszentegyház parancsolataira*, vagyis a Szentírás parancsaira is.

A falutörvényeknek szerves részét képezték az egyszeri alkalomra vagy örök időkre szóló falugyűlési végzések is. Altorján 1808. nov. 5-én, 1808. dec. 10-én és 1811. dec. 21-én hoztak ilyen határozatokat.²⁶

Dolgozatunkban nem foglalkozunk a fentebb idézett vagy említett rendtartások és határozatok elemzésével, előírásaik gyakorlati alkalmazásával. Célunk a 19. század elei Altorja életének bemutatása és a falu közgyűlése által 1747-ben elfogadott-megerősített *observatiók, conclusiók, ususok* elemzése és gyakorlati alkalmazásuk nyomon követése a 19. század elején.

II. Altorja 1747-ben kelt rendtartása

Az 1747-es rendtartás – amely a földesurak (possessorok), a szabadrendű székelyek és az úrbéreszek közötti hosszas alkudozások eredményeként született meg a falugyűlés utolsó perceiben, amit az aláírása előtt betoldott kiegészítések híven tükröznek – egy kettőbe hajtott, harmadrét alakú levél négy számozatlan oldalán olvasható.

Az 1747-ben elfogadott és érvénybe lépett rendtartás nem az első és egyedüli a 18. században vagy még korábban keletkezett, az altorjai szántóhatár, legelők és kaszálók használatára, a csordákra, nyájakra és pásztoraikra, a felügyeletükkel megbízott helyi hatóságok jogkörére stb. vonatkozó rendtartások sorában, hiszen a 9. cikkelye megerősíti a sertés- és tehénpásztorok korábban, számunkra ismeretlen időpontban elfogadott conclusumát, 5. cikkelye pe-

dig – mint már említettük – a határkertekre és a tanorokkapukra vonatkozó, szintén régebbi usust is. A 19. század elején az erdőbírótság ügyeit is tárgyalja a falusbíró széke, ezért feltehető, hogy az altorjai erdőkre vonatkozó rendtartás(ok) is legkésőbbben a 18. században foglaltattak írásba. Így legalább három – de ha már korábban is létezett volna a határpásztorokra vonatkozó *observatio*, akkor éppenséggel négy – olyan 18. századi vagy még korábbi altorjai rendtartással kell számolnunk, amely a fent említett kérdéseket szabályozza.

Az 1747-es altorjai falutörvény²⁷ szövege a következő:

„fol. 1^r In Possessione Alsó Torja Factae Conclusiones in Generali Congregatione Tum Possessoru[m] Illustrissimoru[m] ac Spectabilium Tum vero incolarum habitantiu[m] de dicta Alsó Torja Sub Judice Joanne Antal Anno - 1747 die 7[septi]mo Mensis Maij. Mellyjeből is Leg elsőben az Határ pásztorok Observatioj következnek.

1[pri]mo Az Határ pásztorok fizetése pedig az Szerint Leszen, az melly Gazda Ember Tisztelendő Pater Plebanus Urunk[na]k egész kepe bért ad Tartozék adni az Határ pásztorok[na]k Kétt véka Zobot az melly Ember pedig fél béres tartozzék egy véka Zabbal. A Határ Pásztorok pediglen Hüttel Legyenek Kötelesek az Határ örizetire.

2[secun]do Az Incolak Közül pediglen Senki egy Szóval akár mi nével nevezendő Logo Marháját Szekere Után Ne hordozza, ha pedig Comperialtatik Legyen Activitasa Határ Biró Ur[am]nak

1[pri]mo az olyan Szofogadatlan Embert admonealtatni Falusi Biro által

... .. 2[secun]do Ha nem engedelmeskednék az olyan Ember, Szabad Legyen Határ Biro Uramn[a]k egy forintig meg Büntettetni az olyan Embert, toties quoties. X

3[ter]tio Az Szaladást pedig Tali conditione Kel Observalni mind ejelit mind pedig Napalit, Legyen Kétt Két poltra Öreg Marharol, bornyutol pedig Ugy mint Anya Szopotol toties quoties egy egy pénz, ha pediglen Valakinek olly Szokásos Marhaja Tanálkozónak akár Öreg akár bornyú az olyan Embert Határ Biro Uram admonealtassa Falusi Biro által marhajanak Gongya Viselesere a Határból való Ki fogasat, x Szabad Legyen Határ Biro Ur[a]m[na]k egy forintig meg Büntettetni ha pediglen az Incolak Törvényre Marhajokot Ki akarják venni, határ Biro Uramott maga Hazanál Tanállyák meg, és Hatar Biro Uram Poroncsollyon a Határ pásztorok[na]k az Törvényre Való Ki adas irant (Tudni illik) Maga eleiben Határ

²³ APL, MM jf, 29–31.

²⁴ Uo., 7. (1705. márc. 10.)

²⁵ APOR Péter 1903, II, 240.

²⁶ Lásd a *Függelékben*.

²⁷ EME, Kt *Az 1747-es altorjai falutörvény*.

Biro Uram, Melly Törvént Hatar Biro Uram quo citius el igazitson Biro és Hütös Uramékkal.

4[quar]to Az Incolák Fekete Borsot Lencsét Kaszálni a modo de inceptis ne mereszjenek Határ Biro Uram Hire Nélkül Sött ha Valaki tentálna probalna Merészleni, Legyen Szabatságába Hatar Biro Uramn[a]k egy forintig meg büntettetni. Haricska Vetésnek idein.

fol. 1^v Az Incolak vono Marhajokot a gyepekre Ki ereszteti Szabad Legyen Kötelinel fogva ha pedig olyan Ember tanaltatnak aki Csak etetésre hajtana Marhaját Szabad Legyen Határ Biro Ur[a]mn[a]k egy forintig meg büntettetni az olyan embert, insuper ha pediglen Valamelly Ember Határ Biro Uram Hire nélkül akarmi nevel nevezendő gabonajanak Kaszalasara Ki menne a Határ pásztotorok in facto Nem tanálnak is egy bevehető Bizonság relatiojából Constálvan Határ Biro Uramn[a]k Szabadsagaba Leszen egy forintig meg büntettni az olyan Embert, Haricska vetés idein Senki az Mezőn ne hallyon Tilalmas helyen. X

5[quin]to Kapurol Kertről Lött Karokot Határ Biro Uram az Határ pasztorokkal Tartozik meg fizettetni Tali Conditione Tamen hogy ha Valamelly Kertes Embernek az Kertin Kár Lenne tehát azon Ember tartozzék a Kárt meg fizetni úgy mind azon által hogy Hatar Biro Uram az Falus Biroval nezesse meg, Tertio Se azon Kertet ha az Kertnek rosz volta és Tanorok Kapunak comperialtatik (adjudicaltatik)²⁸ fizesse meg a Kertes és Tanorok Kaput Tartó Ember ha pedig nem Comperialtatik a Specificalt defectus mind Kertbe s: mind Tanorok Kapuba fizessék meg az Határ pásztorok és Plus egyéb Usussi pedig az Falunak in Vigore Maradn[a]k.

6[sex]to Azt is Határoztuk in Communi Congregatione hogy mindenféle nyáj mellett való Pasztorok úgy őrizék Nyajokot hogy ha a Kenderekben Kár Leszen Vigyazatlansagok mián Vagy Buszuságból Valamellyik Pasztor Kárt Tenne az Kenderekbe[n] egy Szava be vehető Ember Latna vagy bé adna Facultatott határ Biro Uram eő Kegyelme hogy azon Pasztort egy forintig meg büntettesse az Kart is azon Karos Embernek meg Fizettetni. Hatar Biro Uram Pediglen a Kenderek Közöt Levő paragokról be hajtani tartozék az Határ Pásztorokkal, és egy forintig meg is büntettetni publicaltatvan elsőben hogy Senki az Kender Földek közöt Levő pallagokra ne hajtassa marhaját. vel in Communi Congregatione vel praeforibus Templi in Loco Solito.

7[septi]mo Mind Eddig az Ideig Sok el Szemvetetetlen és Fajdalmas Karaink Voltanak Hatarinkban

Kivált Nyomasinkban az Esztenáknak erectioja iránt Mind hogy az Pasztorok quo Spiritu ducti nagyob reszire idegen és Nem possessionatus Embereknek johait hoszzák (Esztenáinkra) határinkra # igen Nagy és²⁹

fol 2^r és el Szenvedhetetlen praejudiciumunkra et etiam Contra Leges Patriae, azért in Communi Congregatione Concludaltatot Tum Illustrissimorum Praenotatorum ac Spectabilium Dominoru[m] Possessorum Tum Vero Incolarum hogy a modo deinceps per absolutum. Valamellyik Esztenán idegen juhok Comperialtatnak tehát Hatar Biro Uram eő Kegyelme facultáltatik úgy az Falus Biro Hütössivel együt Kimenven az Esztenákra és az Egesz falusi Incolakot admonealtatvan hogy minden Ember ad faciem Loci Ki mennyen az Esztenákra Sub Poena flo 1. és Ki Ki maga Juhát ki hánvan, meg vizsgálván az idegen Juhokot ahol találatnak X (hajtssek azon idegen Juh Falusi Biro Hászához

elsőben büntetőgyék Contra Leges Patriae.

2[secun]do Tizedeltessek meg.

3[ter]tio Triduale Forum Celebraltassek)³⁰

ha pedig Compossessorok Juha Talaltatik az (Pasztorok

1[pri]mo Admonealtattván Falusi Biro Által és azon admonitionak nem engedelmekedvén Tehát az Pasztorok in Flo 12 büntetőgyenek Sine Misericordia irremissibiliter)³¹ Valaki pediglen mind az Meltosagos Possessor Uraktól mind pediglen az Incolaktól in Integro vel in Parte violálatnak in Poena Flo 12 maragyon meg is az Contractus in vigore Maragyon azon Contractust pediglen tartozn[a]k mind az Meltosagos Possessor Urak mind pediglen Tertiose az Falusi Biro Falu Kepiben Subscribalni ezen Contractusunkot in Super az Meltosagos Possessor Specificalt Urak Közül Vagy Hatar Biro Uramott úgy Falus Birot Tertiose Törvényre Vonni ezen punctumoknak Concludalt Substantiaji iránt Calumnian Maragyon még is processussa invanidaltassék. O-

8[octa]vo Ez is Accedált az Fennebb Concludált Conclusumhoz hogy Senki se pallagokon se Gyepeken se Kalongyák Közöt valamedig in Loco Solito Nem Publicaltatik Falusi Biro Által Marhaját Ne Legeltesse Annal inkább az Juhokot és Tehén Csordakot ne mereszljék hajtani Külömben Facultassa Legyen Hatar Biro Uramnak meg

fol 2^v Büntettetni Külön Külön egy forintig az Hatar Pasztorok pediglen Tartozzanak azon Marhaját Hatar Biro Uram Hazához hajtani mint hogy Ki Ki Tugya az Falusi Becsületes Emberek közül hol Keresni.

²⁸ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták, és fölírták a *comperialtatik* szót.

²⁹ Őrszó.

³⁰ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

³¹ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

9[no]no Mind az Sertés Pasztorok ugy az Tehen Pasztorok irant Valo Conclusum in Vigore Marad az elebbeni Contractus Szerent.

Ezen jól és elkeszdet Munkanak el Keszdesire és meg tartasara rendeltük Valasztottuk Határ Bironak T[ekintete]ss Nemz[e]tes Mihalcz Peter Uramott Hatar Pasztorok[na]k az All Szegből Biro Antal Janost Cum Suis adjunctis.

1[pri]mo Annectalván ezt is hogy Ammodo de incept Semmmi fele Termő Fat (Tudni illik) Se Vad-alma fat se vacskor körtövelly fatt. Se cseresznye fátt, egy Szoval Semmi Gyümölcs termő fat Senki le ne mereszlyen vagni Külömben ha Valaki le vagna, Határ Biro Uram facultássa az Hatarpasztorokkal egy forintig meg büntetni toties quoties Csak egy Szava be vehető Embernek relatiojara is. Azt is hoza teven hogy Se Torja hago alat Szalas helyen Se Begyenkö-be Kaszalni ne Mereszlyen Senki ugy Köves hegy alat ha valaki Kaszalna az Biro Zálagolja meg flo 3 Faluval együt Büntesse meg

Azt is hozzá Tévn hogy se Begyenköbe se Torja hágo alatt Kabala

Dombon fellyel Se Tehén Csorda se ju sereg ne merészle Tessék legeltetni

mikor /vonó/ marha legeltetnek (idejekorán?) ...

... .. Admonealtassanak ... ..

... .. az pásztorok az ... .. nem enge-delemesked(nenek?) ... ..

... .. zálagollya ... .. meg ... .. 3 forintig ... .. az Faluval együt büntesse megh³²

B[áró] Apor Péter m[anu] p[ropria] P. H.

B[áró] Apor Joseph m[anu] p[ropria] P. H.

B[áró] Apor László m[anu] p[ropria] P. H.

Mihálcz Péter m[anu] p[ropria]

Mihálcz Mihály Senior m[anu] p[ropria]

All Torjai László P. H.

... .. Gergely m[anu] p[ropria] P. H.³³

Fasc[iculus] 4 Nro 19

Sub A Pro Illiterato

All Torjai Benkő Pál m[anu] p[ropria] P. H.

AlTorjai] Falusi Hütös Biro Antal Janos P. H.³⁴

Az 1747-es rendtartás elemzését annak gyakorlati alkalmazása elemzésével együtt végezzük el, a megfelelő helyen.

III. Az altorjai falusbíróság 1808–1818 között vezetett jegyzőkönyve

Az 1747-ben elfogadott rendtartás és az általa megerősített korábbiak előírásai gyakorlati alkalmazásának nyomon követését az altorjai falusbíró székének a határ- és erdőbíróság, továbbá a sertés-, juh- és szarvasmarha-pásztorok ügyeit tárgyaló üléséről fennmaradt, 1808 és 1818 között vezetett jegyzőkönyve teszi lehetővé. Az 1813-as esztendőből nem találunk feljegyzéseket a jegyzőkönyvben, ami összefügghet az altorjai határőrkatonáknak, elsősorban a huszároknak a napóleoni háborúban való 1809 és 1813 közötti részvételével.³⁵ Úgy véljük, hogy a „francia háború” – talán az utolsó három év kivételével – a jegyzőkönyv által megörökített egész időszakra rányomhatta a bélyegét.

A jegyzőkönyvet, az 1747-es rendtartás eredeti szövegével és Altorjának az Apor családdal a Kerek-tó lefolyása ügyében a 19. század első felében folytatott pere irataival együtt a két világháború között a torjai községhezán időnként segédjegyzősködő, később Nagybányára elszármazott Pinti Dénes altorjai lakos őrizte meg. (Az iratokat özvegye, Lakner Rozália 1987-ben, újságíró ismerőse révén Balogh Béla nagybányai levéltárhoz, ő pedig a nemrég megboldogult Imreh István professzor úrhoz juttatta el. Az ő engedélyével Kovács András művészettörténésszel mindet lefényképeztettük, és a felvételeket Gligor Zoltán kézdívsárhelyi tornatanárral előhívatuk: a felvételek ma is a birtokunkban vannak. Az iratokat az özvegytől a Sepsiszentgyörgyi állami levéltár megvásárolta.)

A jegyzőkönyv lehetővé teszi a határpásztorokra vonatkozó rendtartás(ok) előírásai esetleges későbbi módosításainak megismerését, a sertés-, juh- és szarvasmarha-pásztorokra vonatkozó rendtartás és az altorjai erdőrendtartás részleges rekonstruálását. Ugyanakkor megismerhetünk olyan – írásban nem rögzített – altorjai jogszokásokat, bevett szokásokat, törvénytevési eljárásokat, amelyeket szentesített a régiségük és a gyakorlatban való folyamatos, huzamos idejű alkalmazásuk.

A nyolcadrét alakú, borító nélküli jegyzőkönyv kettőbe hajtott, cérnával összefűzött leveleinek csak az előlapját számozták, 1-től 87-ig. A számozás és a bejegyzések kronológiai sorrendje közötti eltérésnek a következő okait állapíthatjuk meg:

³² Ezt az ötsoros betoldást függőlegesen írták a lap bal szélére, igen apró betűkkel, az előtte olvasható 1[pri]mótól a lap aljáig. Át lévén húzva, részben olvashatatlan.

³³ A pecsétviasz papírral van fedve.

³⁴ A pecsétviasz papírral van fedve.

³⁵ A napóleoni háborúk idején a feltorjai nemesek és határőrök kivágták egyik erdejüket, faanyagát pedig – minden valószínűség

szerint a messze földön harcolók ruházata és felszerelése költségeinek fedezése céljából – értékesítették. Az azóta is legelőként használt területet 1864-ben még *Franciavágás* néven ismerték, de ez a helynév ma már nem él. (OSZK, Kt, F1/3814/A. 20, 24. mft. A továbbiakban: *Pesty helynégyűjteménye*.) Hasonló eljárásra Altorján is sor kerülhetett.

– némely bejegyzés a keltezésénél később eszközöltetett, ezért nem kerülhetett oda, ahol a helye lett volna;

– a levelek összefűzése és számozása utólag történt, vagy valamilyen okból – elég figyelmetlenül – másodlagosan is összefűzték, majd megszámozták a leveleket.

A jegyzőkönyvet a falu mindenkori jegyzője vezette, de a kézírások összehasonlítása során kiderült, hogy ezt a feladatot időnként – talán a jegyző akadályoztatása miatt – mások vállalták.

A jegyzőkönyv teljes, meglehetősen terjedelmes szövegét a *Függelékben* tesszük közzé. Előbb azonban megkíséreljük a jegyzőkönyv adatai alapján a lehető legteljesebb képet felvázolni a 19. század eleji Altorjáról, lakóinak mindennapi életéről stb. Kísérletünk során a székely falvak múltjának jeles kutatói által közzétett munkáknak igen nagy hasznát vettük.³⁶

IV. Altorja a 19. század elején

1. Altorja és határa

A falusbíróság jegyzőkönyve feleleveníti a katonarendiek és provincialisták lakta 19. század eleji Altorja közösségi akarattal szabályozott és néha a határőrpáncsnokság által irányított hétköznapi életének – a földművelésnek, az állattartásnak-pásztorokdásnak, az erdőlésnek, valamint a katonáskodásnak – jó néhány jellemző jelenetét.

A forrás természetéből kifolyólag, magáról a faluról – mint településről és mesterségesen létrehozott tereptárgyak együtteséről – alig tudunk meg valamit. A falut országút szelte át, a falurészek – Alszeg, Középszer és Felszeg – neve az azonos család- és keresztnevek megkülönböztetésére is szolgált. A házakhoz udvar tartozott, de udvar volt a nagyobb gazdaságok neve is. A falu közéletének legfontosabb helyszínét, a községházát, amelyben a törvénytevés is folyt, a falu törvényes házának, a falu közönséges kiválasztott házának nevezték,³⁷ és ez többnyire valamely lovas vagy gyalog határőr háza volt. (Ezzel szemben a 18. század elején a falu közéletének, az egyházi és világi törvény-

tevésnek egyik legfontosabb helyszíne még a község-háza funkcióját is betöltő iskolaház volt.³⁸) A falu egy része közvetlenül szomszédos volt a szántóterülettel: ezt a házakhoz tartozó kertek mögött elterülő, ma is élő Kertekmege dülönév tanúsítja. A kerítéssel övezett falut – vélhetően őrzött – kapukon át hagyhatta el a mezőre, rétre, erdőre tartó, az onnan hazatérő dologtevő vagy a szomszédos településekre tartó, az onnan hazatérő utas és az átutazók. A jegyzőkönyvben ilyen utak: a *Kajtár útja*, az *ikafalvi* és a *hatolykai határba* vezető út.

A falut a szántókkal ellentétes oldalán a Torja-vize határolta, amelyről a jegyzőkönyvben nem esik említés. A Kerek-tó a szántóhatárban terült el, és ott folyt az egyik dülő névadója, az Ér.

A szántókon túl, a magasabban fekvő terepen erdők, erdei kaszálók és legelők terültek el, közülük a *Csere* vált egy szomszédos dülő névadójává. A legnagyobb hegyi legelők egyikét – Almást – Bethlen Gábor fejedelmünk adományozta a feltorjai kénbányász-közösségnek,³⁹ de 1864-ben azok azt az altorjaiakkal együtt használták.⁴⁰ A *Szénégető* – a mai Széntető szomszédságában⁴¹ – erdőborította hegy az Almástól nyugatra. A *Forgyogó* – amelynek közelében a fennháló (meddő) csordának a szállása volt – attól északra, talán a Büdös-hegy környékén feküdt, de akár az utóbbtól délre, a Torjahágaja közelében is feküldhetett.

A forrás a legtöbb tájékoztatást a szántóhatárról adja.

A régebben közzétett altorjai helynevek könnyebben hozzáférhetőek lévén, a jegyzőkönyv helyneveit Pesty Frigyes későbbi, 1864–1865-ben készült helynévgyűjteményének közöletlen adataival hasonlítjuk össze.⁴² (Pesty Frigyes nagy szolgálatot tett több szaktudománynak is a Kárpát-medence 1864–1865-ben még élő helyneveinek összeírásával.) Számos jele van annak, hogy Altorja határa már a 17. század első felében is háromfordulós volt, az 1703-as adóügyi összeírás ezt a tényt mint nyilvánvalót rögzíti,⁴³ a község előjárósága pedig 1865-ben is így mutatta be a falu szántóhatárát:

³⁶ Imreh István két munkáját, Pataki Józseffel közösen írt monográfiáját, Egyed Ákos tanulmánykötetét stb. forgattuk nagy haszonnal. (IMREH István 1973; Uő 1983; IMREH István – PATAKI József 1992; EGYED Ákos 1981.)

³⁷ A 19. század elején Altorján a községháza nem a mindenkori falusbíró háza volt, de nem tudjuk, milyen kritériumok alapján, milyen módon és milyen időközönként választott községházává egy – minden valószínűség szerint – magánház.

³⁸ APL, MM jf, 3. (1.); 7. (5.); 18. (16.); „1730 ...az altorjai iskola házban...” (SÁVAI János 1997.)

³⁹ MNL OL, F 1, XII, 59; CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55–56; OSZK, Kt, *Pesty helynévgyűjteménye*; ORBÁN Balázs 1869,

III, 81.

⁴⁰ OSZK, Kt, *Pesty helynévgyűjteménye*.

⁴¹ Uo.

⁴² CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55–56. és CS. BOGÁTS Dénes 1958, 216. A négy-öt száz éve bizonyíthatóan élő altorjai helynevek többsége minden valószínűség szerint egyidős magával a 13. században alapított faluval. [Időközben a Pesty-adatok ugyancsak könnyen hozzáférhetővé váltak, kiadásuk sem csak a mikrofilmmásolatból, hanem az eredeti kéziratral is egybevetve történt, elsősorban éppen a Coroi Artur szorgalmazására: PESTY Frigyes 2012. *Szerk. megj.*]

⁴³ DOMOKOS Pál Péter 1978, 226.

Belsőmező	Középsőmező	Külsőmező
Rétiláb	Nagytó lábja	Meddűföldek
Kurtarét	Nyáras	Feltorjárforduló
Rétkülsőláb	Középláb	Altorjaiborzás
Rétbelső láb	Balogmárta	Tatárúthossza
Belsőré	Vasas	Burjános
Érláb	Hosszú	Herbátlábja
Keskenyláb	Padlábja	Faluföldére-forduló
Széles	Hentz	Hangás
Pad	Alámenő	Keresztfaláb
Kertekmege	Kerektőlábja	Hatolykaiútláb
Magyarhegyalja	Telekláb	Kosolya
Csiányos	Szentlukács	Csukás
Nemeshatár	Hágó	Falufölde
	Hágótető	Szegényszer
	Kútfő lábja	Újosztás
	Nemeshatár	Vőremenő
	Cserealjja	Völgyhát
	Cserefark	Völgyfenék

A Belsőmező lényegében a Torja-vize, Kézdivásárhely és az altorjai római katolikus templom között húzódott, a Középsőmező mögötte, a Csere és a szentkatolnai határ között, a Külsőmező pedig emögött, a feltorjai és a hatolykai határ között, a futásfalvi, az ikafalvi és az alsócsernátoni határig.

A jegyzőkönyvben 1808 és 1818 között az altorjai szántóhatár helynevei a következők:

Belsőmező	Középsőmező	Külsőmező
Rétiláb	Nagytó lábja	az medű földekben
Kurtarét	Nyáras	a meddő földek közöt az ikafalvi ut mellet
Rétilabban a keringők helyin	Közepső Nyáras	Feltorjára forduló
Ér	Középláb	Borzás
Keskeny	Balog Márta	Tatárút hosza
Szélyes	Középláb, Vasas	Burjános
Pad	Hosszú	Herbátláb
Kertek megett	Pad	Herbát kutja
Magyarhegy alja	Közepső mező Padláb	Faluföldére forduló

Belsőmező	Középsőmező	Külsőmező
Csijános láb	Hencz	Hangás
Nemeshatár	Alámenő	Keresztfal
Alámenő	Kerektó lábja	Hatolykaiútláb
Nyúl nyomás	a Gödrös uton alol a Telek nevezetű helyben	Kosolya
Templom mezeje	Szentlukács	Csukás
	Hágó	Falu földi
	a Hágóból a Gál Antal kertye megül a tanórok Kaputól	Szegényszer
	Kut feje	Újosztás
	Nemeshatár	Vőremenő
	Csere alatt	Nagyvölgy
	Csere alatt a Felmenő Lábában a Fejer folttól	Nagyvölgy, Lemenő láb
	Csere alól	Nagyvölgy, a Patak mellett
	Csere farkától	Völgyhát
	Lemenő	Völgyfenék
		Csere alatt
		Lapos

A megfelelő helyre vastag betűvel beillesztettük azokat a Pesty-féle helynévadatokat is, amelyek a jegyzőkönyvben nem fordulnak elő, végül pedig dőlt betűvel beillesztettük azokat a helyneveket, amelyek a Pesty-féle gyűjteményben nem fordulnak elő. A szántóhatár helyneveit tartalmazó két adatsor között nagyon kevés az eltérés, az azonos helynevek esetében pedig – érthető okokból – többnyire a jegyzőkönyv adatai a részletesebbek.

Vizsgáljuk meg a Pesty-féle gyűjteményben meg-, a jegyzőkönyvben viszont meg nem található, illetve a jegyzőkönyvben meg-, de a Pesty-féle gyűjteményben meg nem található helyneveket. Csábító volna a *Nemeshatárt* azonosítani a jegyzőkönyvben előforduló, viszont a gyűjteményből hiányzó helynevekkel, de a Külsőmezőben, ahol több újnak tűnő elnevezés is szerepel, és van egy 1864-re eltűnt helynév is, nincs ilyen nevű földláb, továbbá hiteles okiratból értesülünk arról, hogy Apor Lászlónénak és Apor Péternek a *Telekláiban* és a *Kerektó lábában* (ezek az elnevezések 1864-ben is éltek) volt földjük,⁴⁴ a jegyzőkönyvben pedig nem találtunk olyan földlábát, amelyben

⁴⁴ SÁL, *Az altorjai közösség pere az Apor családdal a Kerek-tó lefolyása, a róla elnevezett földláb birtoklása és a tanorokkapu ügyé-*

ben (1805–1806).

csak nemesek birtokoltak volna. (A Nemeshatár talán azonosítható az 1760-ban előforduló *Nemesek rétje* helynévvel.⁴⁵)

A *Nagytó* (lábja) helynév 1603-ban,⁴⁶ a *Szentlukács* 1611-ben,⁴⁷ a *Nyúl nyomás* 1759-ben,⁴⁸ a *Nagyvölgy feneke* 1761-ben, a *Völgyhát* és a *Hosszúvölgy* (a feltorjai határban)⁴⁹ ugyanazon évben már ismert helynév volt.⁵⁰ A hatolykai határba vezető utat a jegyzőkönyvben is említik, a *Templom mezeje* ma is élő helynév.⁵¹ Feltehető, hogy a Pesty-féle gyűjtemény egyes, újnak tűnő helynevei csak kártételek híján nem szerepelnek a jegyzőkönyvben. A jegyzőkönyv egyik helyneve – a *Lapos* – a gyűjteményben nem fordul elő és nem azonosítható az 1752-ben az alsóvölgyi határban felbukkanó Laposbérccel.⁵² (A helyismerettel nem rendelkező CS. BOGÁTS Dénes – minden valószínűség szerint az iratok keltezési helyéből, illetve az illető földlábakban birtoklók lakóhelyéből indult ki a helynevek valamely község határához való sorolásában – jól láthatóan keveri egymással Altorja, Feltorja, Alvolál, Felvolál és Karatna helyneveit.) Jellemző egyébként, hogy a Pesty-féle gyűjteményben Lemenőlábat nem találunk, de a Belső- és a Külsőmezőben felbukkan néhány azelőtt élő nem forduló helynév. Nyilván Cs. Bogáts Dénes gyűjteménye sem volt teljes.

Szántók közé beékelte, régebben nem szántott területeket 1864-re bevonhattak a szántóföldi művelésbe, addig a mezők valamelyikéhez sorolt szántónak is adhattak más rendeltetést, de perdöntő adatok és feljegyzések híján helynevek ily rövid idő alatti el- és feltűnése jelenségének a magyarázatával itt adósok maradunk.

Nyelvi szempontból a szántóhatár helynevei több csoportba oszthatók, de a csoportosítást és a helynevek magyarázatát a nyelvészekre bízunk. Mi magunk itt csupán két csoporttal kívánunk foglalkozni.

Három, a Külsőmezőben elterülő földláb neve – a *Falufölde*, a *Szegényszer* és az *Újosztás* – utal azok hajdani vagy még 1808–1818-ban is fennálló közföld jellegére, ezért nem lehet véletlen, hogy a jegyzőkönyv 1811-es adata *közhelyen való* árpakárt említi:

⁴⁵ CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55–56.

⁴⁶ Uo., 55; CS. BOGÁTS Dénes 1958, 214.

⁴⁷ MNL OL, R 298, 1611. jún. 14; MNL OL, P 970, 1789. máj. 2. (Szántóföld Szent Lukácsnál, vagyis Telekben); CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55–56; ORBÁN Balázs 1869, 92.

⁴⁸ CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55–56.

⁴⁹ CS. BOGÁTS Dénes 1958, 215. Feltorja határa szomszédos Altorjáéval.

⁵⁰ Uo., 214–215.

⁵¹ „1828. aug. 27. Szükségesnek tanálta gyűlésünk m[é]l[tósa] g[o]s B[áró] Apor József és tekintetes Ujvárosi Sigmund ural a Templom mezején levő szántóföldgyeinknek szükséges uttyok elzárásából eredett igénytelenséget békeség utyán eligazítani»,

akkor a Külsőmező volt a tavaszhatár. Közföld volt az 1780-as évek derekáig a *Kerektó lábja* is, ahol a tanorokkapu tartásáért az Apor család két holdnyi földet – kaszálót – jussolt a községtől,⁵³ ami még 1826. aug. 27-én is így volt a falujegyzőkönyv bejegyzése szerint.⁵⁴ Úgy véljük, hogy a Belső- és a Középsőmezőben is kellett lenniük közföldeknek, de erre nézve egyetlen utalást találtunk: a Belsőmező egyik földlábját, a *Kurtarétet* 1810-ben úgy osztották-mérték újra, mint egy közföldet, vagy mintha teljesen felrúzták – újra felosztották – volna az altorjai határt. Nem tudjuk, vajon változtattak-e a földlábak besorolásán is, amikor újabb, a szántóhatárba beékelte más rendeltetésű területeket vontak be a szántóföldi művelésbe, és/vagy a határ felrúzása alkalmával.

A földlábak között vannak olyanok, amelyek személy- vagy családnévre vezethetőek vissza. Szél(y)es nevű család a 17. században élt Altorján.⁵⁵ A Balog Márta minden valószínűség szerint ilyen nevű személyről kapta a nevét. Talán a Hencz és a Herbátláb vagy Herbát kútja is ide sorolható. A ma is élő Csipor⁵⁶ útja helynév az altorjai szántóhatárban bizonyára a 17–18. században Altorján élt Csupor családról⁵⁷ vette a nevét. Erdőt is neveztek el családról: a Zsórát erdő rész a 17. század elején élt Sorat Mattijas⁵⁸ nevű altorjai jobbágytól eredhet, és folytathatnánk a sort. Jóval kevesebb a valószínűsége, hogy a Nemeshatár neve a 17. század elején Altorja határában birtokló Nemes családtól eredne.⁵⁹

Az altorjai gazdáknak birtokaik voltak a szomszédos falvak szántóhatárában, de a jegyzőkönyv csak egy Hatolykára (1810) és egy Ikafalvára bebíró (1816) jelez, míg a szomszédos települések lakói közül az altorjai határba bebírók közül többet is. Az utóbbiak ugyanúgy jussoltak mindhárom mezőben, mint az altorjaiak, altorjai birtokügyeikben pedig az altorjaiakkal azonos jogaik és kötelezettségeik voltak, tehát rájuk nézve is hatályosak voltak az altorjai falutörvények, és ilyen ügyekben ők is az altorjai bírók botja alá tartoztak. Az altorjai bebírók – a dolgok természeténél fogva és valamilyen községközi kölcsönös megegyezés értelmében – hasonló helyzetben le-

mit úgy végeztek, hogy a 2,5 öles útért az ottani birtokosok a területet kert- és kapuval kötelesek tartani.” (Cs. gy., *Az altorjai községi jegyzőkönyvekből készített kivonat.*)

⁵² CS. BOGÁTS Dénes 1958, 214–215.

⁵³ SÁL, *Az altorjai közösség pere az Apor családdal... (1805–1806).*

⁵⁴ Cs. gy., *Az altorjai községi jegyzőkönyvekből készített kivonat.*

⁵⁵ SzOkl, Ús, IV, 49, 431, 600; V, 157.

⁵⁶ Háromszéken ez a csupor neve.

⁵⁷ SzOkl, Ús, IV, 50, 431, 599, 600; V, 156–158.

⁵⁸ SzOkl, Ús, IV, 601.

⁵⁹ Uo., 430, 599.

hettek a szomszédos községek határában lévő birtok-
ügyeik terén. Kézdívsárhely és a szomszédos falvak
között – a város gyakorlatilag nem rendelkezvén szá-
mottevőbb saját szántóhatárral – nem jöhetett lét-

re ilyen kölcsönös megegyezés: a bebíró városlakók
nem fizettek határbért, és nem tettek fel határkertet,
mint a szomszédfalusi gazdák.⁶⁰ A bebírók fontosabb
adatait táblázatba foglaltuk.⁶¹

Év	Lakóhely	N	HT	LH	GYH	J	IR	Mező és földláb	
1809	Futásfalva ⁶²						1	Külsőmező, Lemenőláb	K
1810	Futásfalva						1	Belsőmező, Rétiláb	K
1815	Futásfalva			1	1		?		–
1816	Futásfalva ⁶³	1			2		?		–
1817	Futásfalva						1	?	–
Össz.		1		1	3		3	Összesen	8

Év	Lakóhely	N	HT	LH	GYH	J	IR	Mező és földláb	
1812	Feltorja						1	Középsőmező, Balog Márta	K
1814	Feltorja						1	Külsőmező, Feltorjára forduló	–
1815	Feltorja ⁶⁴						1	Belsőmező, Rétiláb	–
1816	Feltorja					1		Középsőmező, Padláb	–
1817	Feltorja						1	Középsőmező, Középláb Külsőmező, Újosztás	–
1818	Feltorja	1						Belsőmező, Széles	K
Össz.		1				1	4	Összesen	6

Év	Lakóhely	N	HT	LH	GYH	J	IR	Mező és földláb	
1810	Alvolál	1						Külsőmező, Vöremenő	–
1814	Alvolál ⁶⁵	1						Középsőmező, Csere alatt	K
Össz.								Összesen	2

Év	Lakóhely	N	HT	LH	GYH	J	IR	Mező és földláb	
1810	Karatna	1						Belsőmező, Templom mezeje	K
1817	Karatna						1	Külsőmező, Feltorjára forduló	K
Össz.		1					1	Összesen	2

Év	Lakóhely	N	HT	LH	GYH	J	IR	Mező és földláb	
1812	Kézdívsárhely		1					Középsőmező, Nyáras	–
Össz.			1					Összesen	1

2. A földművelés

A jegyzőkönyv adatai alapján megállapítható,
hogy 1808-ban az őszhatár a Középsőmező, a tavasz-
határ a Külsőmező, az ugarhatár a Belsőmező volt,
forgásuk pedig szabályosan követte az ősz, tavasz,
ugar sorrendet.

A jegyzőkönyv egyes adatai látszólag nem illesz-
kednek bele a nyomásrendszerbe.

A *Rétilábban* lévő földjébe 1815-ben egyvalaki
kendert vetett. A Rétiláb abban az évben az őszhatár-
ba esett, tehát a gazda szintén nem tudta vagy nem
akarta ősszel bevetni ottani földjét. Az altorjai szán-

⁶⁰ MNL OL, P 1874, *Lécfalvi Gyárfás cs. lvt., Házinapló, 7.*

⁶¹ N = nemes; HT = határörtszt; LH = lovas határőr; GYH =
gyalog határőr; J = Jobbágy; IR = ismeretlen rendű; K = határ-
kérttételi kötelezettség. Ha ugyanazon személy két vagy több esz-
tendőben is szerepelt, ugyanannyi személynek vettük.

⁶² A birtokos altorjaiaknak adta ki felibe a földjét.

⁶³ A nemes birtokos – ha nem névazonosságról van szó –
1815-ben még lovaskatona volt, egyik gyalog határőr azonos az
1815-ben említett.

⁶⁴ A birtokos azonos az 1814-ben említett.

⁶⁵ A birtokos azonos az 1810-ben említett.

tóhatáron a Középsőmezőben ugyanis – 1815-ben ez volt a tavaszhatár – nem létezett Rétről elnevezett földláb: ilyen csak a Belsőmezőben volt.

Az *Alámenő* 1810-ben a tavaszhatárba esett, így 1812-ben az ősztartárba kellett volna esnie, de egyvalaki tavaszroszot vetett belé. Ez szerintünk egyértelműen jelzi azt, hogy valóban az ősztartárba esett, de ősszel nem vetették be. Az *Alámenő* tehát a Belsőmezőben volt.

Egy 1811-es adat szerint viszont az *Alámenő*be rosztot vetettek, bár akkor ennek a földlábnek az ugarhatárba kellett volna esnie. A nyomásrendszer nemigen tűrte volna el azt a minden gazdálkodási ésszerűségnek is ellentmondó eljárást, hogy a tavaszhatárba ősztartarát vessenek. (Ezért például biztosra vehető, hogy az egyetlen erre utalni látszó adat, az 1814-ben a tavaszhatárba eső Meddőföldéken említett rozs – a tavaszbúza után és az árpa előtt – tavaszroszot jelent.) A Pesty-féle adat tehát, hogy a Középsőmezőben is volt *Alámenő* láb, elfogadható, mert 1811-ben épp ez volt az ősztartar. Feltevésünket igazolni látszik az, hogy a *Lemenő* láb esetében 1809–1812-ben az őszt-, tavasz-, ugarhatár időbeli sorrend első látásra tavasz-, őszt-, ugarhatár sorrendé változott. Az 1810-es adatot, a külsőmezőbeli Nagyölgy *Lemenő* lábát azonban minden valószínűség szerint ki kell vennünk ebből a sorból, és fel kell tételeznünk, hogy a Középsőmezőben volt egy *Lemenő* láb is nevezett földláb, amely így már könnyen beleilleszthető a szabályos nyomásrendszerbe. Nagyon valószínűnek látszik, hogy mindhárom mezőben volt egy-egy hasonló elhelyezkedésű földláb, amelyet a 19. század elején, minden következetesség nélkül, hol *Alámenő*nek, hol pedig *Lemenő*nek neveztek. Ezen két helynév szabálytalan előfordulásaira nézve minden más magyarázat kizárhatónak tűnik.

Felmenő lábát csak a Középsőhatárban, a Csere alatt említene, más ilyen fekvésű földláb nem is igen létezhetett az altorjai határban. (Megjegyezzük, hogy a *Lemenő*, *Alámenő* és *Felmenő* elnevezések a vízfolyás irányával egyezően vagy ellentétesen elnyúló földlábakat is jelenthettek.)

A gazdák akkor vetették be tavaszgabonával ősztartarbeli földjüket, amikor nem tudták idejében előkészíteni az ősztartar magágyát. Erre többnyire igazállatok híján, rossz időjárás következtében, betegség vagy – határőrkatonák esetében – a katonai szolgálattal (például 1815-ben a Kommandó-környéki határőrizettel), a hadjáratokban való részvétellel járó távollét miatt került sor. Ugyancsak tavaszgabona került az ősztartárba, ha az őszi vetés kárba ment a vető-

mag gyenge minősége, a vetést védő hótakaró hiánya, a vad- és pásztorolt állatok pusztításai következtében: utóbbi esetekben feltehető a határkertek hiánya vagy elhanyagolt állapota. Az ősztartarbeli földek tavaszgabonával való – bizonyára azonos okokból történt – *occupálására*, mint láthattuk, már 1697-ben is odafigyeltek.⁶⁶

Az ősztartárba a 19. század elején rendes körülmények között kizárólag (tisztá és elegyes) búzát, rosztot, elegyes ősztartarát vetettek, kivételesen tavaszrosztot, a Rétilábban és a Balogmártában pedig néha kendert is, a tavaszhatárba tavaszgabonát, (tisztá, elegyes, zabos, tavaszbúzás és fekete borsós) árpát, tavaszbúzát, zabot, (fekete és fehér) borsót, haricskát, kölest, lencsét, mákot, lent, kendert, törökbúzát és pityókát.

Mindkét határban találunk konkrétan vagy általánosságban megnevezett elegyes vetéseket, köztük elegyes kalászosvetéseket, a tavaszhatárban pedig még olyan földdarabot is, amelyet félig zabbal, félig árpával vetettek be. Legfeltűnőbb gyakorisággal azonban a kalászosoknak a pillangósokkal elegyes vetése fordul elő. Ennek többszörös hasznával a 19. század elején élt altorjaiak nyilván tisztában voltak:

– egy földdarabról két, emberi és/vagy állati fogyasztásra alkalmas, fehérjéket is tartalmazó termést takaríthattak be – vélhetően nem gyengébb terméseredménnyel, mint ha külön vetették volna a kétféle növényt – miközben a pillangósoknak köszönhetően az illető földdarab bizonyos tápanyagai inkább gyarapodtak, mint fogytak, tehát az istállótrágya krónikus elégtelenségét⁶⁷ is sikerült ily módon némileg ellensúlyozniuk, mert Altorja határában is akadt *szegény kúra* (gondozás) alatt lévő föld;

– a hegyi és erdei kaszálókon, a réteken betakarított szénatermés, a háziállatok táplálására használt különféle növények és növényi részek elégtelen mennyiségét és néha gyenge minőségét⁶⁸ elsősorban az elegyesen vetett és együttesen kicséplett kalászosok és pillangósok szalmája, törekje, illetve fehérjékben is gazdag szára és hüvelye egészíthette ki, javíthatta fel;

– az elegyesen vetett kalászosok és pillangósok kaszálása igen nehéz munkának bizonyulhatott, de talán valamivel könnyebbnek, mint a tisztán vetett pillangósoké.

Semmi jele annak, hogy a lent, a kendert, a pityókát,⁶⁹ a törökbúzát, a mákot vagy más haszonnövényeket az altorjai szántóhatár elkülönített részein természetették volna, de ilyesmire a helynevek sem utalnak. A leveles és gyökérszomszók, valamint a dohány⁷⁰ szántóföldi előfordulásának hiánya – a helynevekben is – viszont arra utal, hogy ezeket kizáró-

⁶⁶ Lásd az 1697-es szentkatolnai pontokat.

⁶⁷ IMREH István 1983, 196–198.

⁶⁸ Uo., 204–215.

⁶⁹ Burgonya, krumpli.

⁷⁰ A 18. században Altorja jelentős dohánytermesztő falu volt. (ACSÁDY Ignác 1896, 120–121, 179.)

lag a bennvalók kertjeiben termesztették. 1777. nov. 29-én a falusbíró széke előtt a káposztát és a dohányt kerti veteménynek mondják.⁷¹ A tubákot, azaz a dohánylevelet szeptember 14-e táján szedték.⁷² A Mihálczoknak azonban, feltehetően csak rövid ideig, a Telekben volt tubákos kertjük.⁷³ A káposztát, amely Apor Péter és Cserei Mihály szerint alap-élelmiszer volt a székelyeknél,⁷⁴ a 18. század elején április–májusban ültették, azaz palántálták Altorján a kertekben.⁷⁵ Apor Péter veres-, kék- és olaszkáposzta-magot küldött ide a feleségének, de karalábét, karfiolt, zellert, articsókát stb. is termesztettek kertjében.⁷⁶

A szántóhatár csak úgy ér valamit, ha művelik. Ami a földművelés és a hozzá kapcsolódó tevékenységek – szállítás, cséplés – módját, eszközeit, igaerő-szükségletét, idejét-időrendjét stb. illeti, forrásunk csak néhány – bár igen értékes – adattal szolgál.

Az altorjai gazdák néha vetőmagot kölcsönöztek vagy adtak el egymásnak, például magnak való „gazdag rozst”.

A faluban bevett szokás volt helybelieknek vagy idegeneknek művelésre felibe kiadni egy-egy földdarabot, többnyire oly feltételekkel, hogy a kedvezményezett gondoskodjék a határkertek idejében való elkészítéséről, javításáról, hordja be a tulajdonosnak az őt illető fele termést, stb. Felibe azok a gazdák adtak ki földet, akiknek birtokuk nagyságához képest kevés (vagy semennyi) igaerő, emberi munkaerő (családtag, jobbágy, zsellér, szolga) vagy munkaeszköz állt rendelkezésükre, illetve azok, akik családi vagy egészségi állapotuknál (örökös nélküli agg házasok, özvegyek, árva gyerekek, vénleányok, betegek, félszegek,⁷⁷ szellemi fogyatékosok) fogva, illetve más irányú elfoglaltságaik (például katonai kötelezettségeik) miatt nem voltak képesek megművelni a földjüket. Természetesen altorjaiak is vettek át művelésre földet felibe, például futásfalviaktól.

Az altorjai gazda a 19. század elején ökörszekérral ment dolgozni a mezőre, azzal hordta be a terményt, azzal – és lóval, vagy lovasfogattal – állott ki forspontra, ha a falu ügyes-bajos dolgai megkívánták, és az ökörszekérből kifogott ökrökkel szántott, de szántott és hordott lovakkal is. Szekeret már a 17–18.

században is legalább kétfélet használt: az ún. kicsi szekeret és a jóval nagyobb hordó szekeret.⁷⁸

Az altorjaiak a kölest – és talán a többi kalászos is – gyomlálták, a kalászosokat és a pillangósokat már 1747-ben is kaszával aratták⁷⁹ le (lásd az 1747-es falutörvény 4. pontját és egy 1810-es megjegyzést: „s azon felyül árpabol Kaszált renden félig ment Szekerivel lovaival Szolgástol, más Szegén ember Kárára”), az előbbiekből pedig a magot néha patásállatokkal tapodtatták ki, a gabonatóblában vagy a mellette futó mezei úton is, de többnyire otthon cséplték ki a behordott kéréket. A kendernyövés időben általában megelőzte a rozs aratását.

A jegyzőkönyv sem a szemesgabona, sem más mezei termények árára nézve nem tartalmaz használható adatot. (Csak 1809-ben fizetnek ismeretlen mennyiségű ellopott fekete borsóért 2 magyar forintot a határpásztorok.)

Szemtermés esetében a termesztési eredményességet legkézzelfoghatóbban szemléltető adat a vetőmag és a termés mennyiségének összehasonlításával nyerhető, ami gyakorlatilag azt mutatja meg, hogy hány szemet hoz egy elvetett mag. Altorja lakói legalábbis hozzávetőleges pontossággal meg tudták állapítani, mekkora terméshozam várható a három mező bármely földlábja valamely parcellája egységnyi földterületén, annak fekvése, ránézésre megállapítható talajminőségi sajátosságai és gondozottsága – valamint nyilván az időjárási viszonyok hatása – ismeretének függvényében. (Megjegyezzük, hogy 1818-ban már expertus méri fel Mihálcz Ádámné ifiasszony kárát.) Fontos tudomány volt ez a 19. század első felében élő ember számára, mert a jegyzőkönyv által megörökített időszakban Marosszéket (1807), Udvarhelyszéket (1810) és Erdély más tájait (1813–1814, 1817) éhínség sújtotta.⁸⁰ Nincs rá bizonyíték, de az 1813-as feljegyzések hiánya talán épp egy ilyen ínséges és ezért zűrzavaros esztendőre utal, amelyet súlyosbított a hadrafogható – és munkaképes – férfiak távolléte, részvétele a Francia Császárság elleni hadjáratban.

A jegyzőkönyv általában nem rögzítette annak a vetésterületnek a nagyságát, amelyen a szalmájában (kévében, kalangyában, boglyában) és/vagy ür-

⁷¹ Cs. gy., *Az altorjai községi jegyzőkönyvekből készített kivonat.*

⁷² „Anno 1726 die 16 Januarij – D[e]l[i]b[eratu]m Szász Mihályné Kata Czerjék Josephné Aszsz[onyo]m jobbágya adtával teremttével szitkozódott Sz[en]t Kereszt fel magasztalása napján Tubakokot szedet. Singillatim convincáltatik in flo 3. pro I[n]cta nemo” (APL, MM jf, 55).

⁷³ SÁNDOR Imre 1914, 224–228.

⁷⁴ APOR Péter 1863, 321–387, 449–469.

⁷⁵ „Anno 1713 ban Az Mester Kertit igit tizedlék fel El kezdvén az Udvar Kapujától fogva ki dél felé – Ennek az Tiz[ne]k kerti az káposzta föld alsó végin vagyon ki” (APL, MM jf, 24); és „Anno

1728 die 12 Junij, Del[i]b[eratu]m Várad Mártonné Sz[en]t Háromság Vasár napján káposztát ültetett” (Uo., 66).

⁷⁶ APOR Péter 1903, II, 117–118. (1724. febr. 13–18.) stb.

⁷⁷ A székely a testi hibával élőt és a rokkantat nevezi így.

⁷⁸ Szebelébi Bertalan altorjai plébános, erdélyi vikárius végrendelete 1707-ből. (VESZELY Károly 1860, 356–365.)

⁷⁹ A jegyzőkönyvben elő se fordul a sarló, mint aratóeszköz. Feltehető, hogy Háromszék falvaiban – így Altorján is – szász hatásra tértek át a kaszával való aratásra.

⁸⁰ DANKANITS Ádám 1983, 36–38.

mértékben (fertályban, kupában, ejtelben, vékában, köbőlben⁸¹) kifejezhető mennyiségű kár keletkezett, illetve olyan, az elmúlt századokban a Székelyföldön általánosan elterjedt területmértékeket használ (ál, fél ál, egész föld), amelyeknek pontos nagyságát nem ismerjük. Az önmagukban csak nehezen vagy egyáltalán nem értelmezhető-értékelhető adatokat mégis táblázatba foglaltuk, mert az 1820-as altorjai vallo-mások⁸² egyik adatával összevetve azok többsége – legalábbis hozzávetőlegesen – értelmezhető-értékel-

hető adatnak bizonyul.⁸³ A vallo-mások a „tisza búza, rozs, árpa, zab, haricska, köles, len, kender stb.” termesztését hangsúlyozzák. A búzáról azt vallják, hogy átlagos esztendőben egy köblös (azaz négyvékás) földön 16 kalangyát raknak, egy kalangyából pedig 1,5 véka szemet csépelnek ki. Egy elvetett búzaszem tehát hatot hoz.

A különböző földlábak terméshozam adatait táblázatba foglaltuk.

Év	Földláb	Vetés	Területmérték	Termés		Véka/ kalangya
				Szalmájában	Szemesen	
1810	Szegényszer	búza (Ő)		1 kalangya	1 véka	1/1
1816	Újosztás	búza (Ő)		1 kalangya 3 kéve híján	1 köből	4/1
1816	Keresztfa	búza (Ő)		2 kalangya	1 köből	2/1
1816	?	búza (Ő)		4 kalangya	4 véka	1/1
1817	?	búza (Ő)		34 kéve	2 véka	–
1810	Nagyvölgy Lemenőláb	rozs (Ő)		1 kalangya	2 véka	2/1
1810	?	rozs (Ő)		1,5 kalangya	3 véka	2/1
1810	Vöremenő	rozs (Ő)		1 kalangya	2 véka	2/1
1817	?	rozs (Ő)	0,25 ál	1 kalangya	1,5 véka 6 véka 24 ejtel ⁸⁴	1,5/1
1808	Szegényszer	elegyes árpa (T)	2 véka férejú	1 buglya	5 véka	–
1809	Balog Márta	árpa (T)	0,5 ál föld		1 köből	–
1812	Padláb	árpa (T)		2 kalangya	2 véka	1/1
1814	?	árpa (T)		1 kalangya	1 véka	1/1
1818	?	árpa (T)		0,5 kalangya	3 véka	6/1
1809	Középláb	árpa és zab (T)	1 egész földön		2 véka 2 véka	–
1809	Lemenő	zab (T)		10 kalangya	2 véka	1/5 ⁸⁵
1809	Balog Márta	zab (T)	0,5 ál föld		1 köből	–
1810	Kertek mege	zab (T)		10 kalangya	6 véka	3/5
1816	Rétláb	zab (T)		1 kalangya	2 véka	2/1
1818	?	zab (T)		1 kalangya	2 véka	2/1
1810	Széles	haricska (T)		1 kalangya	12 ejtel	–
1812	Nyáras	haricska (T)	1 egész föld		10 köből	–
1811		kender		0,5 kalangya	0,5 véka	1/1

⁸¹ 1 köből = 4 véka. A Székelyföldön 1578 óta a kolozsvári mér-
tékegységeket használták. (EOE, III, 133.)

⁸² TAKÁCS Péter 2002, 155.

⁸³ Ő = őszi vetés; T = tavaszi vetés.

⁸⁴ A negyed álon – a fölötte lévő terméshozam mellett – átszá-
mítva összesen 7 véka 8 ejtel termelt, azaz 7,5 véka.

⁸⁵ Az adat nem egyértelmű: vagy összesen, vagy kalangyánként 2
véka volt a terméseredmény, ezért nem biztos, hogy a számítás jó.

A jegyzőkönyv adatai szerint egy elvetett búzaszem 4, 8, egy esetben 16 szemet ad, így az átlag 1808 és 1818 között is valóban inkább a 6 szemhez állhatott közel. Tudjuk, hogy a búza termésátlagának mintája nem alkalmazható egyértelműen a többi gabonafélére, és hogy egy elvetett elegendes árpszem 1808-ban mindössze 2,5 szemet hozott, mégis megkockáztatjuk azt a következtetést, hogy egy szem elvetett árpa a vetéshelytől és az időjárási viszonyoktól függően akár 4-24 szemet is, egy szem elvetett rozs átlag nyolcat, egy szem elvetett zab – bár időnként, úgy tűnik, még a vetőmagnak valót sem hozta – szintén nyolcat hozott, a haricska pedig időnként tízet is. A kender kalangyánként egyvékányi magot eresztett. A hozamok tehát inkább alacsonyak.

Az alacsony terméshozamok okai közül a kedvezőtlen időjárást és a vadkárokat természetszerűleg nem említi a jegyzőkönyv: az utóbbiak az erdővel csak igen kis szakaszon szomszédos altorjai határon nem is lehettek számottevők. Az alacsony hozamok előidézői közé kell sorolnunk azonban az igen nagy számú mezei rágcsálót és vadmadarat: ezek vetéstől hordásig minden valószínűség szerint tetemes pusztítást vittek végbe, ami ellen a gazdák nemigen tudhattak védekezni, ezért csak az emberek és a haszonállatok okozta károkat vették figyelembe.

A termőhatárt természetesen védeni és őrizni is kellett, mert a növényi eredetű élelem már régóta elsődleges fontosságúvá vált az altorjaiak számára is. Ez elsősorban maguknak a gazdáknak a kötelessége volt: határkerteket, sáncokat, árkokat és határkapukat kellett állítaniuk, az utóbbiakat őrizniük is. Természetesen más dolguk is lévén, a határ folyamatos őrizetére határbírókat választottak és határpásztorokat fogadtak falusfeleik közül. A gazdák, a határbíró és a határpásztorok fölött pedig ott állt a falusbíró a hütőseivel.

A 18. század végén és az azután készült térképeken a három mező és a földlábak nincsenek feltüntetve, csak az utak,⁸⁶ a jegyzőkönyv adataiból pedig nem derül ki, hogy be volt-e kerítve külön-külön minden földláb is, ami nagyon valószínű. A térképen ábrázoltak között olyan utaknak is lenniük kellett, amelyek a mezők és az azokat alkotó földlábak, illet-

ve a közjük ékelődő más rendeltetésű földdarabok közt futottak. A többi – a külvilággal való összeköttetést biztosító – út közül egyesek a három mező közül egyet, kettőt vagy hármat is átszelhettek, ezeket is kerítés kísérhette kétoldalt.

A határkertek, árkok, sáncok és kapuk rendszere

A határkertek mibenlétéről, elkészítésének és elhelyezésének módjáról több mindent sikerült megtudnunk és kikövetkeztetnünk. A kerítést minden valószínűség szerint az árkon és a sáncon belül *tették fel*. Úgy véljük, az utóbbi, Altorján a temetőkertekkel kapcsolatban már a 18. század első harmadában gyakran használt kifejezés⁸⁷ arra utal, hogy a kerítésetket a juhkosárhoz hasonló, lészának vagy libitáriusnak⁸⁸ nevezett elemekből szerelték össze.

A juhkosárnál feltehetően erősebb szerkezetű határkert talán mindössze abban különbözött az előbitől, hogy csak a le- és felszerelhető elemeit mozgatták, szállították, tartócölöpjei viszont mindaddig a helyükön maradhattak, míg elbírták a rájuk szerelt elemeket. Karatnán ezeket az erős – hántolt vagy hántolatlan – gyertyán- vagy mogyorófa-rudakból vesszőkarikákkal összeszerelt kerítéselemeket akkortájt ugyancsak vesszőkarikákkal erősítették fel a tartócölöpökre, amelyeken feltehetően meghagyták az ágcsonkokat („a kertet pedig tartani köteles léssen, sőt megyebíró Hamar Simon ő kegyelmének egy szerker vesszővel hogy három esztendeig gondját viselte tartozik.”⁸⁹) Lehetséges, hogy a kerítéselemeket be is fonták vesszővel.

A vetéseket azonban nem csak kerítések óvták. Egy 1814-es utalás szerint a Középsőmezőben, a Cse-re alatt állandóbb védmű, földvégi sánc (és árok) erősítette (vagy akár helyettesítette is) a határkertet, és óvta a szántót. A sánccal kiegészített temetőkeretet már a 18. század első harmadában is említették Altorján.⁹⁰ A földvégi sánc egyértelműen a határkerttel párhuzamosan futó sáncként jelenik meg, ezzel párhuzamosan pedig nyilván árok futott. A földlábakat és a közjük ékelődő, más rendeltetésű földdarabokat minden valószínűség szerint körülárkolták és körülárkolták, mert nincs jele annak, hogy a földlábak valamelyikére – a sáncok miatt – csak egyik megha-

⁸⁶ HIM, T, *I. katonai felvétel, Erdély*, 11. szelvény.

⁸⁷ „6 N[ota] B[ene]. Anno 1726 die 3 Junij Kis Gábor Uram cum protestatione most az Kerek dombon fel teszi az kerteti talii conditione hogy el romolván ezek az kertek, mikor ennek utánna Uj Tizedlés léssen mivel közep szeri Ember volt az ő k[e]g[ye]lme eleje, ő k[e]g[ye]lme ennek utánna oda az Közép szer és Alszeg Cziinteremibe akarja tenni, mivel ezen Alsó Temető helybe is temetkeztek mind eleji s-maga is ő k[e]g[ye]lme halottait oda temettette az szegény halottait” (APL, MMjf, 86.); „A[inno] 1731 die 17 Januarij ... keresi hogy az Megye kertit az részszere szerént fel nem tőtte, zállagot nem adott, sem fel nem tette az ...

kertet...” (Uo., 73).

⁸⁸ Az utóbbi nyilván a *limitaneus* vagy a *limitarius* elferdítése, és egyértelműen a határkeretre utal. Egyed Ákos székely történész szíves szóbeli közlését itt köszönjük meg.

⁸⁹ KREL, *Vizitációs jegyzőkönyv*, III (1797). Itt köszönjük meg Csáki Árpád sepsiszentgyörgyi történésznek, hogy az adatot rendelkezésünkre bocsátotta.

⁹⁰ „Anno 1728 die 13 8[octo]bris ... meg zállagoltatta volt ... szó fogadatlanságáért, ... zállaglás előtt egy nehányszor admoneálta hogy tizedes lévén p[ro]curállya az kertet, s-az Sánczot is...” (APL, MMjf, 68.)

tározott oldalról lehetett volna bejárni. (Futásfalvi Hamar Lajos 1814 és 1873 között vezetett gazdasági naplóiban gyakran esik szó ilyen sáncok ásásáról,⁹¹ Báró Apor Rosália, Török Mihály kapitány⁹² özvegye pedig 1848. máj. 13-án, Torján kelt levelében a következőket írta Bécsbe, Apor Lázárnak: „A tisztartó az allsó telek körül igazítatván a sancokatt, oda küldöttek,⁹³ hogy hiába ne ásassa, mert úgyis ez régenten az övék volt, és ők fel osztják.”⁹⁴) Szántáskor, hordáskor stb. tehát az árkon a tanorokkapuknál átvezető hídon vagy pallón (és a vele átellenben megszakított sánccon) át mehettek be a földekre. Az altorjai határban előforduló *rév, röv, reo* (rő) összetevőjű helynevek⁹⁵ a vízvezető árkokén kívül – mert ilyenek biztosan voltak – feltehetően az ilyen árkok átkelőhelyeinek a megnevezésére is szolgáltak.

A tilalmas, vagyis az elvetett ős- és tavaszhatár földlábainak védelmét tehát a gazdák által a falugyűlés kihirdetett határozatának nyomán, a falusbíró felszólítására kötelező módon és idejében elkészített kerítések – továbbá a velük párhuzamosan futó sáncok és árkok – szolgálták, amelyeken meghatározott számú, hivatalosan engedélyezett kaput hagytak.

A kérdés az, hogy mikor, hogyan és hányszor kellett feltenni az altorjai mezőket a szomszédos falvak mezőitől, illetve az altorjai három mezőt és az azokat alkotó földlábakat egymástól elválasztó kerteket egy év folyamán?

Nyilvánvalónak tűnik, hogy a szántóhatár három mezeje közül mindig a két tilalmas földlábjaik kellett bekeríteni, ennek megfelelően pedig a közöttük elterülő, más rendeltetésű földdarabokat is, hogy az odahajtott állatok ne tehessenek kárt a tilalmasokban. A mezők – és a földlábak – között ugyanis kaszálóréttek, legelődarabok, állandóan elkerített kertek is lehettek. Például a Középsőmezőben a Kerektőlábjának egy része szántóföld, egy része az 1780-as évek derekáig Altorja egyik közlegelője volt: a tóban kenderet áztattak, ha pedig nagy ritkán kiszáradt a vize, a tófeneket felszántották az altorjai gazdák.⁹⁶

A termőhatárt védő kerítést *kertnek, falukertnek, határkertnek, határőriző kertnek, föld végén levő, földvégi vagy földvég-kertnek* (ezek az elnevezések majd

mindegyik fordulóban felbukkannak), a sáncot *föld végén fennálló sáncnak*, a kerítésen nyíló kaput *tanorokkapunak* nevezték. Ezek még szövegkörnyezetükkel együtt sem elegendőek maguknak az elnevezéseknek a pontos értelmezéséhez, még kevésbé a termőhatárt védő kerítések mozgatása időbeliségének és mikéntjének megértéséhez. Ezért megpróbáltuk elemezni azt a viszonylag kevés esetet, amely – úgy véljük – közelebb visz a kérdés megválaszolásához.

Előfordult, hogy akiknek a belsőége a Belső- vagy a Középsőmezőre rúgott ki, esetenként jogtalanul nyitottak kaput a kerítésen (1812), vagy elhanyagolták azt (1809), és így állataik kárt tehetek a vetésekben, így viszont amikor a kertjük mögötti földláb ugar volt, az ott legelésző állatok is kárt tehetek az illetők kerti veteményeiben. Ezért a bennvalókat a Belső- és a Középsőmező földlábaitól állandó kerítésnek kellett elválasztania. Ennek időnkénti felújítása, időközbeni javítása és karbantartása elkerülhetetlen volt, így ezek is elég sok munkát adhattak a gazdáknak.

A Torja-vízének magas martja – amelyet a parton tenyésző füzekből és más fás növényekből könnyen előállítható sövénykerítés is szegélyezhetett – ugyancsak folyamatosan védhette a szántóhatárt: a hidakhoz és a gázlókhoz bizonyára kaput vagy sorompót is állítottak.

A szomszédos faluközösségek – elkerülendő a fölösleges vitákat – már a legrégebb időkben megegyeztek egymással szántóhatáruk szomszédos részeinek határhasználati-vetési rendjéről. A megegyezéseket a szokásrend rögzítette és a hagyomány szentesítette. Kézdiszentlélek és Volál között például bizonyára volt ilyen megegyezés: „1720. Sz. Léleken mikor a Torja⁹⁷ felől való határban vetnek akkor Vollyáli határban a Szármány felől való határban vetnek.”⁹⁸ A szomszédos falvak területét általában egy szélesebb vagy keskenyebb senkiföldje választotta el, amelyet a háromszéki székelyek mezsgyének⁹⁹ neveztek, és amelyen határjelek – oszlopok, kősziklák, mesterséges halmok, stb. – állhattak, de jelölhették a határt élő fák, bokrok, állandó és időszakos vízfolyások árcai, mesterséges árkok is.¹⁰⁰ A mezsgye is nyújtott

⁹¹ MNL OL, P 1874, *Adnotationes* és *Házi napló*.

⁹² Török Mihály kapitány beszámolt az 1802-es nagy földrengés altorjai következményeiről. (TÖRÖK Mihály 1802, 798–799.)

⁹³ A katonarendiek.

⁹⁴ MNL OL, X 5187, *Altorjai Apor levéltár*, 19171. mikrofilm-tekercs.

⁹⁵ CS. BOGÁTS Dénes 1929, 55–56.

⁹⁶ SÁL, *Az altorjai közösség pere az Apor családdal... (1805–1806)*.

⁹⁷ A közelebbi és távolabbi települések lakói a Torja-vize vízgyűjtő medencéjének településeit – Al- és Feltorját, Karatnát, Al- és Felvolát – a gyökereiben mindenképpen közös Torja néven em-

lítették, határukat pedig egyszerűen torjai határnak nevezték.

⁹⁸ CS. BOGÁTS Dénes 1958, 213–224.

⁹⁹ „1851. júl. 27. A Torja határán Cserefarkon, Márton János és a mesde közt” (MNL OL, P 1874, *Házi napló*, 25r); „1776. jún. 15. A Bereczki határon, a Felső mezőbe, a régi igaz Bereczk kapun belől... más felől a város mesdejé”; „1791. márc. 3. Alsó mezőbe Völgy árka és város mesdejé” (MNL OL, P 1874, *Fejér cs. iratai*).

¹⁰⁰ Hamar Lajos Futásfalva és Altorja csereoldali határán sáncot, határköveket és határgödöröket említ. (MNL OL, P 1874, *Házi napló*, 47°.)

némi védelmet a két oldalán elterülő vetéseknek, de ezt határkertekkel és tanorokkapukkal is biztosítani kellett.¹⁰¹

Az altorjai Középső- és Külsőmező gabonáit – az idő- és munkaerő-megtakarítást lehetővé tevő, minden valószínűség szerint létező faluközi egyezmények mellett is – mindenkor határkertekkel kellett védelmezni, amikor a feltorjai, futásfalvi, alsócernátoni és hatolykai mezőkön azokat veszélyeztető mezőgazdasági tevékenységek folytak. Úgy véljük, erre világít rá Antal Péterné esete (1808), akinek az őszhatárral szomszédos külsőmezőbeli Kosolyában fekvő tavaszi vetésének határkertje nem volt, de lopásbeli kára megtérítését megítélte volna a falusbíró széke, ha falukertje létét bizonyítani tudta volna.

A falusbíró széke 1816-ban Lőrincz Lukácsnénak adott igazat az ugarhatárral szomszédos, külsőmezőbeli őszi vetése falukertjének hiányát a kár okául megjelölő, az etetésbeli kárt megtéríteni vonakodó határpásztorokkal szemben, midőn így érvelt: „senki a falu kert feltételire nem erőltette, marhája sem volt, hogy feltehette volna.” Az érvelés arra utalhat, hogy a kerítéselemeket ugyanúgy szekérrel szállították a megfelelő helyre, mint a juhkosarat. Az eset olyan értelmezését, mely szerint az asszonynak csak azért adtak igazat, mert a falusbíró nem admoneáltatta a kertfeltevés iránt, és állatai nem lévén, sem a saját, sem a mások vetésében esett etetésbeli károkért felelős nem lehetett, kizártnak tartjuk: a határpásztorok ugyanis hittel voltak kötelesek őrizni a határt. (Ugyanakkor nem valószínű, hogy az igásállattal nem rendelkező személyek egyáltalán nem voltak kötelesek határkertet állítani. Az viszont előfordulhatott,

hogy ha ebbeli tehetetlenségüket idejekorán az illetékesek tudomására hozták, mentesültek a kertfeltevés elmaradása miatt esett károk rájuk nézve hátrányos következményeitől.)

Mike Lőrinczné inasának, László Ferinek az esetében (1808) a határpásztorok nem jelezték a tavaszi vetés határkertjeinek hiányát vagy az elszabadult ökrök általi elrontását az őszhatárral szomszédos külsőmezőbeli Borzásban. Feltehető tehát, hogy amikor a tavasz- és az őszhatár – abban az évben a Külső- és a Középsőmező – szomszédos volt egymással (és így a két tilalmas közé nem ékelődött be az ugarhatár), közéjük egyik felől sem tettek kertet.

A párosával előforduló határkertelnevezések elemzése arra enged következtetni, hogy a határkertek elemeit egy éven belül a nyomásrendszer megkövetelte, szükség szerinti rendben kellett szekérre rakni, a megfelelő helyre szállítani-költöztetni és feltenni. Számításba véve az erre a munkára fordítható, gyakran igen szűkös és szoros időt, valamint a rendelkezésre álló munkaerőt, ez nem lehetett könnyű feladat. A későbbiekben bemutatjuk azt a hipotetikus rendszert, amely szerint a határkerteket mozgatták.

A határkertek, kapuk, sáncok, árkok hiánya vagy elhanyagolt állapota következtében viszonylag kevés altorjai és Altorján birtokló gazda szenvedett károkat. A gazdák bizonyára időt és energiát nem kímélve, mindent megtettek idejében való elkészítésük, felújításuk, javításuk és különösen a határkerteknek a más mezőgazdasági munkákkal egybeeső költöztetése érdekében. A fenti hiányosságok miatt keletkezett károkat és károsultakat a következő táblázatba foglaltuk.¹⁰²

Belsőmező

Év	Földlábak	AN	BN	PvD	HT	LK	GYK	J	Cs, Sz	IRA	IRB	Össz.
1809	Ism. (Ő)						1					1
1810	Rétiláb (2x), Széles, Kurtarét, Kertek megett, Nyúlnyomás, Templom mezeje (T)		1	1					2	3		7
1812	Ism. (3x), Rétiláb (2x), Ér, Széles, Keskeny (Ő)	3					3			2		8
1816	Ism. (2x), Keskeny, Padláb, Ér (T)	2				1	2					5
1818	Széles (Ő)		1									1
Össz.		5	2	1		1	6		2	5		22

¹⁰¹ Futásfalvi Hamar Lajosnak volt egy darab szántója az *ikafalvi tanorokkapunál*. (MNL OL, P 1874, *Házi napló*, 25r.)

¹⁰² AN = altorjai nemes; BN = bebíró nemes; PvD = pap vagy deák; HT = határőr tiszt és tisztos; LK = lovaskatona; GYK =

gyalogkatona; J = jobbágy; Cs, Sz. = cseléd, szolga; IRA = ismeretlen rendű altorjai; IRB = ismeretlen rendű bebíró; T = tavaszi vetés; Ő = őszi vetés, Ism = ismeretlen a földláb neve.

Középsőmező

Év	Földlábak	AN	BN	PvD	HT	LK	GYK	J	Cs, Sz	IRA	IRB	Össz.
1809	Lemenő (2x, T)				1					1		2
1811	Hágó, Alámenő, Telek, Ism. (Ő)						3			1		4
1812	Csere alatt (3x), Nyáras (3x), Ism. (2x), Balog Márta, Vasas (T)	3			1		2			3	1	10
1814	Csere alatt (4x), Ism. (2x) Nyáras, (Ő)	1	1			1	3	1				7
1815	Ism. (4x), Csere alatt, Középláb (T)						2	1		3		6
Össz.		4	1		2	1	10	2		8	1	29

Külsőmező

Év	Földlábak	AN	BN	PvD	HT	LK	GYK	J	Cs, Sz	IRA	IRB	Össz.
1808	Kasolya (T)						1					1
1810	Nagyvölgy Lemenőláb, Nagyvölgy a Patak mellett (Ő)							2				2
1814	Feltorjára forduló (2x), Ism. (3x), Meddőföldek (T)			2		1	2			1		6
1816	Ism. (Ő)						1					1
1817	Feltorjára forduló (T)										1	1
Össz.				2		1	4	2		1	1	11

Lovaskatonát 1814-ig nem marasztaltak el határkert miatti kár esetében, de még csak fel sem róták valamelyiküknek határkertje hiányát, amit talán a huszároknak a francia háborúban való részvételével magyarázhatunk.

A fentebb összesített adatok szerint a határkertek, tanorokkapuk és sáncok hiánya, illetve rossz állapota miatt a Külsőmezőben esett a legkevesebb kár, amit talán a szomszédos falvak határai felől meglévő állandó határkerttel, sánccal, kapukkal, széles senkiföldjével és azzal magyarázhatunk, hogy távol lévén, az

altorjaiak és a másfalusiak sem lopni, sem állataikat a tilosban *etetni* nem fáradtak odáig. A fordulók és földlábak veszélyeztetettségi sorrendjét azonban csak úgy tudjuk pontosabban felállítani, ha számba vesszük az összes károsultat, a különböző veteményekben esett károk nagyságát és okát is.

Következzék előbb az összes károsult számbavétele. (Az egyes gazdák több földjén keletkezett kárt úgy számoltuk, mintha minden földnek más gazdája lett volna.)

Belsőmező

Év	Földlábak	AN	BN	PvD	HT	LK	GYK	J	Cs, Sz	IRA	IRB	Össz.
1809	Ism. (2x), Keskeny, Ér (Ő)			1		1	1			1		4
1810	Ism. (8x), Nyúlnyomás (6x), Csijános (6x), Keskeny (5x), Alámenő (5x), Széles (4x), Ér (3x), Rétiláb (3x), Kurtarét (2x), Kertekmege (2x), Pad, Templom mezeje (T)	3	1	1		6	13	3	3	15	1	46
1812	Ism. (11x), Rétiláb (6x), Ér, Keskeny, Széles (Ő)	5				5	5			5		20
1815	Ism. (14x), Rétiláb (3x), (Ő)	1				4	5	1		5	1	17 ¹⁰³
1816	Ism. (59x), Keskeny (2x), Ér, Rétiláb, Padláb (T)	4	1	1		16	21	3		18		64 ¹⁰⁴
1818	Ism., Keskeny, Széles (Ő)	1	1							1		3
Össz.		14	3	3		32	45	7	3	45	2	154

Középsőmező

Év	Földlábak	AN	BN	PvD	HT	LK	GYK	J	Cs, Sz	IRA	IRB	Össz.
1808	Ism. (5x), Csere alól (2x), Balog Márta, Hencz (Ő)	1				1	3			4		9
1809	Ism. (15x), Balog Márta (5x), Nyáras (4x), Vasas (4x), Hágó (3x), Középláb (2x), Lemenő (2x), Csere alól (T)				1	5	18			12		36
1811	Ism. (18x), Csere alatt (2x), Telek, Pad, Hágó, Alámenő, (Ő)	4			1	3	6			10		24
1812	Ism. (44x), Nyáras (7x), Balog Márta (4x), Csere alatt (3x), Vasas (2x), Pad, Lemenő, Alámenő (T)	7				14	14	4	1	23		63
1814	Ism. (10x), Csere alatt (4x), Csere alatt Felmenő, Balog Márta, Középláb, Nyáras (Ő)	2	1			4	8	1		2		18
1815	Ism. (50x), Csere alól (3x), Nyáras (2x), Cserefark, Kút feje, Vasas, Középláb, Kerektó lábja (T)	3				8	28	2		19		60 ¹⁰⁵
1817	Ism. (26x), Padláb (3x), Középláb (Ő)			1		5	11	1		10	2	30
1818	Ism. (60x), (T)					11	16	1		32		60
Össz.		17	1	1	2	51	104	9	1	112	2	300

¹⁰³ Egyik lovaskatonára futásfalvi.

tának íratott.

¹⁰⁴ Egy ismeretlen rendű altorjai a jegyzőkönyvben provincialis-

¹⁰⁵ Egyik lovaskatonára és egyik gyalogkatonára futásfalvi.

Külsőmező

Év	Földlábak	AN	BN	PvD	HT	LK	GYK	J	Cs, Sz	IRA	IRB	Össz.
1808	Ism. (5x), Vöremenő (2x), Borzás (2x), Kosolya (2x), Újosztás (2x), Feltorjára forduló, Keresztfa, Falufölde, Szegényszer, Burjános (T)			1		2	9			6		18
1810	Szegényszer (4x), Vöremenő (4x), Burjános (3x), Borzás (2x), Feltorjára forduló (2), Nagy völgy, Nagy völgy Patak mellett, Nagy völgy Lemenő, Újosztás, Herbát kútja (Ö)	1	1			1	8	2		7		20
1811	Ism. (39x), Vöremenő, Lapos, Meddőföldek, Keresztfa, Feltorjára forduló, (T)	7		1	2	8	13	1		12		44
1814	Ism. (26x), Feltorjára forduló (3x), Meddőföldek, Nagy völgy (T)	1		2		9	9	5		4	1	31
1816	Ism. (7x), Újosztás, Keresztfa (Ö)						8			1		9 ¹⁰⁶
1817	Ism. (54x), Keresztfa (4x), Újosztás (2x), Tatárút hossza, Herbátláb, Feltorjára forduló (T)	3				11	16	3	1	27	2	63
Össz.		12	1	4	2	31	63	11	1	57	3	185

Belsőmező

Év	Földláb
1809	Ism. (2x), Keskeny, Ér (Ö)
1810	Ism. (8x), Nyúl nyomás (6x), Csijános (6x), Keskeny (5x), Alámenő (5x), Széles (4x), Ér (3x), Rétiláb (3x), Kurtarét (2x), Kertekmege (2x), Pad, Templom mezeje (T)
1812	Ism. (11x), Rétiláb (6x), Ér, Keskeny, Széles (Ö)
1815	Ism. (14x), Rétiláb (3x), (Ö)
1816	Ism. (59x), Keskeny (2x), Ér, Rétiláb, Padláb (T)
1818	Ism., Keskeny, Széles (Ö)

Középsőmező

Év	Földláb
1808	Ism. (5x), Csere alól (2x), Balog Márta, Hencz (Ö)
1809	Ism. (15x), Balog Márta (5x), Nyáras (4x), Vasas (4x), Hágó (3x), Középláb (2x), Lemenő (2x), Csere alól (T)
1811	Ism. (18x), Csere alatt (2x), Telek, Pad, Hágó, Alámenő (Ö)
1812	Ism. (44x), Nyáras (7x), Balog Márta (4x), Csere alatt (3x), Vasas (2x), Pad, Lemenő, Alámenő (T)
1814	Ism. (10x), Csere alatt (4x), Csere alatt Felmenő, Balog Márta, Középláb, Nyáras (Ö)
1815	Ism. (50x), Csere alól (3x), Nyáras (2x), Cserefark, Kút feje, Vasas, Középláb, Kerekto lábja (T)
1817	Ism. (26x), Padláb (3x), Középláb (Ö)
1818	Ism. (60x), (T)

¹⁰⁶ Két gyalogkatonára futásfalvi.

Év	Határbíró	Rendi állás	Határpásztorok ¹⁰⁸
1809	Finta Ferencz	GyK	
1810	Török Antal	GyK	
1811	Istok Josef Junior	GyK	
1812	Junior Barta András Substitutus határbíró	LK Ism. rendű	Hites határpásztor Bajcsi Tamás. (Ism. r.)
1814	László Antal Főhatárbíró Szabo József hadnagy	GyK Nobilis	
1815	Csobot Pál Márton Elek	LK LK	
1816	Petsi Antal	GyK	
1817	Gothár János	GyK	
1818	Szabó Tamás	LK.	

A táblázatból kitűnik, hogy rendes körülmények között mindig csak egy határbíróvá választottak. Helyettes határbíróvá egyet említettek, két esetben pedig két határbíróvá választottak: egyik esetben egyiküket főhatárbíróknak nevezték. (Vicehatárbíró 1832. júl. 8-án is említenek.¹⁰⁹) A jegyzőkönyvben egyetlen, ismeretlen rendű, esküdtként egyszer sem előforduló határpásztor nevét találjuk meg. Határbíróvá – nem szabályos rendben – csak nemest, lovas és gyalog határórt választottak. Később látni fogjuk, hogy a határbíró egyetlen esetben sem volt egyszersmind falusbíró is, hűtös is csak öt esetben a tizenegy közül.

A vetéseket védő műtárgyak mindegyikének meglétéért, jó karban tartásáért a falusbíró felelt, olyannyira, hogy ha elmulasztotta a hanyagokat ezek elkészítésére vagy javítására ösztökélni, a hiányzó vagy rossz kertek, kapuk (és árkok-sáncok) miatt esett károkat is maga kellett megtérítse. A falusbíró viszont a határpásztorok – vagy a határbíró – kellett értesítsék a hiányosságokról, ők kellett kiadják a károsultaknak, a határbíróknak vagy a falusbíróknak a vétkeseket, mert ellenkező esetben ők fizették meg a károkat. A károkozó állatokat a tetten érő határpásztorok vagy gazdák adták át a határbíróknak, aki kezességre kiadta azokat a gazdájuknak. A nagyobb kártételekről a gazdák azonnal kellett értesítsék a határbírókat, hogy az kiszállván a helyszínre, maga is megállapíthassa a kár okát és nagyságát, illetve hogy megfelelő utasításokkal láthassa el a határpásztorokat. A falutörvény előírásainak megfelelően, a vetésekben keletkezett károk megtérítésére a falusbíró széke kötelezte a kártevő személyt, a hanyag gazdát, a jelentést nem tevő vagy kötelességüket elmulasztó határpásztorokat, néha – jelképesen – a vétkes állato-

kat, azaz gazdáikat. A gazda hanyagságának tekintették azt is, ha a nagyobb kártételekről nem értesítette idejében a határpásztorokat, a határbírókat vagy magát a falusbírókat.

Úgy az emberek, mint az állatok okozta károk ügyét több ülésen, novembertől februárig tárgyalta a falusbíró széke, mégpedig írásos feljegyzések és listák alapján. A kárt a vétkeseknek feltehetően ugyanakkora mennyiségű és többnyire ugyanolyan fajta gabonában kellett megtéríteniük.

Bevett gyakorlat volt, hogy a határpásztorok az elszenvedett kár és a határbér egyenlősége esetén kiegyeztek a károsult gazdákkal: a gazda lemondott a kártérítésről, a határpásztorok a határbérről (1812). Akik mennyiség megjelölése nélkül mondtak le követelésükről a határbér elengedése fejében, talán szintén a határbérral egyenlő kárt szenvedtek el. A határpásztorok néha a határbér elengedésén felül kárpótolták is a károsultakat: ezen esetekben is feltehető, hogy a kártérítési mennyiségből – többek közt – a határbért vonták le. A felsorolt kártérítési változatok kiegyezés, de falusbírói ítélet nyomán is megvalósulhattak. (Szalmát és töreket a kárvallottak bizonyára nem kaptak, pedig annak is lehetett értéke.) A jegyzőkönyv szövegéből és adataiból nemigen következtethetünk a kár és a határpásztorok által fizetett kártérítés mennyiségi aránya megállapításának kritériumaira, sem pedig arra, hogy milyen hozamkulccsal váltották át a szalmájában kifejezett kárt szemesgabonára. A kártérítést – egy esetet kivéve¹¹⁰ – mindig valamely akkor használatos űrmértékkel kifejezett szemesgabona-mennyiségben szabták meg és fizették. Ezen, szabályszerűséget nem mutató eseteket is táblázatba foglaltuk.

¹⁰⁸ A jegyzőkönyvben egyetlen név szerint említett határpásztor található.

¹⁰⁹ Cs. gy., *Az altorjai községi jegyzőkönyvekből készített kivonat.*

¹¹⁰ Lásd a *Függelékben*, fol. 4r.

Év	Termény	Kár			Kártérítés	
		szalmájában	szemesen	oka	mennyisége	fajtája
1810	elegyes buza		1,5 véka	etetés, lopás ¹¹¹	1 véka	búza
	árpa ¹¹²		1 véka	kaszálás, lopás	1 véka	árpa
1810	elegyes buza		3 véka	lopás	1,5 véka	őszgabona
	fekete borsó ¹¹³		1,5 véka	–	1,5 véka	fekete borsó
1810	búza		2 véka	lopás	2 véka	búza
1810	rozs	8 kalangya		lopás	2 véka 6 véka	elegyes árpa rozs ¹¹⁴
1810	rozs	1,5 kalangya	3 véka	lopás, etetés	2 véka	zab
					1 véka	árpa ¹¹⁵
1810	elegyes árpa		2 véka	etetés	–	–
	zab		2 véka	etetés	2 véka	zab ¹¹⁶
1810	zab		2 véka	etetés	1 véka	zab ¹¹⁷
1810	lencse		1 véka	etetés, kaszálás	0,5 véka	lencse ¹¹⁸
1811	rozs		0,5 véka	–		
	árpa		2 véka	lopás		
	rozs ¹¹⁹		1 köböl	–	1 köböl	rozs
1811	búza		0,5 véka	lopás	0,5 véka	búza
	árpa ¹²⁰		2 véka	lopás	2 véka	árpa
1812	tavaszcrosz		1,5 véka	–	1,5 véka	tavaszcrosz
	árpa		1 véka	–	1 véka	árpa
	?		?	lopás	–	–
1812	zab		1 véka	lopás	1 véka	zab
	fekete borsó ¹²¹		1,5 véka	lopás	1,5 véka	feketeborsó
1814	búza		10 véka	–	2 véka	őszgabona
	árpa		2 véka	–	2 véka	tavaszcrosz
1814	rozs		4 véka ¹²²	–	1 köböl	rozs
1815	elegyes árpa		1 véka	etetés	0,5 véka ¹²³	elegyes árpa
1816	rozs	2,5 kalangya	5 véka	elvonatás	2 véka ¹²⁴	rozs
1817	árpa ¹²⁵		1,5 véka	lopás	1,5 véka	árpa

¹¹¹ Az elegyes búza harmadrésze etetés.

¹¹² A két tétel ugyanazon gazda összesített kára három különböző parcellán.

¹¹³ A két tétel ugyanazon gazda kára két különböző parcellán.

¹¹⁴ Mindkét tételt ugyanazon gazda kapta nyolc kalangya ellopott rozsáért kárpótlásul.

¹¹⁵ Mindkét tételt ugyanazon gazda kapta 3 vékát eresztő másfél kalangya ellopott rozsáért kárpótlásul.

¹¹⁶ Feltehető, hogy az árpában esett kár megtérítéséről a határber elengedése fejében mondott le a gazda.

¹¹⁷ A két kárlátó külön-külön egy-egy véka kárt látott, de csak egyikük volt hűtös.

¹¹⁸ A kár fele etetés, fele kaszálás, de a körülmények is érthetővé teszik a kártérítés csekélyebb mennyiségét.

¹¹⁹ A három tétel ugyanazon gazda kára három különböző parcellán.

¹²⁰ A két tétel ugyanazon gazda kára két különböző parcellán.

¹²¹ A két tétel ugyanazon gazda kára két különböző parcellán.

¹²² A négy véka rozs két helyről való volt.

¹²³ A falusbíróság 1 véka kártérítést ítélt meg, a károsult viszont kiegyezett a határpásztorokkal fél vékában.

¹²⁴ A két vékát házhoz is kellett szállítani.

¹²⁵ A másfél véka árpa két helyről való volt.

Év	Termény	Kár			Kártérítés	
		szalmájában	szemesen	oka	mennyisége	fajtája
1817	rozs árpa ¹²⁶	1 kalangya	– 2 véka	– –	– 2 véka	– árpa
1817	árpa		1,5 véka	etetés	1 véka	elegyes árpa
1818	árpa	1,5 kalangya	–	lopás	3 véka	árpa
1818	tiszta árpa		4 véka	etetés	6 véka	elegyes árpa
1818	rozs haricska ?		1 véka 3 véka –	etetés etetés lopás ¹²⁷	1 véka 3 véka –	rozs haricska –

A határpásztorok talán hajlamosabbak voltak – leginkább lopás esetén – tavaszgabonából és egyes pillangósokból teljes kártérítést adni, továbbá a kenyérgabonáért megközelítőleg azonos mennyiségű tavaszgabonát. Ugyanakkor fel kell tételeznünk, hogy a kártérítés mérve a feljegyzések által rögzített-nél sokkal számosabb esetben volt közös megegyezés eredménye.

Egyetlen alkalommal utal arra a jegyzőkönyv, hogy a gabonát lopkodó, tetten ért személynek a kárt is meg kellett térítenie, és a fel nem derített tettesű lopásokból eredő összkárnak a tetten ért lopkodókra elosztott részét is meg kellett fizetnie. A jegyzőkönyvben azonban ilyen elszámolás nem

maradt fenn, ezért feltehető, hogy nemigen került sor rá. A határpásztorok sem igen adták ki a lopkodókat, inkább megtérítették a lopásbeli károkat. Kérdés, hogy ha ismerték a lopókat, velük hogyan egyeztek meg.

A vetésekben esett kár okát és nagyságát legalább két, kárlátónak nevezett becsületes gazda vagy egy hütös mérte fel vagy állapította meg, ezt azonban 1808-tól 1818 felé haladva egyre ritkábban jegyezték fel, és egyre ritkábban nevezték meg azt a földlábát is, amelyen a kárt látott parcella feküdt, vagyis egyre inkább a kár okát és nagyságát tekintették fontosnak. Azt azonban mindvégig, szinte minden esetben jelezték, hogy milyen terményben esett a kár.

A falusbírók és a hütösök

Év	Falusbíró	Hütösök	Rendi állás	Jegyző	Periódus	Helyszín
1808	Márton Antal LK	Vizi József ¹²⁸ Antal József ¹²⁹ Istók András Mike István Lázár Mihály Könczei Antal	GyK GyK v. LK GyK LK L.K Gy. K.	Csobot Pál LK	dec. 2. dec. 3. dec. 10. dec. 17.	Mike István LK háza
1809	Tölcseeres Imre GyK ¹³⁰	Imre György polgár ¹³¹ Lázár Mihály László Antal Mike István Istók András	ism. LK GyK LK GyK GyK	Csobot Pál LK m. p.	dec. 9. dec. 15. dec. 16. dec. 22. dec. 23.	Mike István LK háza

¹²⁶ A két tétel ugyanazon gazda kára két különböző parcellán.

¹²⁷ A három tétel ugyanazon gazda kára három különböző parcellán.

¹²⁸ Az alszegi és a felszegi Vizi József is gyalog határőr volt.

¹²⁹ Az idősebb és az ifjabb is szerepel lovas és gyalog határörként.

¹³⁰ Írástudatlannak tűnik.

¹³¹ Írástudatlannak tűnik.

Év	Falusbíró	Hütösök	Rendi állás	Jegyző	Periódus	Helyszín
1809		Sólyom Antal m. p. Antal József m. p. Márton András m. p. Török Antal m. p.	GyK v. LK LK GyK			Csobot Pál LK háza – repartitio ¹³²
1810	Barta János LK ¹³³	Lőrincz Antal Márton Antal Istók József m. p. Simon János ¹³⁴ Mike István m. p. Csobot Pál m. p. Márton András m. p. Márton Elek	GyK LK GyK GyK LK LK LK LK	Gothár János GyK m. p.	dec. 7. dec. 14. dec. 21. dec. 29. 1811. jan. 4. jan. 4.	id. Mike István LK háza A falu közönséges kiválasztott házánál id. Mike István LK háza – repartitio ¹³⁵
1811	Márton Tamás GyK	Csobot Pál Márton András Lázár Mihály Istok József Tölcséres Imre László Antal	LK LK LK GyK GyK GyK	Sólyom Antal GyK	dec. 7. dec. 13. dec. 14. dec. 21. dec. 28. 1812. jan. 25.	Mike István LK háza
1812	Lőrincz József GyK	Márton Elek Csobot Pál Márton András Bajcsi Ferenc Lázár Mihály Istók Josef	LK LK LK LK LK GyK	Incze Mi- hály GyK	dec. 11. dec. 18. 1813. jan. 2. jan. 13. jan. 15. jan. 22. jan. 26. febr. 6.	Mike István LK háza

¹³² A dec. 23-i repartitión csak a félkövérrel írottak voltak jelen, a hütösök közül az utolsó három először.

¹³³ Írástudatlannak tűnik.

¹³⁴ Írástudatlannak tűnik.

¹³⁵ A jan. 4-i repartitión csak a félkövérrel írottak voltak jelen, a hütösök közül az utolsó először.

Év	Falusbíró	Hütösök	Rendi állás	Jegyző	Periódus	Helyszín
1814	Istók Ádám LK ¹³⁶	Márton András Csobot Pál Pétsi Antal Istók József László Antal Márton Elek Mike József Bajtsi Ferentz ¹³⁷ Sólyom Antal	LK LK GyK GyK GyK LK GyK LK GyK	Intze Mihály GyK	nov. 16. nov. 24. dec. 2. dec. 9. dec. 13. dec. 17. 1815. febr. 19.	Bajtsi Ferencz LK háza ¹³⁸
1815	Istók József GyK	Csobot Pál Márton András Sólyom Antal Pétsi Antal Bajtsi Ferencz Istók Ádám Köntzei Antal László Antal Márton Elek Márton Ádám Török Antal	LK LK Primipillus GyK LK LK GyK GyK LK GyK GyK	Intze Mihály GyK	nov. 24. dec. 1. dec. 8. dec. 16. dec. 22. dec. 30. 1816. jan. 3.	Barta András LK háza Intze Mihály GyK falu notarius háza ¹³⁹
1816	Szabó Tamás LK ¹⁴⁰	Sólyom Antal Márton András Csobot Pál Mike József Gothár János Töltséres Imre Köntzei Antal Márton Elek László Antal Istók Ádám ¹⁴¹	GyK LK LK GyK GyK GyK GyK LK GyK LK	Intze Mihály GyK	nov. 29. dec. 13. dec. 14. 1817. jan. 3. jan. 4. jan. 16.	Pétsi András GyK háza A falu közönséges háza – repartitio ¹⁴²

¹³⁶ Írástudatlannak tűnik.¹³⁷ Írástudatlannak tűnik.¹³⁸ A dec. 17-i repartíció csak a félkövérrel írottak voltak jelen, a hütösök közül az utolsó három nem szerepelt a nov. 16-i ülésen.¹³⁹ Csak a félkövérrel írottak voltak jelen, az utolsó két hütös

csak itt.

¹⁴⁰ Írástudatlannak tűnik.¹⁴¹ Írástudatlannak tűnik.¹⁴² Csak a félkövérrel írottak írták alá, közülük az utolsó előzőr szerepel.

Év	Falusbíró	Hütösök	Rendi állás	Jegyző	Periódus	Helyszín
1817	Lőrincz György GyK	Csobot Pál Márton András Sólyom Antal Gothár János Márton Elek Köntzei Antal Super Numerarius László Antal Finta József Szabó Tamás Töltséres Imre Márton Lajos Istók Ádám Istók József Török Antal	LK LK GyK GyK LK GyK Juratis GyK GyK LK GyK GyK LK GyK GyK	Intze Mihály GyK	dec. 13. dec. 16. dec. 19. dec. 23. 1818. jan. 5. jan. 8.	Mike István LK háza
1818	Lőrincz József GyK ¹⁴³	Sólyom Antal Finta József Csobot Pál m. p. Szabó Tamás Török Antal m. p. Lőrincz György Pétsi Antal Köntzei Antal m. p. Márton Elek m. p. Barta András junior Bajcsi Ferencz ¹⁴⁴ Gothár János ¹⁴⁵	GyK GyK LK LK GyK GyK GyK LK LK LK GyK	Intze Mihály GyK	nov. 28. dec. 5. dec. 8. dec. 11. dec. 23.	Mike István LK háza ¹⁴⁶

Egy 1785-ben kelt rendelet szerint a falusbírákat augusztus közepén választották. Addigra többnyire betakarodtak a mezőről.

3. Az állattartás

Az altorjai gazdák hagyományosan tulajdonjegygyel tették felismerhetővé állataikat, a juhokat és a sertéseket füljeggyel, a szarvasmarhákat és a lovakat tüzesvas-bélyeggel.

Altorján a (legelőről este) hazajáró és a pásztrok kezére nem adott lábasjószágot tavasztól őszig

¹⁴³ Írástudatlannak tűnik.

¹⁴⁴ Írástudatlannak tűnik.

¹⁴⁵ Itt már jubilátus káplárként szerepel.

¹⁴⁶ A dec. 23-i ülésen csak a félkövérrrel írottak voltak jelen, a két utolsó hütös csak ekkor.

– enyhe időben télen is – elkülönített udvarrészen tartották, de a 17. és a 18. század fordulóján az ősszel hazakerült (legelőn) fennhálókkal együtt többnyire már istállóban, ólban, pajtában teleltették ki. Az altorjai megyeszéke 1714-ben tárgyalja a pater istállója 1705 táján történt építésével kapcsolatos ügyet,¹⁴⁷ 1713-ban pedig az altorjai iskolamester bennvalója kerítésének tizedlési lajstromában említik a mester istállóját.¹⁴⁸ Apor Péter 1724 júliusában az általa korábban építtetett ló- és marhaistállókat akarta zsindegy alá vétetni Altorján, ami a többnyire szalmatető gazdasági épületek és lakóházak korában újításnak számíthatott.¹⁴⁹ Az állatok istállózása lehetővé tette az istállótrágya trágyadombon való rendszeres összegyűjtését és a trágya megfelelő időben való kihordását a mezőre.¹⁵⁰ Az altorjai szántóföldek trágyázásáról – ami az istállózás biztos jele – az 1703-as adóügyi összeírás is megemlékezik.¹⁵¹

A pásztortolt állatok kártevését a vetésekben – a pásztorok gondatlansága mellett – leginkább az idejében fel nem tett vagy rossz határkertek könnyítették meg: az őszgabona magágyának elkészítése előtt az ugaron járatott állatok könnyen kárt tehetek az ugarral szomszédos forduló(k) vetéseiben,

a hó- és fagymentes időben késő ősziig, tél elejéig a tarlón és az ugaron járatottak pedig a sarjadó őszi vetésben is. Lőrincz György 1814-ben a Középsőmezőben, a Csere alatt – amely akkor őszhatár volt – valamilyen okból fekete borsót vetett, abban pedig etetésbeli kár esett. A határpásztorok szerint a gazdák az árpának a tavaszhatárban – a szomszédos Külsőmezőben – való betakarítása előtt be kellett volna kerteljék az őszhatárt, nyilván azért, mert az árpa betakarítása után a pásztorok a tarlóra hajtották az állatokat, és határkert nélkül az őszhatár később betakarításra kerülő veteményei veszélyeztetetteké váltak. A termés betakarítása után, a tavasziak alá való őszi szántás előtt a sarjadó őszi vetésben tehetek kárt az állatok.

Az otthon marasztott állatok akkor tehetek leginkább kárt a vetésekben, ha a rossz kerítésen vagy a be nem cövekelt kertkapun át kijuthattak a mezőre. A vegetációs időszakban a földek közötti gyepeken és a parlagon – gyakran gyermekek által – legeltetett vagy őrizet nélkül csámborgó, őrzőiktől megszökött, vagy az igából-hámból kitört állatok száma és az általuk a vetésekben okozott kár időnként meglehetősen nagy volt, amint azt táblázataink is szemléltetik.

Ősz- vagy kenyérgabona

Év	Mező	Búza és rozs		Behajtott marha	Repartiált gabona/marha
		köböl	véka		
1809	Belső		5	20	4 ejtel
1810	Külső		28	85	5 ejtel
1813?	Külső		20	–	–
1814	Középső	6,125	24,5	84	3 kupa
1815	Belső	11,5	46	100	7 kupa
1816	Külső	3,5	14	37	7 kupa és 1 fertály
1818	Belső	2	8	22	6 kupa
Összes			145,5	348	

¹⁴⁷ APL, MMjf, 22 (20). Az istálló az 1704 januárjában feltételezhető zavargások idején rongálódhatott meg vagy éghetett le. (APOR Péter 1863, 137–139, 150; APOR Péter 1903, I, 18; CSEREI Mihály 1983, 340–341, 394–396, 398.)

¹⁴⁸ „Anno 1713 ban Az Mester Kertit így tizedlék fel El kezdvén az Udvar Kapujától fogva ki dél felé. NB. Az Csürkert kapujá két felin pedig és az Istálló megett közönségesen teszik fel. Az Istálló felől az Csürkert kapujától Lőrincz Gergely teszi Kos Jánossal. Más felől belől Háromszéki György Bokor Péter sen[ior].” (APL,

MMjf, 24.)

¹⁴⁹ APOR Péter 1903, II, 147–153, 159, 162–164, 167–170.

¹⁵⁰ „Anno 1711. die 11 Martij Az kik el estenek vólt és Ecclesia követéssel s-viaszszal végeztek – Veress Péter jun[ior] Sz[ent] Filep Sz[ent] Jakab napján gané rakásért fél font viasz az Megye Birák résziről fél ejtel egetbor.” (APL, MMjf, 28.) A két szent ünnepe május harmadika. A ganét nyilván az ugarra hordták.

¹⁵¹ DOMOKOS Pál Péter 1977–1978, II, 226.

Tavaszbabonák

Év	Mező	Árpa		Behajtott marha	Repartiált gabona/marha
		köböl	véka		
1809	Középső	25	100 ¹⁵²	340 ¹⁵³	5 ejtel árpa vagy 5 ejtel zab
1810	Belső		101 ¹⁵⁴	262 ¹⁵⁵	6 ejtel ¹⁵⁶
1813?	Belső		24		
1814	Külső	4	16	60	4 kupa
1815	Középső	11,5	46 ¹⁵⁷	200 ¹⁵⁸	6 kupa árpa vagy 6 kupa haricska, vagy 0,5 véka zab
1816	Belső	26,5	106 ¹⁵⁹	260 ¹⁶⁰	5,5 kupa ¹⁶¹
1818	Középső	35	150 ¹⁶²	330 ¹⁶³	6 kupa ¹⁶⁴
Összes			543	1.452	

Év	Mező	Zab		Behajtott marha	Repartiált gabona/marha
		köböl	véka		
1813?	Belső		14		
1814	Külső	4	16	45	7 kupa
1818	Középső		30	45	
Összes			50	90	

Év	Mező	Haricska		Behajtott marha	Repartiált gabona/marha
		köböl	véka		
1809	Középső		2,5	12	4 ejtel
1813?	Belső		3		
1814	Külső		2,5	10	4 kupa
Összes			8	22	

Év	Mező	Köles		Behajtott marha	Repartiált gabona/marha
		köböl	véka		
1814	Külső		1	4	4 ejtel
1815	Középső		2	6	7 kupa
Összes			3	10	

Év	Mező	Kendermag		Behajtott marha	Repartiált gabona/marha
		köböl	véka		
1815	Középső		2	7	7 kupa

¹⁵² Árpából és zabból összesen.

¹⁵³ A két gabonából összesen.

¹⁵⁴ Árpából, zabból és haricskából összesen.

¹⁵⁵ A három gabonából összesen.

¹⁵⁶ Nem tudni milyen gabonából, összesen.

¹⁵⁷ Árpából, zabból és haricskából összesen.

¹⁵⁸ A három gabonából összesen.

¹⁵⁹ Minden tavaszgabonából összesen.

¹⁶⁰ Minden tavaszgabonából összesen.

¹⁶¹ Minden tavaszgabonából összesen.

¹⁶² Minden tavaszgabonából összesen.

¹⁶³ Minden tavaszgabonából összesen.

¹⁶⁴ Minden tavaszgabonából összesen.

A gazdák – például ha nem volt feltéve a határkertjük – csak annyi kárpótlást kaptak a határpásztoroktól, amennyi az általuk a vetésükről behajtott állatokra esett, miután év végén az ily módon keletkezett összkárt elosztották az összes behajtott állat számával. Ha ezt nem fogadták el, elestek a kárpótlástól. A falusbíró széke azonban – határbér-tartozása ellenére – a károsult teljes kárát is megtérítette a határpásztorokkal, ha az a kezükbe adta a kártevő marhá(ka)t. A határpásztorok, amennyiben tudomást szereztek róla, ki állatai a kár okozói, de vonakodtak azt megtéríteni, szintén teljes kárpótlásra utasítottak. Esetenként a károsult gazda kezébe adták az általa behajtott állatokat, hogy azok gazdáján vegye meg kárát, feltehetően szintén a falusbíró székén, amit a gazdák nem mindig vettek szívesen. Akik maguk őrizték vetéseiket, és a kártevő állatokat nem a határpásztorok kezére adták, hanem magukhoz hajtották be, bizonyára szintén ezt az utat választották, mert kártérítést nem ítélték meg nekik.

A határbíró a behajtott állatot kezességre mindjárt kiadta a gazdájuknak: a kezes vállalta, hogy maga rendezi a tartozást, ha az állat gazdája az összkárnak az állatára eső részét a határbírónak és a határpásztoroknak az év végi elszámoláskor nem adja meg. Ha az állat gazdája nem tudott azonnal kezest állítani, a határbíró olyan személyre bízta a behajtott állatot, aki azt tartani bírta addig, míg a gazdája kezest nem tudott állítani. Ilyen esetben az állat megőrzésével megbízott gazda a sajátjaként bánhatott azzal, az állat gazdájának pedig feltehetően tőle is ki kellett váltania állatát, azaz meg kellett térítenie a tartásával járó munkát és költségeket.

A fentiekből könnyen kiszámítható, hogy az altorjai falusbíró széke 16 ejteles, illetve 16 kupás vékával számolt, vagyis az ejtelt és a kupát egyenlő mértékegységnek tekintette.¹⁶⁵ A fertály a kupa negyedrésze volt, a véka pedig a köbölé.

Függelék

Az altorjai falusbíróság jegyzőkönyve
a marhapásztorokat,¹⁶⁶ a határ- és erdőbírósgót
illető ügyek tárgyalásairól
(1808–1818)

fol. 3¹⁶⁷ Némű némű Dolgokra való nézet Közönséges Falugyűlése tartott e folyó 1808dik 9[novemb]ber 5tődik napján a midönis el végeztetett hogy a Határunkba[n] eset Károk iránt való Törvény (iránt)¹⁶⁸ négy perioduson tartasék melyre nézve 4 periodusra minden becsületes M[éltósá]gos T[ekinte]tes katona és P[rovincia]lis Rész meg hivattatott a holottis aki elő nem sajnálna álni törvénye ell Láttatott aki elő nem állot Szenvedgye el Kárát annak az egyezésnek és végezésnek tartása Szerént a B[ecsü]letes Határ Pásztorok absolváltak ki vévén azt hogy még a Kik novomot jelentettek azoknak a Dolga ell Láttatik.

fol. 1^r

Anno 1808 2[secun]da X[decem]bris Levata Causa Coram Judice Antonio Márton milite Equestri et Juratis ejus Josepho Vizi Josepho Antal Andrea Istok S[te]phano Mike Michaelae Lázár et Antonio Könczei¹⁷⁰ militibus Equestris, et Pedestris et Jurato notario Paulo Csobot milite Equestri in aedib[us] Stephani Mike militis Equestris All Torjae.

Bernád Ferencz G[yalog] K[atona] árpa béli Kárát Keresi Vöremenöbe[n] a' határ Pásztorokon mely Lopás által eset bizonyíttya Két becsületes Kár Látóival, hogy volt 2 véka¹⁷¹ de a Ha-

tár Biro aszt állíttya hogy a Falunk Conclusuma ellen Etczakai hordásba tanáltatot egy becsületes határ Pásztor információja által és nem tartoznának az által a határ Pásztorok meg fizetni menti magát az actor hogy sem egyszer sem másszor Etszaka nem hordott.

D[elibera]tu[m] Meg bizonyítván a B[ecsü]letes Hatar Biro, hogy Etszakai hordas az Actor Bernád Ferencz praetensioját el vesztü külömben meg fizettni köteleztettnek a Határ Pásztorok a 2 véka árpát.

Novomot Jelent a Határ Pásztorok.

Léva Ágnes Haricska béli Kárát praetendálja a Határ Pásztorok Burjánosba melyet bizonyít 3 becsületes Kár Látóival, hogy volt 3 Köből nem Lévén a B[ecsü]letes Határ Pásztoroknak semi Exceptioja a dologhoz tartoznak meg fizetni a 3 Köből haritskát.

Novomot Jelentenek a Határ Pásztorok.

László Boricza meg Szollittá a B[ecsü]letes Határ Pásztorok azért hogy az ecse László Feri Mike Lőrinczné Aszonynál Lakván egy alkalmatossággal Köles gyomlálni Két ökör

fol. 1^r Szekerrel le mentek a Házi gazdaszony Mike Lőrinczné és a Leánya Mike Persi Aszonyokkal Borzás nevű helybe a holott az ökör meg Szabadult Kötelit el Szaggatta s az által az írt László Feri Czondráját a Határ Pásztorok el Zállagolták és bé tették a Határ Biró Gothár János eő keg[yel]me Házához a Határ Bir[ó] Kétszeris admoneáltatta és maga házához hivatta Mike Lőrinczné Aszonyt hogy a Zállagba tett Czondrát Ki váltat-

¹⁶⁵ A néha már csak 14 ejteles „vásott vékát” is tovább használták. (MNL OL, P 1874, *Házi napló*.)

¹⁶⁶ Annakidején a torjaiak székely szokás szerint marháknak neveztek minden pásztort állatot.

¹⁶⁷ A lapszámozás minden valószínűség szerint utólag történt: a lapszám mindig az előlap jobb felső sarkában olvasható.

¹⁶⁸ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

¹⁶⁹ A számozatlan lapú füzetben ez és más hasonló, a lapok tetején látható jelek szolgálhatták a jegyző tájékozódását.

¹⁷⁰ Könczei (Köntzei) Antal gyalog határőr forrásértékű feljegyzéseket készített az 1820-as években a régi altorjai templom teljes és erődje részleges lebontásáról, az új altorjai templom építéséről. (SÁVAI János 1997, II, 913–914.) Más feljegyzések is említik őt. (MNL OL, P 1874, *Házi napló*.) Lásd már a 244. jegyzet.

¹⁷¹ A székelyek 1578 óta a kolozsvári mértékegységeket használták. (EOE, III, 133.) 1 köből = 4 véka; 1 véka = 16 ejtel. A jegyzőkönyvben az ejtelt kupának is nevezik.

ná S nem éppen a Falu egyezése és Conclusuma szerint bünteti de Mike Lőrinczné haladékba tette a czondra Ki váltását most már azt kívánja az Actrix László Boricza hogy vagy a Határ Bíró vagy a Gazdaszonya az Inasnak László Ferinek a czondrát adgya kezibe, a Határ Bíró pedig azzal menti magát, hogy ideibe admoneáltatta az inas Gazdaszonyát Mike Lőrincznét vagy fiát Jánost Ki nem váltván a Zállagba tett czondrát az által el Lopták és most itilletet vár a Hütösségtől.

D[elibera]tu[m] Mivel hogy Mike Lőrinczné és Fia János¹⁷² Két Becsületes Határ Pásztorok által admoneáltattak hogy a czondrát a mely Zállagba tétetett ki válcsák és nem cselekkütek – nem elég azon mentsége Mike Lőrincznének hogy nem volt modgya benne hogy ki váltsa és az alatt az üdö alat a Határ Bíró Házától maga Portékaival el Lopták az irt czondrát hanem amely Kárt az irt helyen a Mike Lőrinczné marhái tettek azt fizesse meg és czondra árrát az inasnak, fizesse meg a Határ Bíró simpliciter absolváltatik itilletett.

Márton Imréné Aszonynak tartoznak fizetni 2 véka árpát Lopás által

Mike Lőrincz Fia János maga szánt akarattyából meg egyezik László Boriczával 2 magyar forintokba az el zállagolt czondra aránt.

fol. 2° Levata Causa 3[ter]tia X[decem]bris Anno Superius Scripto cora[m] iisdem et ibidem.

D[eliberatum] Márton Anna Falu Földibe árpa Béli Kárát praetendálja Lopás által esett, melyet bizonyít Két Kárlátóival, hogy volt (6)¹⁷³ 5 véka a Határ Bíró és a Határ Pásztorok azzal mentik magokat hogy azon gabonából bé hajtottak Incze Lászlót és Bajcsi László katonákat s a Szerént a Falu Contractussának tartása Szerént azon praericator 2 személy tartoznak meg fizetni az 5 véka árpát a Határ Bíró és a Határ Pásztorok éreje és hatalma által, vagy ha azokkal meg nem fizetnek magok fizessék meg.

D[elibera]tu[m] László Antal eő kegyelme Szegény Szerbe Lopás által egy Bugja elegyes árpa beli Kárát praetendálja a Határ Pásztorokon amely 2 véka férejin e¹⁷⁴ földön termett Két becsületes Kár Látóival bizonyítja hogy volt 5 véka tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

D[eliberatum] Antal Péterné Aszony Kosolyába Borso Lencse és árpa béli Kárát praetendálja melyis Lopás által esett bizonyítja Kár Látóival, hogy volt 2 véka borso 2 véka Lencse és egy véka árpa a Határ Pásztorok állítja hogy határ Kerti nem volt meg bizonyítván hogy volt Falu kerti tartoznak meg fizetni 2 véka borsot 2 véka Lencsét és véka árpát.

D[elibera]tu[m] Incze Mihály eő kegyelme Ros béli Kárát praetendálja Balog Mártába Szabó Lukács eő kegyelmin Borozás lévén fölgök és a Kender nyövei nagyon el gazlottak végig nagy helyen melyet bizonyít Kár Látójával hogy azon helyen lett volna egy véka tartozik az egy véka rosot meg fizetni Szabó Lukács eő kegyelme.

D[elibera]tu[m] Márton Ádám eő kegyelminek Lopás béli egy véka árpát tartoznak fizetni a határ Pásztorok.

D[elibera]tu[m] Pécsi András eő kegyelminek Lopás által más-fél véka fekete borsos árpát tartoznak fizetni.

Közepszeri Mike Ferencznek egy véka árpát tartoznak Lopás által fizetni a Határ pásztorok.

D[eliberatum] Csobot Pálnak 1 véka Rossal tartoznak a Henczből.

fol. 8° 1[pri]mo Ezen Folyo 1808dik Esztendőb[en] X[decem]ber 10dik napján Közönséges Falu gyűlése tartott all Torján

a L[ovas] Katona Senior Mike István házánál a holott a meg jelent Közönség meg határozta azt hogy mai naptól fogva a ki a Falu Törvényes Bajába fáradoz fizetése Lészen egy magyar forint.

2[secun]do Sokszor a Törvényes ügyünknek folytatására forspont és Személyes Ember Kívántatik ahoz Képest valaki a Falus Biro Poroncsolatyára akár forspontra akár Személyesen elő nem áll hacsak a Királyi szolgálat engedi Szer szerént ökrös Lovas egy m[agyar] forintig a Biro meg büntetthesse és az ökröt tartó Ember tartozik, hogy Lovas forspontot fogadgyon a Biro pedig Köteleztetik hogy Listyát tsinályon és abba bé írja hogy Ki hova járt melyik napon holnapba és mi bajba és egyik biro a másiknak adgya által ezen végezet dolgot.

fol. 2° Levata Causa Anno 1808 10[dec]ma X[decem]bris coram Iudice et suis Juratis Superius Scriptis in aedib[us] Stephani Mike Militis Equest[ris]

Füstös Tamás eő kegyelminek a Csere alatt 2 véka elegyes buzát tartoznak fizetni a Határ Pásztorok.

D[eliberatum] Márton Elek eő kegyelminek 3 véka haricskát fizetnek Keresztfából.

Kalit Andrásnak tartoznak fizetni fél véka kölest. Fel Torjára fordulóból.

D[eliberatum] Baricz János eő kegyelme Vöremenőbe gonoszúl¹⁷⁵ ki cséplett árpáját 23 Kévét Keresi a Határpásztorokon de a Határ Pásztorok állítja hogy etczakai hordásba tanáltatt Szolgája és nem is usussa Falunknak hogy az a féle Kár meg fizetődgyék a Hütösségis meg vizsgálván a dolgot maga kárát el szenvedni itilte.

Lőrincz Josefnek fél véka buzát Lopás által tartoznak fizetni. **Vizi Mihályénak** fél véka rosot fizetnek etetés által.

Levata Causa Coram Iudice et Juratis Superius Scriptis in aede Stephani Mike millite Equestri 1808 17 X[decem]bris.

D[eliberatum] Márton Péter eő kegyelme Árpa Béli Kárát praetendálja a Határ Pásztorokon Borzásba etetés által melyet bizonyít Kár Látóival, hogy volt 3 véka melyreis a Határ Bíró azon elvetést bé adván hogy maga a Káros 4 Marhát hajtott bé azon gabonából, s azokat kezibe adgyák vegyen igazat rajta melyre nem contendála a Káros helyben hagyván a bé hajtott Marhákon vagy a gazdáján maga Kárát ott Keresni itilletett.

D[eliberatum] Istok Josef Junior Zab béli Kárát praetendálja Lopás által melyet bizonyít Kár Látóival hogy volt 3 véka de a Határ pásztorok Falu Egyezése ellen Etczakai hordásban tanáltatt melyis azt foglallya magába hogy a Lopás által esett Kárt az olyan ember el veszesse azért maga ell Lopot Kárát el szenvedgye itilletett.

Novumot Jelent a praetendens. Istok Josef.

fol. 3° D[eliberatum] Baricz Simon Kántor eő kegyelme meg Szóllíttá a Becsületes Határ Pásztorokat azért, hogy Új Osztásból gonoszul el Károsodot Árpájából a gonosz tévőt adnák ki és a Kárát fizettesse meg. Határ Bíró Uram és a Falu Contractussa szerént meg büntetessék a Határ Pásztorok pedig ki attak Handra Jánost az Antal Péter eő kegyelme Szolgáját hogy mind az Praetendens gabonájába s mind egyebüt tanálták mely szerént hogy a Simon Deák uram el lopot meg bizonyítottandó gabonáját meg fizesse és a Határról el lopott gabonát repartitio szeréntis meg fizetni itilletett.

D[elibera]tu[m] Vizi Josef Felszegi Becsületes G[yalog] Katonának 2 véka árpát tartoznak fizetni a Határ Pásztorok(nak)¹⁷⁶ Lopás bélit Új Osztásban.

¹⁷² A keresztnévet a sor fölé szúrták be.

¹⁷³ Az általunk zárójelbe tett számjegyet az eredetiben áthúzták.

¹⁷⁴ Az előző szó végén lévő *e* betűt *i*-re javították, az *n* betűt és az

e szócskát a sor fölé írták az eredetiben.

¹⁷⁵ Az ékezetet utólag áthúzták.

¹⁷⁶ Az általunk zárójelbe tett szótagot az eredetiben áthúzták.

D[eliberatum] Lázár Mihály eő Kegyelminek 2 véka Tiszta Búzárt tartoznak a Határ Pásztorok fizetni a Csere alól.

D[eliberatum] Borbándi Lászlónak tartoznak fizetni 3 ejtel buzát lopás által kinekis gabonájába tanáltatott Szabó (Elek)¹⁷⁷ Mihály.

D[eliberatum] Kosolyából Kalit Andrásnak Lopás által 2 véka árpát tartoznak fizetni a Határ pásztorok.

D[eliberatum] Márton Imrénének fél véka árpát tartoznak fizetni a Határ pásztorok.

D[eliberatum] Háromszéki Jánosnak tartoznak fizetni a Határ pásztorok másfél véka rosot. étetéséből.

fol. 8^v Ezen Folyo 1809dik Esztendőb[en] 21dik Januári[us] T[ek]i[n]t[e]t[es] Angel Major Fő Hadnagy Úr Poroncsolattyaól Mü also Torjai Biro és Hütösség öszve gyúltünk az all Torjai G[yalog] K[atona] Léva Ferencz és Lőrincz Ferenczné Árva Fiának dolgok eligazittására, a mint írt Léva Ferencz a Szolgáját Lőrincz Josefet uj Esztendő nap előt maga házáto el Küldötte holmi gyanuságot és Kárt praetendálván a Szolgán a gazda minek előtte pedig a Hütösség maga oppinioját meg tette volna magok jó Szánt akarattyaól meg egyezének oly Formán hogy Léva Ferencz a Szolgának mindenekeket a mivel tartozik meg Fizez ki vévén egy Kalapot Lőrincz Ferenczné és fia Josef kész¹⁷⁸ bé adással meg elégedének.

fol. 3^v

- ” -

Levata Causa 1809 die 9[no]na Decembris Coram Judice Emerico Tölcséres et Juratis ejus Michaele Lázár Antonio László Stephano Mike Andrea Istok Antonio Solyom Josepho Antal et notario Paulo Csobot Militib[us] Equestris et pedestris in aedib[us] Stephani Mike Militis Equestris. All Torjae.

Antal Josef eő Kegyelme Keskenybe buza béli Kárát praetendálja a Határ pásztorokon melyet bizonyít egy KárLátójával hogy volt Kára négy ejtel de a határ Pásztorság és Határ bíró eő Kegyelme aszt állítja hogy az olyan Kárláto bé nem vehető a Kinek a praetendens Kárt Látott azért Kára meg nem itiltetik.

Antal Josef eő Kegyelme Nyárasba feteke¹⁷⁹ borsos árpa béli Kárát praetendálja Lopás által a Határ pásztorokon melyet bizonyít KárLátóival hogy volt 2 véka tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

Márton Ádám eő Kegyelme maga Kárát el engette, s a határ-bérrel nem tartozik a határ Pásztoroknak.

Márton Josef Uramnak egy köből árpát tartoznak fizetni.

Birtalan Antal Jubilatatus Káplár és Illyés Kelemen eő Kegyelme Zab béli Kárát praetendálnak a Határ Pásztorokon a Lemennőbe holmi futásfalvi földről + melyet kár látoi[k] valnak hogy volt 10 kalangya abba 2 véka¹⁸⁰ melyet felibe vetettek volt de Falunk usussa hogy ha határ Kerti nincs valakinek Kára meg nem itiltetik azért azon idegen földre sem a kiké azon föld sem a kik bé vetették felibe határ Kertett nem tettek azért Károk meg nem itiltetik. (Appel)¹⁸¹

Novumot Jelentenek az Actorok.

Antal László Szoszolloja Antal Josef által Zab béli és árpa béli Kárát praetendálja a Határ pásztorokon + Nyárasba¹⁸² melyet bizonyít hogy volt Zabja 3 véka és árpájais 3 véka tartoznak megfizetni a határ pásztorok.

Lőrincz Mártonnak tartoznak egy véka Árpát fizetni Vasasbol a Határ pásztorok.

fol. 4^r Mike Tamásnak 2 véka Zabot.

Levata Causa 1809 die 15 X[decem]bris Coram Judice et Juratis Superius Scriptis in aedib[us] Stephani Mike Militis Equestris.

D[eliberatum] Simon Jánosnak tartoznak fizetni 3 véka feteke borsos Árpát Balog Mártából a határ pásztorok a Juhok étetése által.

D[eliberatum] Lázár Mihály eő Kegyelmevel ugy egyeztek a B[ecsületes] Határ pásztoro[k] hogy a Határ bért el engedik.

D[eliberatum] Birtalan Pálné eő Kegyelme Középlábba Lopás belí árpáját Vasasba haricskabéli Kárát keresi a Határ pásztorokon melyet bizonyít Kár Látóival, hogy volt 2 véka árpája és más fél véka haricskája el Lopva mentik a határ pásztorok azzal magokat hogy hirt kellett volna adni az actornak de nem lévén Senki férfia azért tartoznak megfizetni a Határ pásztorok. 2 véka árpát és másfél véka haricskát.

D[eliberatum] Bardocz Pál eő Kegyelminek 1 véka árpát tartoznak fizetni Lopás által a határ Pásztorok.

Mike Josef G[yalog] K[atona] eő Kegyelminek egy köből feteke borsos árpát tartoznak fizetni étetés által a Csere alól.

D[eliberatum] Bardocz Pál eő Kegyelminek 1 véka árpát tartoznak fizetni a határ Pásztorok Lopás által Balog Mártába[n].

Könczé Antal eő Kegyelminek 2 m[agyar] forintot fizetnek az ellopott feteke borsojáért.

Márton Ádám Uram és a Becsületes Határ pásztorság sok rendb[en] Láta a László Antal Uram borját és Sertésseit a maga Rosz Kertin ki menni.

fol. 4^r D[eliberatum] Balás Márton eő Kegyelminek fizetnek fél véka kölest Lopás által.

Solyom Antal Uramnak tartoznak fizetni más fél véka buzát étetés által.

Vizi Josefnek tartoznak fizetni 2 véka árpát.

D[eliberatum] Istok András eő Kegyelme Hágóba feteke borsó béli Kárát praetendálja (a)¹⁸³ Étetés által melyet bizonyít Kár Látójával hogy volt 2 véka tartoznak meg fizetni Köles béli Kárát melyet ki tapodván el vittek 2 véka Szemet Kár Látója bizonság tétele Szerént de az e féle nem volt ususba hogy meg fizetődgyék a Contractusis a Falué nem tartya e Szerént azért Szenvedgye el köles béli Kárát.

D[eliberatum] Pécsi Antalné Aszonymnak 1 köből feteke borsos árpát tartoznak fizetni a határ Pásztorok Lopás által.

Levata Causa Anno 1809 die 16[decimasex]ta X[decem]bris Coram Judice et Juratis Superius Scriptis. et aedib[us] Stephani Mike.

D[eliberatum] Márton Ignác eő Kegyelme Len béli Kárát praetendálja ifiab Mike István eő Kegyelmin, melyet Lovaival midőn maga földit meg Szántotta el gazlotta és Kár látója hite után vallja hogy volt 4 ejtel Len mag Kárba ment tartozik meg fizetni Mike István eő Kegyelme.

D[eliberatum] Könczé Antal eő Kegyelminek Hágóba 2 Köből feteke borsot tartoznak fizetni étetés által a határ Pász[orok] Novumot Jelentnek a Határ Pásztorok és Határ Bíró Ur[am].

D[eliberatum] Hegyes Josef eő Kegyelminek egy véka haricskát tartoznak fizetni Vasasból étetés által a határ pásztorok.

Emre György a határbért maga 3 véka Káráért el hagyá.

fol. 5^r D[eliberatum] Mike Josef eő Kegyelme Balog Mártába egy fél ál¹⁸⁴ földön árpa béli a másik fél ál földön árpa béli Középlábba egy egész földön félig Zab és árpa béli Kárait a juhok gazlása által és ugyan Balog Mártáb[an] két egész földinek két

¹⁷⁷ Az általunk zárójelbe tett keresztnevet az eredetiben áthúzták.

¹⁷⁸ Kéz. A z hangot gyakran adják vissza a jegyzők sz-szel.

¹⁷⁹ Így van az eredetiben is.

¹⁸⁰ A kereszt után következő szavakat függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

¹⁸¹ Az általunk zárójelbe tett szótöredéket az eredetiben áthúzták.

¹⁸² A kereszt után következő szót függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

¹⁸³ Az általunk zárójelbe tett betűt az eredetiben áthúzták.

¹⁸⁴ Régi területmérték.

végéről el Lopott fekete borsoját praetendálya a Határ pásztorokon Balog Mártába bizonyította fél ál Zabját hogy volt Kára egy Köből a másik fél ál földin árpája egy Köből Középládba Zabja 2 véka árpája is 2 véka Balog Mártába Lopás által egy Köből fekete Borsója Semmi Exceptiojok nem lévén a Határ pásztoro[k]nak tartoznak az írt Summát meg fizetni.

D[eliberatum] Birtalan Antal és Illyés Kelemen eő Kegyelme 9[no]na Decembris a Lemenőb[en] felibe vetett Zabjokrol pronuciált Deliberatumokat novum jelentésekkel akarják fel eleveníteni aszt adván fel hogy azon Káros Zabbol Marhákat attak a Becsületes Határ pásztoro[k] kezibe mely Szerént azon marhákra repartiált Kárt a határ Pásztorok tartoznak kezekbe adni az Actor eő Kegyelmekek Külömb[en] a ki mondot deliberatu[m] in vigore marad Appellálja Zondáné.

D[eliberatum] Borbándi Ferenc eő Kegyelminek tartoznak Lopás által egy Köből Fekete borsot fizetni a Határ Pásztorok.

D[eliberatum] Baricz Simon eő Kegyelminek más fél véka Rosot tartoznak fizetni a Határ Pásztorok az Érből étetés által.

D[eliberatum] Bajcsi Tamás eő Kegyelminek 1 véka Zabot étetés által Hágóból tartoznak fizetni a Határ Pásztorok.

D[eliberatum] Dani István eő Kegyelminek tartoznak fizetni 2 véka Zabot Lopás által.

D[eliberatum] Antal Josef eő Kegyelmeének 3 Köből és 2 véka Zabot tartoznak fizetni étetés által a Határ pásztorok.

fol. 5° D[eliberatum] Lőrincz Antalné Aszonynak 1 véka fekete borsos árpát Lopás által fizetnek Vasasból a határ pásztorok.

D[eliberatum] Antal Jánosnak más fél véka árpát tartoznak fizetni Nyárasból Lopás által.

A Lopás Béli Károk iránt **novumot** jelentnek a Határ Pásztorok.

Levata Causa 1809 22 X[decem]bris.

Deliberatum 1808dik Esztendőb[en] a Huszár Balás Márton eő Kegyelme Juhai Paculár a L[iber] B[aro] Apor Péter eő N[agysá]ga Olá János és Bokor István előtt lévén és a mint Balás Márton egy Gazdájok Törvényin Kelt írásból mutattya meg adossodtak az írt Paculárok Két Juhokkal turoval és ordával melyekről egyezések is volt a Gazdaság előtt. mely Szerént a folyó 1809dik Esztendőb[en] Karácson hava 22dik napján Szembe tanálkozván az Ország Uttyán írt Balás Márton eő Kegyelme a Pakulár Olá Jánossal és meg fogván csukjáját bé hívta¹⁸⁵ a maga Colonussa és Szolgáló Embere Menyhárt Mihály házához és ott meg tépte a haját meg verte és meg Zállagolta az írt Olá Jánost maga Kárán Balás Márton eő Kegyelme melyre nézve az all Torjai Becsületes Hütösség és Törvénye eleib[en] Kivánta L[iber] B[aro] Apor Péterne eő N[agysá]ga ezen dolgot terjeszteni + hogy már tartozik-e fizetni a Paculár vagy nem.¹⁸⁶ a Szerént meg vizsgálván mind Két Feleknek feladásokat és írásban bé adott documentumát¹⁸⁷ hogy Balás Márton eő Kegyelme maga magának törvénytelenül Birája let és az Pakulárt meg tépte meg Zállagolta a Praetendált Kárát el veszesse itilletett Correcta per me.

Novumot Jelent Bal[ás]¹⁸⁸

fol. 6° Deliberatum Meg Szollittá Márton Ádám erdő Biró eő Kegyelme Kis Pál Marosi Ferencz (és Lázár Josef)¹⁸⁹ eő Kegyelmeiket azért hogy a Falu Tilalmas erdeib[en] bé vágot utat ki hánták és ot erdőlni merészelték ki menni és bé jöni mely rosz Cselekedetekért egy egy forintig hogy meg büntetődgyenek és a ki hánt utat egy Becsületes Polgár előtt meg igazíttasák bé vágják itilletett.

D[eliberatum] Lengyen Antal hogy négy m[agyar] forintot fizessen itilletett.

N[ota Bene] Meg hivatá erdő Biró Uram Borbándi Antal eő Kegyelmit az Tilalmas erdőnek Pusztittásáért a Falu eleib[en] per non venit Contumaciae ductus a Falu Contractussa Szerént 6 m[agyar] forintig meg büntetődgyék itilletett.

Deliberatu[m] Mike Antal¹⁹⁰ eő Kegyelme Zab béli Kárát praetendálya a Határ Pásztorokon de törvény el látása előtt meg békéllék 1. véka Zabba úgy hogy egyik fél se tartozzék egyik a másnak.

Szabó Kelemennek egy véka Zabbal tartoznak a határ pásztorok.

Mike Jánosnak egy véka Zabbal.

E folyó **1809dik Esztendőb[en]** az all Torjai Határaink örizetyire ki vállasztot Határ Biró Finta Ferencz eő Kegyelme és Határ Pásztorai a Falu házánál 6 perioduson és Lévátán meg jelentek Kinek Kinek Kárba ment gabonájának törvényesen el Látására akik meg jelentek vagy meg békél(tet)tettek¹⁹¹ vagy meg itilt gabonájokat fizetni kötelezték magokat

fol. 6° mely Szerent Senki Peres az utolso Perioduson nem Lévén a Becsületes Határ Biró és Határ Pásztorok absolválttának.

fol. 7° Repartitio

Azon Marhákra melyeket **1809dik Esztendőb[en]** az also Torjai Ősz és Tavasz Határainkból gabonából Finta Ferencz Határ Biró és eő Kegyelme alatt levő Becsületes Határ pásztor eő Kegyelmekek bé hajtottak és Kezesség alá tettek a mely marhákról egész esztendőbéli Listyájokat igaz hitek le tételek után az írt Határ Biró eő Kegyelme és Határ pásztorok előtt adván a következő mondon le írtuk.

Az ősz határba Ros és buza béli kár volt 5 véka

A mely határba volt bé hajtot narha 20. és egy marhára repartiáltatott 4 ejtel ősz gabona.

A Tavasz határban árpa és Zab béli kár volt 25 köből. bé hajtott marhák voltak 340 a szerént egy marhára repartiáltatott 5 ejtel árpa, és Zabból is 5 ejtel ugyan egy marhára eszt azért husztuk egybe hogy nem tetzett jól ki a Listyából hogy minémű gabonából az írt marhák bé hajtottak légyenek.

Haricska kár volt harmad fél véka.

melyből bé hajtot marha volt 12. és minden bé hajtot marhára eset 4 ejtel haricska.

A Lopás béli Kárt a Határ pásztorok fizetik a Contractus tartása szerént, hogy Kártékonyokat nem adtak ki.

Még 5 Köből Tavasz gabona függőb[en] vagyon a kik ugyan deliberatívum nem nyertek hanem novumot jelentettek nem tudván a törvény ki menetelít a határ Pásztorok az írt Sum[m]ába egyeztek és eben 5 Köből Kár repartiáltatott az idegyeny juhokra a melyek történetesen határainkba Kárt tettek.

Ezen Repartitio az írt Esztendőb[en] **Karácson hava 23dik** napján mindenekbe mi általlunk ment végbe melyről adgyuk ezen tulajdon kezünk írásával, és Kereszt vonásunkkal meg erősített Levelünköt a mi igaz hitünk szerént all Torján a Csobot Pál házánál

Allso Torjai Tölcséres Imre + Biro.

Also Torjai Imre György + Polgár

Márton András m[anu] p[ro]pria Hütös

Also Torjai Solyom Antal m[anu] p[ro]pria Hütös

¹⁸⁵ A *hívta* a *húzta* szóra íratott rá.

¹⁸⁶ A kereszt után következő szavakat függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

¹⁸⁷ Az előző öt szót a sor fölé szúrták be.

¹⁸⁸ Itt a feljegyzés véget ér.

¹⁸⁹ Az általlunk zárójelbe tett szót és nevet az eredetiben áthúzták.

¹⁹⁰ Mike Antal 1840-ben Futásfalván tanúskodott egy béresszerződés megkötésénél. (MNL OL, P 1874, *Adnotationes*.)

¹⁹¹ Az általlunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

Also Torjai Antal Josef m[anu] p[ro]pria] Hütös
 Also Torjai Török Antal m[anu] p[ro]pria] Hütös
 Also Torjai Csobot Pál m[anu] p[ro]pria] Notarius

fol. 19^r An[n]o 1810 Die 7[spti]ma X[decem]bris Levata Causa coram Iudice Joanne Barta milite Equestri Cum suis Juratis Antonio Lőrincz, Antonio Márton, Josefo Istok, Joanne Simon, Stephano Mike et Notario Joanne Gothár milite Pedestri, in Aedibus Stephani Mike senioris Milite Aequestri. Possessione Also Torja.

Illyes Mihály Pro[vidus]¹⁹² Nagyvölgyben a Lemenő lábban lopás által let rosbéli kárát praetendálja hogy volt egy kalongya melyet két betsületes kárlátoival is bizonyít, hogy abból let 2 véka, hogy A betsületes Határ (pá)¹⁹³ Biro és Határ pásztorok meg fizessenek azt kívánja, nem lévén a határ pásztoroknak (eg)¹⁹⁴ elég mentségek az hogy határ kertü nem let volna, mivel Illyés Mihály hitel erősíti hogy volt, ugys lopás ellen nem használ a Falu kertinek nem léte, hogy a határ pásztorok a 2 véka rosot meg fizessék itiltetet. Tsak ugyan ha a jövő Perioduson a határ pásztorok meg bizonyítanak azt hogy Illyés Mihály etzaka Falunk usussa ellen hordot volna ezen itilet Cassáltatik.

(A határ pásztro)¹⁹⁵

Pakots Pál P[ro]vidus] Nagyvölgyben a Patak mellet etetés és gáslás (béli)¹⁹⁶ általi kárát Praetendálja hogy volt egy köből rosbéli kára melyet egy szava bé vehető kárlátojával bizonyít s kívánja hogy a határ pásztorok meg fizessenek. azon kár meg fizetés ellen a becületes határ biro és határ pásztorság azt¹⁹⁷

fol. 19^v Azt adgyák fel hogy Pakots Pál volt Illyés Mihálynak kárlátoja, Illyés Mihály(nak)¹⁹⁸ is volt Pakots Pállnak, s kíványák az elsőbetis el töröltetni, másodsor hogy a Falunk usussa azt kívánja hogy minden káros embernek midőn kárát meg látatya két kárlátoi legyenek, aztis jelentik harmadszor hogy falu ke[r]ti sem volt, ezen feleknek fel adások meg vizsgáltatván a Falunk törvenyes usussa is hogy meg maradjon, itiltetet hogy mivel kertü nem volt és két kárlátois nem voltak azon felyül a gondolkozásnál fogva egyik a másíknak kárt nem¹⁹⁹ lártak, maga kárát Szenvedgye el.

Mike Márton Vöremenőben gaszlás által rosbéli kárát Praetendálja hogy volt egy véka, melyet egy bizonyos kárlátojával is bizonyít, az kívánja hogy a becületes határ pásztorok meg fizessenek. állítván ezen ellen a határ pásztorság hogy a Falunk nem szokása egy kárlátonak Szavára fizetni, ezt mü is ugy tudván hogy usussa Falunknak az hogy egy kár latonak látása a meg fizetés aránt nem használhat, hogy régi ususa Falunknakis meg maradjon, a káros kárát hogy el Szenvedgye itiltetet.

Novumot jelent Mike Márton.

Molnár Ádám Szellyesben egy kalongya (béli)²⁰⁰ haritska lopás béli kárát praetendálja a betsületes határ pásztorokon + s azt + melyet két becületes kárlátoival is bizonyít hogy let volna 12 ejtel²⁰¹ kívánja²⁰²

fol. 15^r Kívánja hogy meg fizessék mivel földvégi kertje is volt, az ellen a becületes határ pásztorok azt állítják hogy magát

a mezőn haritska hordáskor Szekerestől tanálták a (mezőn),²⁰³ és mü is ugy üsmerjük a Falunk Contractussa tartását hogy senkinek etzaka a (ne)²⁰⁴ hordani nem Szabad edig sem volt, hogy azon Falunk, eleinktől reánk maradot usussa meg ne bomolyék, valamedig a káros meg bizonyítya hogy etzaka nem hordot adig hogy meg fizessék a határ pásztoro[k] meg nem itiltetet.

Mike Tamás Vöremenőben hite le tétéle mellet egy kalongya rosbéli kárát lopás által, Praetendálja hogy volt, melyet Két bizonyos (k)²⁰⁵ és becületes kár látoival is bizonyít, s vallyák, hogy ahoz hasonló egy kalongya rosbol let volna 2 véka, eszerént ebben is anyi kárt határoztak, eztet Praetendálja hogy a Határ Pásztorok meg fizessék, ezen ellen a becületes határ biro Török Antal és mellete lévő határ pásztor társai azt adgyák fel hogy etzakának idején a mezőn Szekerit meg rakni, és nap fel jöte előt haza jöni tapasztaltatot Mike Tamás és a Szekere nála kívül is, az ilyen dolgokban Falunk usussa e volt hogy senki etzakának idején sem kaszálni sem hordani ne(m szabad)²⁰⁶ merészelyen,²⁰⁷ aki pedig eztet által hágja Törvény ellen, határban lett kárát lopás által, el Szenvedgye. eztet a fel adások Szerént által hágván Mike Tamás, valamedig az etzakai hordásbol magát fel nem Szabadítja, hogy kárát el Szenvedgye itiltetet.

Novumot jelent Mike Tamás.

fol. 15^v Tisztelendő Kováts Plebanus Ur Szoszolloja, által Zabbéli Kárát Praetendálja a Kertek meget hogy 10 kalongya Zabja el gaszoltatot, és káré tétetet, melyet két becületes Kár látoival is bizonyít, hogy azon 10 kalongyából aki kárba ment let volna 6 véka, s azt kívánja hogy a becületes Határ pásztorok meg fizessék, az ellen a Határ pásztorok azt adgyák fel Hogy Szokása a Falunknak hogy minden embernek falu kertü legyen a kinek nem lenne, határbéli kárát etetés által, el veszesse, gondolora vévén ezt nem használhat a határ pásztoroknak azon helyes mentségek, mert a Tisztelendő Plebanus Ur köztünk nem forgo és azon Usussát a Falunk nem tudta, a Bironak kötelessége let volna hogy a kert fel tétel aránt hírt tégyen, de hogy ezt el mulatta mind a Falu biro, mind a határbiro és társai hogy a 6 véka Zabot meg fizessék itiltetet.

Istok András és Istok Ádám Borzásban egy borozdán lévén földgyök etetés és gaszlás által rosbéli károkat praetendálj[k] melyet két becületes hites kárlátojokkal bizonyítanak + hogy a ketőnek volt 2 véka kára²⁰⁸ azt kíványák hogy a Határ pásztorok meg fizessenek, az(ok)²⁰⁹ elen nem lévén a Határ pásztorok[nak] semmi világos mentségek mely által magokat legitimálhatnak. hogy meg fizessék itiltetet.

Minek előtte **Borbándi Miklós** eő k[e]gy[el]me a betsületes határ pásztorokat határban eset kárai (ara)²¹⁰ meg fizetések aránt meg Szöllította volna interim meg békéltenek hogy fizetnek és fizetni tartoznak. 2 véka elegyes árpát, és 2 véka Zabot.

fol. 18^r Felső Fejer Vármegyei Also Voláli N[emes] Illyes Samuel Ur[am] az also Torjai határon Vöremenőb[en] rosbéli kárát praetendálja hogy volt 8 kalongya lopás által melyről²¹¹ hogy a Határ pásztorok meg fizessenek azt kívánja, de minek

¹⁹² Lehetséges, hogy ő volt 1848-ban az altorjai nemzetőrcsapat egyik tizedese. (Vö. Cs. gy.)

¹⁹³ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

¹⁹⁴ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

¹⁹⁵ Az általunk zárójelbe tett szót és szótöredéket az eredetiben áthúzták.

¹⁹⁶ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

¹⁹⁷ Őrszó.

¹⁹⁸ Az általunk zárójelbe tett szótagot az eredetiben áthúzták.

¹⁹⁹ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

²⁰⁰ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁰¹ A második kereszt utáni szavakat az előző sor alá ékeltek be.

²⁰² Őrszó.

²⁰³ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁰⁴ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²⁰⁵ Az általunk zárójelbe tett betűt az eredetiben áthúzták.

²⁰⁶ Az általunk zárójelbe tett betűt és szót az eredetiben áthúzták.

²⁰⁷ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

²⁰⁸ A kereszt után következő szavakat függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

²⁰⁹ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²¹⁰ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²¹¹ Kijavították *melyetre*.

előtte kár látoival is meg bizonyította volna, mind két felek meg békéltenek és fizetnek a határ pásztorok 6 véka rosot, és 2 véka (zabot)²¹² eleges árpát.

Levata Causa coram Judice Superiori, et ejus Juratis An[n]o 1810d[ik] X[decem]ber 14dik napján.

Futásfalvi Márton Josef Az Also Torjai határon, Rétilábba[n] eleges árpa beli kárát praetendáll[a] etetés által melyet Kár látojival is bizonyít hogy volt 2 véka, azt kívánna hogy meg fizessék a határ pásztorok, a határ pásztorok men[ti]k azal magokat, hogy a Falu conclusuma Szerént határkerti nem volt, Márton Josef ellent vet, hogy nem tudta hogy kelle[né]k. de kopacz mentsege, mivel Torján Születetet, s nevedeket fel s tudhatta volna, mivel mindig élt Comunitásunk a kert feltételel, az ért hogy el mulatá kárát Szenvedgye el.

Novumot jelent.

Imre Jánosné Kárát Praetendálya Szegén Szerben hogy volt egy Kalongya rosa lopás által, Új osztásba[n] fél kalongya etetés által²¹³ melyet becsületes hités kárlátojával bizonyít hogy volt 3 véka ros, tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

Novumot jelentnek a határ pásztorok.

Szabó Ferenczné Középszeri az Alá menőbe[n] zabbéli kárát praetendálya etetés által melyet kárlátoival bizonyít hogy volt 3²¹⁴ véka²¹⁵

fol. 18° volt (két)²¹⁶ 3 véka tartoznak a határ pásztorok meg fizetni.

Szabó Lukáts meg Szollítván Incze Mihály eő Kegyelmet azon okon hogy Kurta réten egy borozdán lévén földgyök egy öl széllyeségű,²¹⁷ hoszára a hegy allyáig be árpáját el kaszálta volna melyet meg látatván kárlátojával bizonyít hogy volt egy véka. Incze Mihály menti magát hogy azon helyen a földek el lévén méretve annak előtte a hütösség által, borozdás volt, az egyik a másikához való szántás miatt, eő annak előtte azon földet nem bírta, tsak akor felibe vetette volt bé, s ügyis elsőben vette bé hogy sem Szabó Lukáts eő k[e]gy[el]me s ha tapasztalta hogy el szántotta, viszá Kelletet volna vettetni hogy meg világosodhassanak jobban, tudatlanságából eset kaszálása, hogy egyik a másikának kárát ne tegyenek Szükséges léssen, hogy Szabó Lukáts kárlátoival Incze Mihály jelen létiben ki menyenek és meg vizsgálják hogy hát ha azon helyen kívül a hol Incze Mihály kaszált ki telik a Szabó Lukáts földgye azal a melyet Szabó Lukáts is a mérés által magáéhoz a másébol kapot. mikor meg let azonnal a Hütösség maga opinioját meg fogja teni, adig sem határozást (te)²¹⁸ nem téssen.

Mike Tamás testvére Mike János az első lévátán terhes Deliber[at]um ellen tet novumja által kívánna maga ügyét fel eleveníteni s biznyságait is 3om Számbol álllok, kik hiteket le tették hogy etzakai hordásban nem tapasztaltattak, a határ pásztorok is hitel bizonyíttyák, hogy hajnalba tanálták gabonával haza jőni ezen okokból, két fele bizonyítatik hitel; a meg írt kárt két egyenlő részekül Szenvedgyék és érezék.

fol. 9° Bajtsi Jovakimné Aszonnak Burjánosban²¹⁹ let ros beli Kárát melyet bizonyít Kárlátojával hogy let 2 véka etetés által tartoznak meg fizetni a határ pásztorok, a (Szolgát mind erőszak Praevaricatorrt lova)²²⁰

Novumot jelentnek a határ pásztorok.

Causa Levata Coram Judice Superiori et ejus²²¹ Juratis An[n]o 1810ik Die 21dik X[decem]bris

Dani Ferencz M[é]ltóságos Miháltz Fő Strásamesterné azon cselédgye Nyulnyomás Lában kárát praetendállja hogy volt 2 véka eleges árpa és 2 véka zabbéli, etetés által²²² melyet egy becsületes Kárlátojával bizonyít hogy ugy volt, mentik a határ pásztorok magokat hogy Földe végén levő kert nem volt Semminek jo hittel is erőssítik azon Kívül Falu Contractusa tartása, ha nem hités ember, nem bévehető egy Kárláto, ezen feylül Dani Ferencz meg más Kárlátojával, kívánván Kárát meg állítani, noha ha Szemben nintsis kinevezvén ki légyen Falu Conclusuma elen levő Kár láto²²³ ember, ugy tapasztaltatik bőveb megvilágosításig, hogy kárát el Szenvedgye a dolgok meg vizsgálásához képest itilletett.

A Határ pásztorok **Imre Jánosné** ellen Novumjokat kívánják fel állítani minek előtte itilet let volna meg békéltenek 2 véka Zab és egy véka árpa fizetésiben melyet az Határ pásztorok fizetnek.

Mike Antalnak az Alá meneb[en] etetés által let fél véka fekete borsója, tartoznak meg fizetni a Határ pásztorok.

fol. 9° D[eliberatum] Szabó Antalnak Zabbéli Kára az Alámenőb[en] lévén 6 véka, melyet Kár látoival bizonyít tartoznak meg fizetni a határ pásztorok

D[eliberatum] Szabó György Rétilában eleges árpa beli Kárát lopás által Praetendálya a Határ pásztorokon, melyet két kárlátoival bizonyít hogy volt 6 véka, a hat[ár]pásztorok azt adgyák fel hogy Falu Conclusuma ellen etzakai hordásban tapasztalták, 1[pri]mo, 2[secun]do ugyan napmente után a Tavaszhatár[an] Kaszálás[an] de 3[terti]o határkerti sem volt, az effele cselekedetek v[a]ljob[an] a Falunak Contractussát, és usussát meg vizsgálva[n] hogy Kárát el véssze itilletet.

D[eliberatum] Lőrincz Jófes Vőremenőb[en] eleges búza beli Kárát lopás által, a Kertekmeget feketeborsobéli kárát Praetendálya a határ pásztorokon melyet becsületes Kárlátoival bizonyít hogy volt 3[hár]om véka eleges buza, és másfelveka fekete borsó, tartoznak meg fizetni a határ pásztorok. ad interim meg békéltenek más felveka ősz gabonab[an], és másfélvéka fekete borsob[an].

D[eliberatum] Finta Ferencz és fia Josef az Alámenőben Zabbéli Károkat Praetendályák hogy volt 10 véka etetés által, melyet becsületes Kárlátoival is bizonyít, Fel Torjára forduloba[n] buza beli Károkat hogy volt két véka melyet hasonlókepen Kárlátoival bizonyítanak, lopás által, Csijános lábán lopás által haricska beli károkat melyet bizonyítanak hogy volt 4 véka. a határ pásztorok azt adgyák fel hogy etzakai hordásban tapasztaltak, azon kívül estve hirtetel nélkül Kaszálás[an] mind maga, mind Szolgaja, a Falunak edig a Szerent élt²²⁴

fol. 11° Élt Contractusánál fogva lopás beli Kárát aki azokban tapasztaltatik el Szenvedte a Szerént mostis az a határozat Törvénye álván Falunk[na]k, hogy etetésbéli Károkat a határ pásztorok meg fizessék, és (lob)²²⁵ lopás által let Károkat el Szenvedgyék itilletett.

(**Protestálnak** Finta Ferencz és fia.)²²⁶

Novumot jelentenek Finta Ferencz és fia Josef.

²¹² Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²¹³ Ezt a szót utólag szúrták be a sor elé.

²¹⁴ A 2-t 3-ra javították.

²¹⁵ Három őrszó.

²¹⁶ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²¹⁷ Annakidején háromsinges öllel számoltak.

²¹⁸ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²¹⁹ Előbb *Burjábost* írtak, majd kijavították.

²²⁰ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

²²¹ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

²²² Az előző két szót a sor fölé szúrták be.

²²³ Az előző két szót a sor fölé szúrták be.

²²⁴ Őrszó.

²²⁵ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²²⁶ Az általunk zárójelbe tett mondatot az eredetiben áthúzták.

Mike Albert²²⁷ Csijánoslábán és Keskenyben elegendes (apa)²²⁸ árpabéli Kárát praetendálya a Határ pásztorokon melyet becsületes h[ites] Kárlátoi[val] bizonyít hogy volt 2 véka tartoznak meg fizetni a Határ pásztorok.

Antal Istvánné Burjánosban Búzabéli Kárát praetendálya lopás által, melyet bizonyít hogy volt 2 véka azt kívánja hogy megfizessenek a határ pásztorok. a határ pásztorok jelentik hogy etzakának idején tanálták Antal Istvánt hordani a Falunak edig élt törvénye Szerént Kárát el Szenvedni itiltetett.

D[eliberatum] Istok Josefnek Nyulnyomásban let Kárát 2 véka Zabot tartoznak fizetni a határ pásztorok.

Lőrincz Márton(nak ug)²²⁹ Szegényszerben buza béli Kárát praetendálya lopás által hogy volt egy kalongya melyből letvolna 1 véka azt kívánja hogy meg fizessenek a határ pásztorok, azt adgyák fel a határ pásztorok hogy etzakai hordásban tapasztaltatott Szolgája s azon felyül árpából Kaszált renden félig ment Szerkerivel lovaival Szolgaszol, más Szegén ember Kárára, azok[nak] Kárát hogy el Szenvedgye Valamedig azokból kinem Szabadítsa magát itiltetett.

Novumot jelent Lőrincz Márton.

fol. 11^v Mike István[n]é azon Lencse béli Kárát Praetendálya Rétilábban etetés által²³⁰ melyet bizonyít Kárlátoival hogy volt egy véka a határ pásztorok azt bizonyítják hogy maga marháját bene kapták s az ette meg meg²³¹ bizonyítván Mike Istvánné azt hogy midőn már a lovai bene tapasztaltattak meg volt kára tartoznak meg fizetni, külömben el Szenvedni Kárát itiltetett.

Novumot jelent Mike Istvánné.

Menyhárt Andrásnak Nyulnyomásban egy véka Zabbeli kárát etetés által, tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

Handra János Kurtaréten haricskabéli Kárát praetendálya melyet 1 karlatojával bizonyít hogy volt 1 véka²³² etetés által a határ pásztorokon, a határ pásztorok feladgyák hogy Kárlatoja csak egy vagyon másodsor Falukerti nem volt, noha becsületes ember a kárlato nem usus egy kárlatonak kárt látni, annál fogvais hogy kert nem volt hogy kárát el Szenvedgy[e] határozatot.

Novumot jelent Handra János.

Mike Istvánné novumja mellet azt meg bizonyítva, hogy nem tsak etetés által let lencsébéli kára hanem kaszálás által fele, fél véka léncsit meg fizetni tartoznak a határ pásztorok.

Vizi Josef Szegényszerb[en] etetés által (ros)²³³ elegendes buza béli kárát Praetendálya, melyet bizonyít hogy volt fél véka, Keskenyben. árpa béli kárát kaszálásba[n] lopás által, (tsak)²³⁴ melyet bizonyított hogy volt 1 véka, hasonló képen Szegényszerbe[n] lopás által elegendes buza béli Kárát, melyet bizonyít hogy volt 1 véka, etetés által let kárát a határ pásztorok meg fizetni, lopásbéli kárát bizonyos okokra²³⁵

fol. 12^r okokra nézve hogy elszendvedgye itiltetett.

Novumot jelent Vizi Josef.

Bardocz Páll Csijánoslábán fekete borsobeli kárát praetendálya melyet becsületes Kár látoival bizonyít hogy volt 3 véka tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

Mike Josef eő Kegyelme] (Szegén Szerben)²³⁶ Herbát kutjáb[an]²³⁷ etetés által rosbéli Kárát Praetendálya melyet (bi)²³⁸ Kár látoival bizonyít hogy volt 5 véka meg fizetni tartoznak a határ pásztorok.

Szabo Lászlone az Érb[en] Zabbéli Kárát praetendálya etetés által melyet bizonyít kárlátoival hogy volt negyed fél véka tartoznak megfizetni a határ pásztorok.

Baricz Balás Padon árpa béli Kárát Praetendálya etetés által melyet Kárlátoival bizonyít hogy volt egy véka elegendes árpája tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

Baláska Ferencz Nyulnyomásban Zabbéli Kárát etetés által praetendálya melyet bizonyít Kárlátoival, de mind hogy a kárlátok (meg)²³⁹ nem együt láták az elsőnek látása 1 véka Zab hogy el Szenvedgye, a másiknak látását mint hogy hites ember az 1 véka Zabot hogy meg fizess(en)ek²⁴⁰ a határ pásztorok határozatot.

Mai Napon Az Also Torjai Biro Hütöseivel a Falu Közönséges (Házához)²⁴¹ a Lovas Katona Senior Mike István eő Kegyelme házához öszve gyülekezvén az Al Torjai határokbán²⁴²

fol. 12^v Határokb[an] eset Károkat Kinek Kinek lélek üsméret Szerént meg itiljen holottis serjesképpen következet Al Torjai Gy[alog] Katona Lőrincz Márton, kinekis Kára meg itilése bizonyos okokon el halasztatott, ezen történetben Lőrincz Márton az Al Torjai Birot Hütösseivel Gyilkosság[an] és Tolvajságban motskolván, az aránt a Biro Törvény Szerént meg rekesztvén meg Szolita hogy a Biro Hütösseivel Hütösségi hivataljáról le mond, hatsak (Tapasztalyak)²⁴³ ki neve[n] nevezi légyen mind a Gyilkos s mind a Tolvaj. annak utánna ki neveze Gy[alog] Katona Könzei Antal²⁴⁴ eő Kegyelmet, Gyilkosnak²⁴⁵ akitis edig elé becsületes jámbor embernek jo lelekel biralkodonak Falutól tartatot, a mi gyermekségében (tartatot)²⁴⁶ rajta (to)²⁴⁷ nem bizonyos dolog eset azért²⁴⁸ a N[eme]s Regem[ent] eligazítottta de a Tolvajt ki nem neve[z]te a Szerént mint hogy neve nintsen, az egész hütösség tolvaj hír gyanúságban maradv[an] Hivataljáról ezenel lemondani határozta, hatsak a Felsőb tisztség ezen embert Zabolára nem rantsa.

Causa Leváta Coram Judice superiori et ejus Juratis An[n]o 1810 29dik X[decem]ber

Dani Ferencz a mult levátán terhes Deliberatumát Novumja által kívánta helyre állítani de minek előtte (a határ)²⁴⁹ itelet let volna, meg békéltenek a határ pásztorokkal

²²⁷ 1845. febr. 5-én is említik. (MNL OL, P 1874, *Házi napló*, 14^r.)

²²⁸ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²²⁹ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportokat az eredetiben áthúzták.

²³⁰ Az előző két szót a sor fölé szúrták be.

²³¹ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

²³² A Handra Jánosra vonatkozó részt eddig függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

²³³ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²³⁴ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²³⁵ Őrszó.

²³⁶ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

²³⁷ Ezt a két szót a sor fölé szúrták be.

²³⁸ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²³⁹ Az általunk zárójelbe tett szótagot az eredetiben áthúzták.

²⁴⁰ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²⁴¹ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁴² Őrszó.

²⁴³ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁴⁴ Köntzei Antal emlékirata a régi altorjai templomról és lebon-tásáról, a templomerőd falmagasságának csökkentéséről, a mostani templom építéséről tartalmaz értékes adatokat. (SÁVAI János 1997, II, 913–914.) Benkőszegben lakott: erről egy 1793. máj. 8-án és egy 1805. márc. 28-án keletkezett okirat tanúskodik. (MNL OL, P 970.) Igen hosszú életű ember volt: 1859. aug. 10-én temették el. (MNL OL, P 1874, *Házi napló*, 36^v.)

²⁴⁵ Ezt a szót függőlegesen a lap balszélére írták az eredetiben.

²⁴⁶ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁴⁷ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²⁴⁸ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

²⁴⁹ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

fol. 13^r abban hogy a határ pásztorok fizetni tartoznak 2 véka Zabot Dani Ferencznek.

Pensionátus Mihály Ignacz Kapitányné eő N[agy]sága Szoszolloja által Nagyvölgybe[n] etetés által rosbéli kárát praetendalya melyet bizonyít kárlátoival hogy volt 5 véka melyet tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

Zölde István senior az Erben árpabéli kárát praetendalya etetés által melyet bizonyít hogy volt 1 véka elegendes árpabéli kárát tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

Molnár Ferenczné aszon Szélyesben (ap)²⁵⁰ árpa béli kárát praetendalya etetés által, és lopás által melyet bizonyít kárlátoival hogy volt 4 ejtel, a határ pásztorok azt adgyák fel hogy Molnár Ferenczné aszon Szántszándékkal etzakára maga Szekerit lovait küldötte melyek derakas károkat másnak tettek, s lovait meg kapták, a 4 ejtel kárt hogy meg fizessék, a lovak kárteteliert mind Szantszandekost ha jól meg nem büntettek hogy meg büntessék határozatot.

Felső Fejervármegyei Karatnai N[eme]s Bodo Gabor ifiáb a Templom mezéjén Zabbeli Kárát praetendalya a határ pásztorokon, melyet bizonyít hogy volt 3 véka, a rosz kert fenn állásával nem használhatnak magoknak a határ pásztorok volt a Bironak jobbat tetetni (hogy m)²⁵¹ hatalma, hogy meg fizessék itilletet.

Finta Ferencz Csijánoslábóján etetés által, Keskenyben hasonlo képpen etetés által árpa béli kárát praetendalya melyet bizonyít kárlátoival hogy volt a két helyen 6 véka, tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

fol. 13^v

- ” -

Antal István a mult Levátan Terhes Deliberatumát nyervén, Novumja által kívánna fel eleveníteni, hogy 1 : 1 : etzakai hordásban tapasztaltat volt a határ pásztorok által, melyet maga sem tagad, de ellenben azt erőssíti hite le tételivel, hogy midőn tapasztaltat etzaka hordani a határról jött, eztet idegen bizonyosságaival is meg bizonyíthattya meg világosodván, az 2 véka buza béli kárát hogy meg fizessek a határ pásztorok itilletett.

T[ek]i[n]t[etes] Mihály Ádám Hadnagy Ur[am] Csijánoslábóján árpabéli kárát praetendalya, lopás által²⁵² melyet bizonyít hogy volt 6 véka, Keskenyben nem különben praetendalya hogy volt kaszálás által 2 véka melyet bizonyít kárlátoival, és azt kívánna hogy meg fizessenek a határ pásztorok, nem lévén a határ pásztoroknak semmi mentések hogy meg fizessék itilletet.

Molnár Ferencznének árpa béli kárát Nyulnyomásban melyet kárlátoival bizonyít hogy volt 2 véka tartoznak meg fizetni a határ pásztorok.

Vizi Josef a 21ikén Pronunciált Deliberatumát Novumja által akarja lábra állítani, meg bizonyítván elsőször azt hogy a mely cselekedetiért vádoltat egy hites határ pásztorok engedelmitől jelenlétib[en] tette. azonban (ha arta)²⁵³ ha praevencatiob[an] tudgy[ák] büntessék a határ pásztorok a Szerént, azon kívül az egy véka árpa béli kárát és egy véka elegendes buza kárát meg fizessék a határ pásztorok határozatot.

fol. 14^r Gáll Antallal minek előtte itillet let volna meg békellenek a határ pásztorok tartoznak fizetni 5 véka elegendes árpát,

Antal Peternek tartoznak fizetni a határ pásztorok 1 véka Zabot, békeség Szerént.

Baláska Simonnak az Érből kárba tartoznak fizetni a határ pásztorok 4 véka zabot békeség Szerént,

Márton Andrásnak békeség Szerént tartoznak fizetni 6 véka Zabot,

Csobot Pálnak tartoznak fizetni békeség Szerént 2 véka Zabot, Bokor Andrásnak²⁵⁴ haricskabeli és Fekete borsó béli kárát tartoznak fizetni a határ pásztorok Keskenyből és S[z]elyesből 2 véka haricskát, 2 véka fekete borsót.

Márton Eleknek tartoznak fizetni békeség Szerént 2 véka Zabot.

Causa Leváta coram Iudice superiori et ejus juratis An[n]o 1811[millesimo octagesimo undeci]mo Die 4[quar]ta Januarii.

A Stations Tiszt T[ek]i[n]t[etes] Benkő Fő Hadnagy²⁵⁵ Ur[am] parantsolatyából Mai napon Az Also Torjai Hütőség elejében terjedven Törvényes eligazítás veget Gy[alog] Katona Márton Gyárfás, és Márton Ignácz közt fen forgo praetensioiak a melyis a Szerént nyilatkozik ki Márton Gyárfás és felesége Praetendalyaák Törvényesen a Falu Törvény Széke előtt azt hogy ennek előtte mint egy²⁵⁶

fol. 14^v Mint egy Kilencz esztendőkel adtak magnak vetni 10 véka gazdag rosot, Márton Ignácz eő kegyelme akkori Szolgájának a Gazdája kérésére mellyet hitek letetelevel megesküve erőssítenek, azon felyül maga bizonyítására ad be Márton Gyárfás egy hiteles bizonyító Testimoniumot De A[n]no 1810 24dik Aprilis] mely által meg bizonyítja Márton Ignácz eő kegyelme akori Szolgája Csík Tusnádi Farkas Elek[ne]k két hiteles Regiusok alatt költ valamásából hogy + igaz (a Márton Gyárfás)²⁵⁷ praetensioja. Mert (nál)²⁵⁸ Márton Ignácz eő kegyelménél akkor Szolgálván maga vite el a rosot, és vetette a Márton Igácz földibe, (melyet M)²⁵⁹ ki tetzik 2[máso]dszor a Szolga társa bizonyításából is, a mellett a mult 1810ik esztendőb[en] ezen dolog a (T[ek]i[n]t[etes])²⁶⁰ N[eme]s Compag[nia] Comando T[ek]i[n]t[etes] Nemetsek fő Hadnagy Ur[am] előtt hogy (ezen dolog)²⁶¹ le folyván, Márton Ignácz maga meg fizetését kötelezte ki tetszik fő káplár Petsi András bizonyításából ki is Szemben világosít, Ezek ellen Márton Ignácz eő kegyelme noha tagadgya hogy nem kérte de (tévelgese)²⁶² tévelyegve azt sem tagadgya hogy a 10 véka rosot a maga földiben Szolgája nem vetette volna, megis kívánja meg állítani azt hogy nem tartoznék mivel nem kérte meg fizetni, de mind hogy világos a Márton Gyárfás hite tele Szerént, és bizonyossága Szerént az hogy kért, eztet sem emberi bizonyosság által, sem hiteles írása által meg nem bizonyítja Márton Ignácz hogy meg fizette, az írt mind két feleknek magok fel adásai meg vizsgálván a Márton Gyárfás (feladása)²⁶³ Praetensioja helyyesnek²⁶⁴

fol. 16^r Helyyesnek és igazán Törvényesnek tapasztaltatik s ez ellen Márton Ignácznak (s)²⁶⁵ maga hasznára kopatz mentessége

²⁵⁰ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²⁵¹ Az általunk zárójelbe tett szót és betűt az eredetiben áthúzták.

²⁵² Ezt a két szót a sor fölé szúrták be.

²⁵³ Az általunk zárójelbe tett szót és szótagokat az eredetiben áthúzták.

²⁵⁴ Bokor András jobbágy 1811-ben Kiss Lukács udvari bírāja volt. Hasonnevű altorjai jobbágy 1843-ben és 1845-ben Futásfalvi Hamar Lajos bérese volt. (MNL OL, P 1874, *Adnotationes.*)

²⁵⁵ Talán azonos a háromszéki önvédelmi harcok résztvevőjeként 1848. dec. 18-án említett altorjai Benkő Dénes főhadnaggyal, aki még 1852-ben is aradi sánccfogságát töltötte. (MNL OL, X

5187, *Benkő Dénes levelei*, 19171. mikrofilmtékercs.)

²⁵⁶ Őrszavak.

²⁵⁷ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

²⁵⁸ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²⁵⁹ Az általunk zárójelbe tett szót és betűt az eredetiben áthúzták.

²⁶⁰ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁶¹ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

²⁶² Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁶³ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁶⁴ Őrszó.

²⁶⁵ Az általunk zárójelbe tett betűt az eredetiben áthúzták.

nem használhat, hanem hogy Márton Gyárfásnak a 10 véka rost 8[nyolc]ad napok alatt meg fizesse intetik, külömben ha meg fizetni nem kívánna, mint erőszakossal, a Localis Tiszt Ur[am] Cum poena fatigiorum meg fizettetni ne terheltekké tiltetett.

Márton Ferenczné Szellyesben árpa béli Kárát Praetendálya lopás által földinek két végén, melyet bizonyít (kár)²⁶⁶ hogy volt más fél véka, a határ pásztorok azt adgyák fel, hogy a maga fiat kapták hogy hir nélkül kaszálta ezaka²⁶⁷ egyik végiben a másikat is el kaszálhatta alattomba, hogy fia, kárát meg fizesse mint Praevaricator. tiltetett.

Mike Antalnak tartoznak fizetni a határ pásztorok 1 véka haritskát.

E folyó **1811dik Esztendőben** Januárius 4dik napján a Falu Közönséges ki választott házanal 5dik Perioduson vagy Levátan a Betsületes határ Biro Török Antal és határ pásztorok megjelenének kinek kinek kárát ki Szolgálatra. a hova 5 napra Minden N[agy]sag[os] Melt[óságos] és T[ekinte]tes Possessor Urak és betsületes Gazdák a Polgárok által meg hivattattanak, akinek tetzet és kára volt meg jelent, és kárát ki potolták, akinek nem el halgata, eszerént (a betsül)²⁶⁸ akinek kára van és meg nem jelent maga akaratyából Szenvedgye el mind hogy a károk Repartíaltattak (esz)²⁶⁹ ennél fogva a betsületes határ pásztorok absolváltana[k].

fol. 16° Repartitio

Azon Marhákon melyeket **1810dik** Ezstendőbe[n] az Also Torjai ősz és tavasz határainkból gabonából Gy[alog] Kato[na] Török Antal Határ biro eő kegyelme és eő kegyelme alatt levő bcsületes határ pásztorok bé hajttak és kezesség alá tettek a mely marhárol, egész Esztendőbéli Listájokott igaz hitek le tetelek után az írt határ Biro eő kegyelme és határ pásztorság előnkben adván a következendő módon le írtuk.

Az Ősz határban Buza és Rosbéli kár volt 28 véka

Behajtott marha tanálatot (91)²⁷⁰ 85 repartíaltatot minden marhára 5 ejtel.

Arpából, Zabból, és haritskából Két Száz hatvan kető 262.

Behajtot marha kár 101 véka e Szerént minden marhára 6 ejtel repartíaltatot.

Lopás béli kárt, mind hogy Praevaricatorokat nem tanálván nem adta[k] ki magik fizessek meg.

(Ezen)²⁷¹ Repartitio (az írt Esz)²⁷² ezen folyó 1811dik Esz[ten]dőb[en] Januáriusnak 4dik napján mü általunk alab írt Sze[mélyek által ment végbe melyről]²⁷³

fol. 17^r Melyről adgyuk ezen tulajdon kezünk írásával és Keresztvonássunkal meg erőssítet levelünköt, a mü igaz hitünk Szerént Al Torján. a L[ovas] Katona sen[ior] Mike (István)²⁷⁴ házánál.

Gothár János m[anu] p[ropria] Not[ario] Pagi

All Torjai L[ovas] K[atona] Barta János +

Falus biro

All Torjai L[ovas] K[atona] Csobot Pál m[anu] p[ropria]

Hütös

All Torjai L[ovas] K[atona] Márton András m[anu] p[ropria]

Hütös

All Torjai G[yalog] K[atona] Istok Joseff m[anu] p[ropria]

Hütös

All Torjai Simon János

Hütös +

Altorjai Mike Istvan m[anu] p[ropria]

Falu hutosse

Marton Elek

(Hto)²⁷⁵ Hütös

fol. 17^v

— ” —

Causa Leváta Coram Iudice Superiori, et ejus Juratis An[n]o 1811 Die 30ik Januarij.

A Meltosagos B[áró] Apor Péter Ur[am] eő N[agy]sága Esztennáján a mult 1810dik Esztendőben egy Társaságban volt Bátsokot – Kitsin Jánost és Kelemen Györgyöt mai Levátán meg Szollita Al Torjai Providus Bokor András a Kiss Lukáts Ur[am] Udvari Birája meg Szollitá azon az okon, hogy a mult 1810dik Esztendőben tavaszi időben midőn a juhoknak fel Szedés ideje bé következett volna, azon esztenán egy társaságban akkor Szegődöt Sztojka Jonasnak Számba adot 9 fejős juhait, 4 öreg medüjét, és 5 bárányját melyről Sztojka János néki rovást is adott, de el vesztette volna ugy gondolkodik, hanem 5 számból álló bizonyokal kívánna bizonyítani hogy voltanak annyi juhait, de az ellen azt adgyák fel a Bátsok hogy nem igaz hogy Bokor Andrásnak 9 fejős juhait lettek volna, az igaz hogy a meddő 4, és 5 bárány volt melyet magok írássokkal az az olá vagy bátsok rovással hitek Szerént Készek erőssíteni, hogy nem 9, hanem 8 fejő juha volt a Praetendensnek, ennél fogva mind két felek bizonyításai fel vétetvén a Következendő meg világoztát adatot mind két felek[ne]k tudokra, ugy mint elsőben is a Praetendens Bokor András Documentumai meg vizsgálta[va]n az A betű jegye alatt költ Inquisitoria béli 1[el]ső bizonsága nevezet Sztojka Jon Al Torjai T[ekin]t[ete]s Kiss Lukáts Urnak Cseledgye Bokor András Birosága alatt²⁷⁶

fol. 10° alatt Szolgáló maga Udvari Birája mellett használni erőtelennek itiltetik azon kívül, a 2dik bizonsága erőssíti ugyan hogy midőn meg nyírettettek a Juhai néki 9 nagy juhot adot meg nyires véget de nem bizonyította hogy valóságosan mind a 9et üsmérte volna bizonyosan a Bokor Andrásnak a mi pedig 3- és²⁷⁷ 4dik bizonságokat illeti bizonyítják ugyan hogy a tavaszi időb[en] őriztenek volna 9 fejős juhot, de azt nem erőssítik hogy midőn Számba adta, a Bátsoknak 9et adot volna. azon feylül az 5dik bizonság semmi modon nem bizonyít arról, hogy látot volna 9 fejős juhot Számba adni noha ha arról emlékezik is hogy 9. meg fíjatot, ezek után a (Bátsok mentségeis fel vétetnék)²⁷⁸ Bokor András az ennek előtte valo napokban elé vet vala egy olyan rovást melynek a Bátsoknál társa nem tanálatatot (noha minden gazdák[na]k rovásait eléadtakis) megis hitivel, és Sztojka János bizonságával kívánta erőssíteni hogy azon (rovást adta)²⁷⁹ adatot néki midőn a juhait Számba adta, de most (most)²⁸⁰ már mind maga, mind Sztojka János tagadgyák hogy bizonyosan a volna. ennél fogva mind hogy a Bátsoknál tanálatot rovás vagy írásnak társat elő nem tudgya (elé)²⁸¹ adni Bokor András, a mely

²⁶⁶ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁶⁷ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

²⁶⁸ Az általunk zárójelbe tett betűt és szótöredéket az eredetiben áthúzták.

²⁶⁹ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²⁷⁰ Az általunk zárójelbe tett számjegyet az eredetiben áthúzták.

²⁷¹ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁷² Az általunk zárójelbe tett szavakat és szótöredéket az eredetiben áthúzták.

²⁷³ Örszó.

²⁷⁴ Az általunk zárójelbe tett keresztnevet az eredetiben áthúzták.

²⁷⁵ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

²⁷⁶ Örszó.

²⁷⁷ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

²⁷⁸ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

²⁷⁹ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

²⁸⁰ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

²⁸¹ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

a Bátsoknak leg job Contractussa és eskesnek is rajta tehát mint hogy mind a kettő hitet teszen le és homályos a keresetis, és az ellen valo mentség is, a fejjő junak fele kárát Szenvedgye el Bokor András, felit pedig az az 10 m[agyar] forintot a Bátsok fizetni tartoznak Költséget faradságot egy aránt Szenvedgyék itilletet.

fol. 10^v Anno 1811 Die 7[septi]mo X[decem]bris Causa Levata Coram Judice Toma Márton millite pedestri et Juratis ejus Paulo Csobot Andrea Márton Michaele Lázár millitibus Eq[ui]stris Josefo Istok Emeriko Tölcséres Antonio László et Jurato notario Antonio Solyom millitibus pedestris in Aedibus Stephani Mike in possessione All Torja millitae Equestris.

D[eliberatum] Bernád Antal Fel Torjára forduloba Feteke borsos árpa béli Kárát praetendálya a Határ pásztorokon melyet bizonyít hogy volt Két véka tartoznak meg fizetni a Határ pásztorok etetés bélit.

D[eliberatum] = Könczei Antal eő Kegyelmének Hágobol a Gál Antal kertye megül Két véka Rosot a tanórok Kaputól Egy vékát tartoznak fizetni a határ pásztorok.

Novumot jelentnek a határ pásztorok.

D[eliberatum] László Antal Uramnak tartoznak fizetni a határ pásztorok más fél véka rosot fizetnek etetés.²⁸²

D[eliberatum] Antal Josef eő Kegyelminek Két véka Szabot tartoznak fizetni a határ pásztorok, etetés bélit.

D[eliberatum] Kalit András Lapos béli feteke borsos Árpáját praetendálya melyet tartoznak meg fizetni a határ pásztorok itilletett egy vékát.

fol. 20^v Causa Levata coram Judice Superiori Cum Juratibus Anno 1811 Die 13 X[decem]bris

Deliberatum All Torjai Zöde Antal²⁸³ a Falu tilalmas erdeiben tanálatot hogy Vágot egy sekér abroncot,²⁸⁴ noha el nem vihette, mert az alat az üdő alat az Erdő Biro ő kegyelme hírt kapvan benne az erdő pás[z]torok által meg Zalaglóta, s a miat maradot ott a levágot Abroncsfa, azzal menti magat hogy az Udvar számára vágta volna az abroncot de nem elegendes mentség de mind hogy Semi es[z]közfát nem vagot volt meg tekintven a Comunitás Contractus tártasa Szerent²⁸⁵

fol. 20^v Szerent nem bünteti most előre ha nem határozatot meg hogy fizesen 6 R[énes] forintokat.

Deli[beratum] Bajci László ő kegyelmet meg S[z]ollita az Erdő Biro ő kegyelme hogy a falu tilalmas erdejében erdőlt nem is tagada meg Valla az ért határozatot nem a Contractus Szerent büntetőgyék, ha nem fizessen 6 R[énes] forintokat itilletet. Bajcsi Laszlo bé fizete 5 R[énes] for[nt]ot az egyiket el engete a Falu.²⁸⁶

Deliberatu[m] Marton Ignác eő Kegyelme Ros béli Kárát Keresi a Gödrös uton alol a Telek nevezetű helyb[en] a Határ Pásztorokon melyet bizonyít Kárlátójával hogy volt 2 Veka de a becületes Határ pásztorság állitya, hogy határ Kerti nem volt a mely (bi)²⁸⁷ nem bizonyos. aztis állityák, hogy a Kárlátója igen Közél valo Atyafia a mely bizonyos és így a Törvényünk tartása Szerent Kár látója nem lehet Kár látása bé nem vétetik itilletett.

D[eliberatum] Lőrincz Antal²⁸⁸ eő Kegyelmének a ifiabnak egy véka tiszta buzát Pad Lábjáról Lopás bélit tartoznak fizetni a Határ Pásztorok.

Deli[beratum] Pecsí András Káplár Uramnak más fél veka rosot Két véka arpat tartoznak fizetni a étetes béli Kárt²⁸⁹ határ pásztorok

fol. 21^r

Levata Causa 811 14ik X[decem]bris

Deli[beratum] Barta János Kereszt fába árpabéli Kárt keres tartoznak meg fizetni Lopás bélit 2 vékát itiltek.

Delib[eratum] Déva István Diak uramnak 2 véka tavaszgabonát tartoznak fizetni a határ pásztorok.²⁹⁰ melj Lopás és etetés mián eset.

Deli[beratum] Bajcsi Ferencznek 1 véka tiszta Árpát tartoznak fizetni Lopás bélit

Deliberatu[m] Antal István eő Kegyelme Arpa béli Kárát és etetés által let Karát Keresi a Határ pásztoroko[n] az étetés által let Karat a Kár Latoja bizonságtetele által 12 ejtelt + eleges buzát²⁹¹ meg fizetni tartoznak a Lopás beli Kárát Szenvedgye mivel a Falu Contractussa ellen etczakai hordásba és más színű dologbais tanálatot a Cseledgye.

novumot jelent Antal István eő Kegyelme

Del[iberatum] Voloncz Kata Aszon arpbéli Kárát Keresi Lopás által melj volt két veka de mind hogy a Szolgaja Sokrendben tapas[z]taltatot hogy hir nélkül hordot arpat itilletet Kárát Szenvedgye el

novumot jelent²⁹²

Deliberatu[m] Marton Palnak Lopás béli Kart 2 véka arpat buzát 4 ejtelt tartoznak fizetni

D[eliberatum] Márton Elek uramnak 2 veka Arpat tartoznak Lopás belit fizetni

fol. 21^v Del[iberatum] Mike Janos ő kegyelme üdösbik 3 Veka Ros beli Kárát Keresi a határpás[z]torokon az Alamenőben alityák a határpás[z]torok hogy a' ros[z] Kapu, es Kertek miat eset a Kar de azért Kárát el nem ves[z]theti ha nem hogy megfizessek a' határpás[z]torok itilletet és ha uttik les[z] a' határpás[z]toroknak utasítatnak az el mult esztendőbeli falusbírokra. Melj volt etetés²⁹³

Del[iberatum] Mike Albert ő Kegyelmének tartoznak fizetni a határpás[z]torok Masfél veka tavas[z] rozot melj volt etetes.

Deli[beratum] Mike Istvánnának egy véka elvegyes buzát fizetni tartoznak a határ pásztorok. mely vot etetés

A bec[s]ületes²⁹⁴ határpás[z]torok az el mult lévatan ugy mint 7ik hujus Serelmes itiletet kaptak volt Köncze Antal ő Kegyelme ellen meljet Novizáltak volt Novumok mellet orvoslani kevántak meg nem jelent Köncze Antal ő Kegyelme meg mutatnak a hatarpas[z]torok

fol. 22^r hogy a' Ros[z] Kertek miat eset a' Kar és az incus nem defendálta magat Keresete alol fel Szabaditatak a Határ pas[z]torok

Del[iberatum] Menhárt Mihajnak tartoznak ket veka arpat fizetni melj volt etetes.

²⁸² Ezt a szótagot a sor fölé szúrták be. Az első sort áthúzták, feltehetően azért, mert az ügy lezárult.

²⁸³ 1824-ben futásfalvi Hamar Lajos kocsisa volt. (MNL OL, P 1874, *Adnotationes*, 2^v.)

²⁸⁴ Mindkét szót így írták le az eredetiben.

²⁸⁵ Őrszó.

²⁸⁶ Ezt a mondatot – úgy tűnik – utólag szúrták be a deliberatum szövegének végére.

²⁸⁷ Az általunk zárójelbe tett szótagot az eredetiben áthúzták.

²⁸⁸ Ő vagy az ifjabb Lőrincz Antal más feljegyzésekben is szere-

pel. (MNL OL, P 1874, *Házi napló*.) 1834-ben Lőrincz Antal volt az egyik altorjai megyebíró. (Vö. Cs. gy.)

²⁸⁹ Ezt a három szót utólag szúrták be ide.

²⁹⁰ Ezt a szót az eredetiben egybeírták a névelővel.

²⁹¹ Ezt a két szót függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

²⁹² Ezt a két szót függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

²⁹³ Ezt a három szót a deliberatum szövege alá szúrták be az eredetiben.

²⁹⁴ Ezt a szót az eredetiben egybeírták a névelővel.

Levata Causa 1811 Die 21dik X[decem]bris

Mike Antal nak²⁹⁵ tartoznak a hatar Pasztorok 1 véka zabot fizetni étetes bélit

Deli[beratum] Gothár Mihály eő Kegyelminek tartoznak a határ pásztorok²⁹⁶ 1 köből tavasz buzás Arpát fizetni itilt[ett]

Deli[beratum] Torsa Ferencz eő kegyelminek tartoznak a hatarpasztorok három véka Arpat fizetni mint hogy márhát és adott a határ pásztoroknak kezébe mind a magaeöböl²⁹⁷ s' mind a Gothár Mihályébol

Deli[beratum] Mihálycz Adám Hadnagy Urnak 2 véka rosot fizetni tartoznak a határ pásztorok itiltet[ett] etetés

D[elibera]tu[m] N[agysá]gos Török Kapitány Ur Szoszol-
loja Borbándi Miklos eő Kegyelme által Lopás béli árpát, +
Vöremenöbe[n] Ros belit 1 v[éka]²⁹⁸ a Csere alat etetés által²⁹⁹
Praetendálja a Határ pásztorokon. a Határ Pásztorok állítják
hogy éppen azon Vöremenöbéli földbe[n] az eő N[agysá]ga Szol-
gáját Kaszálni tanálták azért jussa van a Kapitány Urnak Kárát
maga Szolgáján fel venni a Határ pásztorok a Falu Contractussa
Szerent ébernek itiltet[ettek]

fol. 22^v + E folyo 1811dik Esztendőb[en] Karácson hava 21dik napjan T[ek]i[n]t[etes] Mihálycz Adám fő Hadnagy Ur mint maga mint az egesz M[éltósá]gos és Nemes Possessoratus³⁰⁰ nevébe[n] Protoláktatni³⁰¹ Kívánta a Felsőség Poroncsolattya Szerént aszt, hogy a mely marhákot bé hajtván s azokat + terhesen³⁰² meg büntették + a Falus biroval³⁰³ azon büntetésnek Két Része a falu Cassájába a 3dik Része a Határ Pásztorok Számára fel osztatodgyék hozá tévén asztis hogy Köteles Légyen a Falus Biro Márton Tamás eő Kegyelme a meg büntetetet Személyeket elő állít-tani +³⁰⁴ hogy annál jobban a falu Ki tanolhassa a meg tet hibákot a Következendő Szombatra. ugy mint 23dik hujus.

Deli[beratum]³⁰⁵ A Csere alat lévő fél véka ros béli kárát tartoznak meg fizetni a Határ Pásztorok Mélt[ósá]gos Mike Ferencz eő Kegyelminek 2 véka Árpát közhelyen valot lopás bélit tartoznak fizetni az határ pásztorok itiltetett. nem külömben ros béli kárát is pretendálja melyet bizonyít kár Látójával hogy volt 1 köből. De az határ pásztorok excipiálnak kár Látója ellen bizonyos okra nézve azért tovább valo bizonyításig mindhogy a más kár Látója sinc³⁰⁶ jelen azért Kára most meg nem itiltetet. Ujra meg bizonyítván tartoznak fizetni 1 k[öb]ölet

Deli[beratum] T[ek]i[n]t[etes] Szabó Joseff Hadnagy Urnak 1 köből Árpát tartoznak fizetni a határ pásztorok etetés

fol. 23^r Deliberatu[m] Borbandi Miklos eő Kegyelme Buzabéli és árpa béli Lopás által let Kárát Keresi a Határ pásztorokon melyet bizonyít Kárlátóival, hogy volt buzája fél véka árpája két véka állíttyák a Határ pásztorok hogy Etczakai hordásba tanaltatot de aszt nem állíttyák hogy Lopásba tanaltatot volna nem használván a Határ pásztorok allegatioja azért hogy még eddig az Emberséges Embernek nem tiltatott az Etczakai Hordás Csak a gyanus és mocskos Embereknek azért Két véka árpát s fél véka buzát tartoznak fizetni a Határ pásztorok itiltetet. Lopás által

Novumot jelentnek a Határ pásztorok.

Barta András (r)³⁰⁷ eő Kegyelmének 2 véka Zabot Rosot heted fél vékát tartoznak a Határ pásztorok fizetni étetés mian lett Kár³⁰⁸

Antal Jánosné Aszonynak más fél véka rosot tartoznak fizetni a Határ pásztorok étetés béli³⁰⁹

Sólyom Antal eő Kegyelmenek tartoznak 2 véka árpát fizetni étetés és Lopás által

D[eliberatum] Lőrincz Balás eő Kegyelme árpa béli Kárát Keresi Lopás Által a Határ pásztorokon melyet bizonyít Kár látóival hogy volt 5 véka Kára de Falunknak nem usussa hogy idegen falubéli Kár látokkal láttasson azért Kára meg nem itiltetik.

Deli[beratum] Lőrincz Joseff eő Kegyelme Árpa béli kárát pretendálja az határ pásztorokon melyet bizonyít hogy volt 10 véka Lopás által tartoznak meg fizetni a határ pásztorok itiltetett *A határ pásztorok novumot jelentnek.*

fol. 23^v Antal Péter Uramnak 2 véka Zabot fizetnek

Finta Ferencz Uramnak 2 véka Zabot hasonloképen

Deliber[atum] Biro Josef Ros béli Kárát praetendálja a Határ pásztorokon étetés által melyet bizonyít Kárlátóival hogy volt egy köből tartoznak fizetni a Határ pásztorok egy köből rosot.

a határ Pásztorok **novumot** jelentnek:

N[ota] B[ene] Biro Josef hatar berrel tartozik.³¹⁰

Deli[beratum] Szabo Antal eő Kegyelme Rosbéli Kárát Pre-tendálja³¹¹ a hatar pásztorokon mely volt étetes mian Kár Látóival Bizonyít hogy volt 2 véka. Feteke borsos árpát is Lopás által valót de az határ pásztorok Állíttyák hogy eczakán hordot azért árpa béli Kára nem itiltetik meg a 2 véka rosot tartoznak meg fizetni itiltetett

Tasalj Mihálynak 1 véka Buzát étetes mian tartoznak meg fizetni

Szabó Lukás eő Kegyelminek 2 véka Zabot

Márton Ádám Kissebnek 2 véka Zabot lopás mian

Füstös Tamásnak 14 Ejtet buzát fizetnek a Határ pásztorok

Incze Mihály eő Kegyelminek 2 véka Zabot tartoznak fizetni a határ Pásztorok. Étetés bélit

Incze Laszlonak 1 véka Árpát étetés bélit

Csobot Pál eő Kegyelminek 2 véka haricskát tartoznak fizetni étetés mian

fol. 24^r Causa Levata coram Judice Superiori et ejus Juratis Anno 1811 Die 28dik Decembris.

Deli[beratum] Márton András eő Kegyelmének étetés által Két véka árpát tartoznak fizetni a Határ pásztorok.

Deliberatum Leva Ferencznek all Torjai G[yalog] Katonának e folyo 1811dik Eszetneöbe[n] Szent Mihály nap tájba öszi juhok el hányásakor el Veszte egy fejrű fejrű szürke Diszke juha melyet a Pásztorain Keresvén de a Pásztorok mint Szorgalmatos Emberek utánna Látván az el veszte junak meg tanálták al Torján G[yalog] K[atona] Lőrincz Lukácsnéval a hol is a Káros Leva Ferencz a Pásztorokkal Handra György Mátyus Ferencz G[yalog] K[atona]val és Tamás Jánossal ugy egy Becsületes Hütös Márton

²⁹⁵ Ezt a szótagot az eredetiben a névtől külön írták.

²⁹⁶ Ezt a szót az eredetiben egybeírták a névelővel, a pásztorok szót pedig nagybetűvel kezdték, majd kicsire javították.

²⁹⁷ Ezt a szót az eredetiben egybeírták a névelővel.

²⁹⁸ Az 1 v-t az utána következő névelő fölé írták.

²⁹⁹ Ezt a két szót a sor fölé szúrták be az eredetiben.

³⁰⁰ Így írták az eredetiben.

³⁰¹ Így írták az eredetiben, Protokolláltani helyett.

³⁰² Ezt a szót a sor fölé szúrták be az eredetiben.

³⁰³ Ezt a három szót függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

³⁰⁴ Ehhez a kereszthez sem értelem-, sem szövegyszerűen nem társul semmilyen betoldás.

³⁰⁵ Ezt a szórövidítést két sorral alább írták, balra, a szöveg mellé.

³⁰⁶ Ezt a szót így írták az eredetiben.

³⁰⁷ Az általunk zárójelbe tett betűt az eredetiben áthúzták.

³⁰⁸ Ezt a négy szót utólag, a fölötte lévő sor alá szúrták be az eredetiben.

³⁰⁹ Ezt a két szót utólag írták a sor végére az eredetiben.

³¹⁰ Ezt a két sort függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

³¹¹ Ezt a szót így írták le az eredetiben.

András Jelen Letebe[n] meg törvényezték nem Külömbe[n] más uttal az írt Esztendőbe[n] De Die p[ro]t[estatu]r a Biro Márton Tamás eő Kegyelme G[yalog] K[atona] Jelen létébe[n] az írt Pásztorok és a Káros meg Esküttek hogy Léva Ferencz a Diszke fejr fejü ju az után a Falu Házához³¹² mind a Lőrincz Lukácsné mind a Léva Ferencz juhait a Hütösség eleibe bőveb megvisgálásra fel hajtván 21dik X[decem]bris az írt Eszt[endő]ben mind Két feleknek meg visgálván marhájuk fül Jegyeit meg üsmerte igaz meg visgálás után a Hütösség hogy a Praetendált ju nem a Lőrincz Lukácsné Hanem a Léva Ferencz azután hogy még a dolog nagyob világosságra jöjjön Handra Györgyöt Colonust Mátyus Ferenczet és gyurkát eszt

fol. 24^v mint Pásztorokat a Forum előtt meg Esküttvén igaz hitek le tetele után a Léva Ferencz s nem más Ember juhának üsmert mely Szerént mind azon emberek hitek Szerént valo meg üsmérésekből mind a magunk meg visgálásból hogy az írt meg talált ju Léva Ferencznek mint tulajdona átal adassék mivel a Jegy is jól tanál itiltetett.

Deli[beratum] Háromszéki Josefnek tartoznak fizetni fél Kalongya Kendert fél véka Kender magot.

Deli[beratum] Antal Jánosénak 2 véka haricskát tartoznak fizetni a Határ Pásztorok étetés mián Let

Deli[beratum] Antal Joseffnek kissebnek két véka Rosot³¹³ fizetni tartoznak a határ Pásztorok.

Vizi Ferencz Káplárnak fél véka haricskát étetés által Let kárt.

Delib[eratum] az el mult Levátán Terhes Deliberatumot nyertek vala a Becsületes Határ Pásztorok Borbándi Miklos ellen azon dologba hogy állították egy Két Határ Pásztorok hogy Etczakai hordásba[n] tanáltatot Borbándi Miklos Szolgája de most bővebbe[n] a Határ Pásztorok bizonyítják nem csak magokkal meg Becsületes (Em)³¹⁴ Hütös Emberrelis hogy Etczaka Borbándi Miklos Szolgástol hordot a Falu Conclusuma ellen azért Kárát veszisse el itiltetett.

fol. 25^r Csiki Mihálynak egy véka rosot fizetnek.

Pecsi ObresLajdnant Urnak egy véka árpát a meddő földék között az ika falvi ut mellet elegendy árpa Kára volt.

Deli[beratum] Meltosagos Mihálcz Ignácz Kapitány Urnak tartoznak 2 véka Árpát (tartoznak)³¹⁵ fizetni

Márton Ádámnak 2 véka árpát 1 véka haricskát tartoznak fiz[etni] hasonló képen 1 kalongya Kenderet

Mike Joseff Uramnak 1 véka Buzát Tartoznak fizet[ni] és egy Köből Zabot

Mihálcz Kapitánné³¹⁶ eő Nagyságának 1 véka Árpát 4 kupa mákot tartoznak fizetni a határ pásztorok

Az all Torjai Becsületes Határ Biro G[yalog] K[atona] Istok Josef Junior mellette lévő Becsületes Határ Pásztoroival a folyo 1811dik Esztendőb[en] öt Levatan megjelent olly véggel, hogy a mely Becsületes Torjai és más falusi Embereknek az all Torjai ősz és Tavasz Határokbá Kára történt azoknak Számolni és Károkat igaz uttyok leven meg fizetni kívánnak a kik az írt Periodusokon meg jelentek akik pedig meg nem jelentek Károkat Szenvedgyék azért a Határ Pásztorok és Becsületes Határ biro absolváltattak.

fol. 26^r Deliberatum Actor All Torjai G[yalog] K[atona] Török Antal eő Kegyelme maga Csitkait a (Pá)³¹⁷ meddü Csorda mellé meg fogadot Pásztor Esztojka János eő Kegyelme eleibe attá a mult Esztendőbe[n] + ugmint 811dik Esztend[ő]ben³¹⁸ a honnan azon Pásztorok alol egy jó 120 forintot érő Csitkaja el Károsodot melynekis árrát az írt Pásztoron praetendál a Pásztor menti magát azzal hogy Almás felé fel hajtván a Csordát s ot a mint az után egy héttel meg tanáltatot ollyan gödörbe eset a Csitko hogy Ki nem tudot szabadulni s magok pedig szorgalmatoson Keresték s nem tanáltak rá azért hogy ugy eset a dolog nem tehetnek rolla Isten akarattya de a Káros aszt állíttya hogy egy hét el telése után adot a Pásztor hirt a Csitko keresésére melyet a Pásztor sem tagad Esztojka János mely Szerént mint két feleknek meg visgálván fel adásokot meg üsmerttetett a Pásztorba azon hiba, hogy hirt nem tett a Károsnak azért hogy fele árrat az az 60 R[énes] f[orin]tokot a Pásztor meg fizessen itiltetett

Minek előtte ezen Deliberatu[m] Pronunciáltatot volna meg békéllék 30 R[énes] f[orint]ba Esztojka János Török Antal eő Kegyelmevel ezen dolognak nagyob erősségére Kezestis állíttya Sztrojka János Jubilátus Káplár Birtalan Antal eő Kegyelmit, hogy husvétig bé fizet 1812dik

fol. 26^v Deliberatum All Torjai G[yalog] K[atona] Kalit András eő Kegyelme meg Szollíttá a Falu Törvényin Esztojka János meddü Csorda Pásztor azért hogy a nyáron Junius Tájba egy Borja el Károsodot a Pásztor Esztojka elöl álitván aszt (hogy)³¹⁹ bizonságai által hogy a Lépin ütés és szakadás volt és testin a borjunak verés asztis hogy holmi ifiak ugy mint Kovács Moyses és Pál³²⁰ lóháton Kergették a borjukot de ebből Sem jó ki világosan, hogy azon ifiak ütöttéke azon borjut vagy mások S a Sem jó ki hogy azon borju a Lehajtot marhák Közöt volte neme azért nincs Semmi törvényes uttya az Actor eő Kegyelme-nek hogy Sem a Pásztoron Sem az Említett ifiakon Kárát Keresshesse hanem mind a Pásztor Esztojka mind Kovács Moyses és Pál Simpliciter absolváltatnak a káros maga kárát el Szenvedvén itiltetett **25 Januar[is] 1812**

Az Actor eő Kegyelme novumot jelent.

fol. 29^r Anno 1812dik Esztendőbe[n] az all Torjai Két + Ősz és Tavasz³²¹ Határokbá[n] let Károkol valo Jegyző Könyvecskéje az all Torjai Comunitásnak L[ovas] Katona Junior Barta András Határ Biroszágában.

fol. 30^r Anno 1812 11dik X[decem]bris Levata Causa Coram Judice Josepho Lőrincz Milite Pedestri et Juratis ejus Alexio Márton

Paulo Csobot
Andrea Márton
Francisco Bajcsi
Michaele Lázár

Josepho Istok Militib[us] Aequestris et Pedestris Jurato Notario Michaele Incze Milite Pedestri in Aedib[us] Stephani Mike Militis Aequestris All Torjensis.

Lázár Jánosnak egy véka Zabot tartoznak fizetni. Ugyan Lópás bel Kárátis a Csere alat feteke borsobelit praetendálya Lázár János eő Kegyelme a Határ pásztorokon állíttják pedig a Határ pásztorok aszt hogy Publicálva volt az hogy Etczaka Senki Se

³¹² Ezt a szót így írták az eredetiben.

³¹³ *Haricskára* írták rá a *rosot* szót.

³¹⁴ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³¹⁵ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³¹⁶ *Mihálcz Kapitány Urra* írták rá a *Mihálcz Kapitánné*.

³¹⁷ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³¹⁸ A kereszt után következő részt függőlegesen a lap bal szélére

írták az eredetiben.

³¹⁹ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³²⁰ Lehetséges, hogy ez a Kovács Pál volt 1848-ban az altorjai nemzetőrséget tizedese. (Vö. Cs. gy.)

³²¹ Ezt a három szót függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

hogyon de mert Lopás béli Kárát meg nem fizetik azis hogy a ki Kárt valott Lopás által tartozik a HatárBironak hirt tenni de ezeket átal hágván Lázár János eő Kegyelme tehát veszesse el Kárát Lázár János eő Kegyelme pedig állíttya hitelesen hogy hírette el veszet Kárát a Hites Határ Pásztorok Bajcsi Tamás eő Kegyelmenek melyet maga sem tagad hogy pedig a Határ Pásztorok publicáltatták légyen az Etczakai Hordást a meg eshetett a gyanus Emberekre nézve de nem az Emberséges Emberekre nézve mivel még azon egyszerse állot meg Comunitásunk. hanem az Ussusa Comunitásunknak hogy hit alatt a Határ Pásztorok tartoznak Ki adni az olyan factumba tanált Embereket melyet ha Cselekesznek azon factumos Emberek fizessék meg a Lopás béli Károkat

fol. 30^v Ha pedig Kötelességek és Hitek Szerént azon Embereket ki nem atták ki adni nem akarták meg mutatván Kárát Lázár János eő Kegyelme tartoznak megfizetni a Határ Pásztorok l³²² A Becsületes Határ pásztorok asztis allegálják hogy Sem Határ kert Sem Tanorokkapu nem volt jo mely által lőt Károkat hogy ki fizesse meg erről deliberatumot várnak.

Delib[era]tu[m] a Rosz Határ Kertek mián lett Károk és Falu kertye nem léte miat eset Károk ugy a Tanurok kapu miat eset Károk ha a Falus Birtot admoneálták hogy azokat jo Effectumba tartaná és nem Cselekette tehát hogy az illy szinyű Károkat a Falus Biro meg fizesse itilletett

Delib[era]tu[m] Volonc Kata Aszonymak más fél véka buzát tartoznak fizetni a Határ pásztorok megbizonyítván Volonc Kata Aszony hogy volt Határ Kerti

Delibera[tum] Csobot Pál ó Kegyelme Réti lábba buza és Rozbeli Kárát praetendálja a' Határ Pásztorokon Meljet kárlátoja bizonyít volt Más fél véka buza kár és ani Roz tartoznak meg fizetni

B[áró] Apor Lászlóné eő N[agysá]ga Szoszolloja Bartok Josef Átal Nyárasba Haricska béli Kárát praetendálja a Határ Pásztorokon melyet Hitelesen bizonyított Két Kárlátoival Hogy volt Kára 8 köből állíttyák a Határ Pásztorok, hogy eő N[agysá-]gának falu Kerti nem volt

fol. 31^r Bardocz Pál eő Kegyelmenek Balog Mártában esett Kárát két véka fekete Borsot etetés és Lopás³²³ által fizetnek a Határ Pásztorok

Kádár Tamás a Csere alatt Zab béli kárát Keresi a Határ pásztorokon melyet bizonyít, hogy volt Kára Két véka de falu Kerti nem lévén Kárát el veszeszi.

Levata Causa 1812dik 18 X[decem]bris Coram isdem et ibidem

Deliberatum Mike Ferentz eő Kegyelme Buza bel Kárát Keresi az Határ Pásztorokon Réti lábba melyet hogy bizonyít Betsületes Kárlatojával hogy let volna 5 véka. az Határ Pásztorok aszt állíttyák hogy Sem határ Kertye Sem földé végin Kertye nem let volna Falunk Ussusa Szerént Kárát nem tartoznak megfizetni Mike Ferentz eő Kegyelme Szoval mondgya földvég Kertye let volna az ellen is Protestálnak az Határ Pásztorok azért hogy hitelesen meg álltya Mike Ferentz eő Kegyelme Kertye léit és az után hogy megfizessék az Határ Pásztorok Kárát itilletet.

Mike Ferentz eő Kegyelme Novizál.

Ugyan az Csere Allat **Mike Ferentz** eő Kegyelmenek egy Köből árpát Szeljesből Lopás Átal egy véka Buzát Tartoznak meg fizetni mikor az Kertéről hitelesen Doceáll.

Az Határ Pásztorok **Novizalnak**

Deliberatum Nints helye a Novumnak itilletet.

D[eliberatum] Márton Josef eő Kegyelmenek Tartoznak más fél véka Tavasz buzás árpát fizetni etetés által³²⁴

fol. 31^v %³²⁵

Borbándi Miklos eő Kegyelmenek Tartoznak Más fél véka Haritskát fizetni

Az Határ Pásztorok meg egyeszek **Csáki Ferentz** eő Kegyelmevel olj forman hogy Rosbeli Kára volt 2 véka így hát egyik se fizessen egy másnak

Lázár János eő Kegyelmenek az első Lévtan eset fekete Borso bel Kárát hogy fizessenek az Határ pásztorok másfél vékát Tartoznak.

D[eliberatum] Tekenetes Kis Boldisar Ur(nak)³²⁶ Szoszoloja Kis Miklos Ur által Keresi elegendes árpa Lopás béli Kárát de mint hogy hirt nem advan az Hatar Bironak az Falu ussusa Szerent Falu Kertye Sem lévén Tehát el veszesse Kárát itilletet. az az egy vekat.

D[eliberatum] Köntze Antal eő Kegyelmenek Tartoznak három köblöt Zabot fizetni Bekeseg Szerent. az Határ pásztorok le mondvan minden Praetensiorol mind Köntze Antal eő Kegyelme mind az határ pásztor

D[eliberatum] Junior Istok Josef eő Kegyelmenek Tartoznak Lopás bel egy véka Rosát etetés által eset egy véka elegendes árpát meg fizetni álltyák az Határ pásztorok hogy nem volt Törvényes az mely Kaput maga Tsinált de ha az falus Bironak Tetzet el Szenvedni Lássá. a határ Pásztoroknak ezen mentségek nem elégséges.

Szabó Lukáts eő Kegyelmenek Tartoznak az határ pásztorok 2 véka árpát és 2 véka Zabot fizetni Békesség Szerént ment véghez

Hasonloképen **Bokor András** eő Kegyelmenek is Békesség Szerént Tartoznak egy Köből Zabot fizetni az határ Pásztorok.

D[eliberatum] Antal Josef eő Kegyelmenek Tartoznak az Határ pásztorok 2 véka Török buzát és Lopás bel egy véka Pityókát egy véka Zabot és pedig etetés által³²⁷ ugyan egy véka Rosot ha az másik Kárlátoja is megvalja Jelen leven az más Kárlátoja Tartoznak az határ Pásztorok meg fizetni

fol. 32^r D[eliberatum] Lázár Mihály eő Kegyelmenek Lopás által eset 3 véka fekete Borsot tartoznak meg fizetni az határ Pásztorok.

D[eliberatum] Mike Tamás eő Kegyelmenek Békesség Szerént Tartoznak 1 Köből Zabot fizetni az határ pásztorok.

D[eliberatum] Márton Gyárfásnak egy véka Haricskat tartoznak fizetni Nyárasbol Török Buza bel Kárát pedig a Határ pásztorok fel adása Szerént hogy maga őrizettye alá vette volt s abba tanált marhákatis nem a Határ Pásztorokhoz hajtotta hanem magához Szenvedgye el itilletet.

D[eliberatum] Szabó Antal eő Kegyelme árpabeli Kárát Praetendálja Balog Márta nevezetű lábba az határ pásztorokon mely volt Két véka (eteres)³²⁸ Tartoznak megfizetni nem lévén elegendő mentségek az határ pásztoroknak.

D[eliberatum] Török Antal eő Kegyelmenek Tartoznak 2 véka elegendes árpát fizetni az határ Pásztorok. itilletet.

D[eliberatum] Kovats Ádámnak 2 véka Zabot

D[eliberatum] Csáki Ádámnak fél véka Zabot

D[eliberatum] vidua Mike Istvánné Aszonymak Tartoznak 4 véka s fél Rosot fizetni Tartoznak az határ pásztorok.

D[eliberatum] T[e]k[e]i[n]t[e]s Szabó Josef Hadnagy Urnak 3 véka elegendes árpát³²⁹ és 10 ejtel haritskát Tartoznak fizetni a határ Pásztorok itilletet

³²² Nem tudni, miért írták ide az / betűt.

³²³ Ezt a két szót a sor fölé szúrták be.

³²⁴ Ezt a két szót a sor fölé szúrták be.

³²⁵ Tulajdonképpen egy ákombákom van a lap tetején.

³²⁶ Az általunk zárójelbe tett szótagot az eredetiben áthúzták.

³²⁷ Ezt a szót utólag szúrták be ide.

³²⁸ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³²⁹ Ezt a két szót így írták az eredetiben.

fol. 32^r *D[eliberatum]* Márton Antal eő Kegyelme az Leme-nőbe Zabbeli Kárát (Pr)³³⁰ Praetendálja melyet bizonyít Karlatoi-val hogy volt 6 véka etetés által Lopás által pedig Tiszta buza beli Kárát Praetendálja Rétilábban melyet bizonyít Kárlátójával hogy volt 2 véka de a Substitus Határ Biro őkegyelme és a melette levő Határ pásztorok hitelesen állítják hogy éjtzakai hordásban Falu usussa ellen Tanaltattak Gyermekai és más Színű Dologbais azért hogy Lopás beli Kárát elveszesze és Zabbeli Kárát meg fizesék az Határ Pásztorok itiltetet

D[eliberatum] Handra Jánosnak egy véka árpát Tartoznak fizetni

D[eliberatum] Mike Antalnak fél véka fekete Borsot Békesség utyán

D[eliberatum] Baritz János őkegyelmével Békességre mentek az határ Pásztorok hogy egyik se kérjen egyik másolt semit Márton Antal Novizál

D[eliberatum] Márton Elek eő Kegyelmeének Tartoznak egy véka Kölest Balog Mártából fizetni itiltetet

Levata Causa Coram isdem et ibidem **1813da 2[secun]da Januari[i]**

Nyorincz Lukátsné Aszony Haritskabeli Kárát Keresi Vasasba melyet hogy Két hiteles Kárlátójával bizonyít hogy let volna három véka az határ Pásztor[ok] alitsak hogy határ Kertye nem let volna meg bizonyítván Lőrintz Lukátsné Aszony Kertye fen létét Tartoznak az határ Pásztorok meg fizetni

fol. 33^r Felső Torjai **Kelemen Josef** árpabeli Kárát Kereszi Balog Mártába melyet hogy bizonyít egy Kárlátójával let volna 3 véka az határ Pásztorok aszt adgyák fel hogy határ Kertye nem lévén maga is ugy valja hogy (nints)³³¹ nem volt az Falunk usussa pedig aszt Tartya hogy az olyan Ember Kárát el veszesze itiltete[tt]

D[eliberatum] Csáki Lászlónak egy véka Török Buzát Tartoznak fizetni itiltetet. az határ Pásztorok **Szabo Mojzesné** Aszony-nak más fél véka Haritskát Tartoznak fizetni

D[eliberatum] Ábrahám István a Tanorok Kapun alol mind Tanorok Kaput Tartó Gazda Rosbeli Kárát Keressi Kárlátójával bizonyít volt 2 véka ha biro által admonialtatot volt hogy Rosz Kapuját renoválja Kárát Szenvedgye el ha pedig nem admonialtatot bironak moroditassa által az admonitio el mult Kárát a Biro fizesse meg itiltetet.

Ábrahám István Novizál³³²

D[eliberatum] Istók Ádám eő Kegyelme meg békélet az Határ Pásztorokal hogy határbért nem fog fizetni hogy Kárai voltak

D[eliberatum] Baritz Balás Kárát Keressi a határ Pásztorokon etetés belit Bizonyít volt fél véka Lopás beli Kárát mivel hites határ Pásztor Szemiben mond hogy etzaka hordot és Kaszált lopásból esset Kárát Szenvedgye el etetés félvékát Tartoznak meg fizetni

A határ Pásztorok **Novizálnak**³³³

D[eliberatum] Méltóságos Turi István Szoszoloja által Kárát Keresi Rétilában Keskenybe[n] buza belit Kárlatoi valják volt

harmad fél véka a határ Pásztorok alegalják földvég kertye nem let volna jo az a Biro Kötelesége volt Tartoznak meg fizetni

fol. 33^v *Deliberatum* Szabo Ferentznek Tartoznak 2 véka Rosot és egy véka árpát fizetni az határ pásztorok

Csobot Páll eő Kegyelmeének Békesség utyán Tartoznak 2 véka Zobot fizetni az határ Pásztorok

D[eliberatum] Lázár Mihály eő Kegyelmeének Tartoznak 3 véka Zobot

Novumot Kérnek az Határ Pásztor[ok]

D[eliberatum] Baláska Ferentz árpabeli Kárát Pretendálja az Határ Pásztorokon melyet bizonyít (hogy)³³⁴ Karlatoival volt 3 véka Tartoznak meg fizetni ha meg bizonyítja Baláska Ferentz hogy határ Kertye let volna

D[eliberatum] Molnár (Ferentz)³³⁵ Ádámnak egy köből árpát etetésbeli Tartoznak meg fizetni a határ Pásztorok

D[eliberatum] Szabo Josef hadnagy Ur Rosbeli Kárát Pretendálja melyet hogy Tsak egy Karlatójával bizonít azért Falunk usussa Szerént Kárát Szenvedgye el itiltetet

D[eliberatum] Mike István eő (Kg)³³⁶ Kegyelmeének Tartoznak 5 véka haritskát és más fél véka fekete borsos árpát fizetni az³³⁷

Levata Causa **813 13dik Janu[ar]i[ri]** Coram isdem et ibidem

D[eliberatum] Bajtsi Josefnek Tartoznak egy véka árpát fizetni az határ Pásztor[ok]

D[eliberatum] Baro Apor Lászlóné eő Nagysága Szoszoloja Bartok Josef által haritskabeli Kárát Keresi Nyárasbol Két Kárlátokot elé állítván Kik is hitek után aszt valák hogy eő Nagyságának a Nyárasbeli földiben egészen fele Kárban ment volt fele pedig meg maradt és a feliből let volna 8 Köből de ere az eő Nadsága Szoszoloja a Falu Szeke eleiben elé ála aszt mondá minden erőltetés nélkül nekik nem let a feliből 8 Köből hanem tsak 5 ezen a Határ Biro Barta András eő Kegyelme az Kárlatok elen

fol. 34^r Protestála mért mondnak feliből 8 Köblöt holot az feliből let 5 Köből de a Kárlatokot az Szemük meg Tsalhatta noha nem Szansandék bol eset azért hogy (%)³³⁸ 5 Köből haritskát fizeszenek az határ Pásztorok itiltetet mivel az egész földön Termet haritskának Karlatok Szava által fele ment volt Kárba fele pedig épen maradt volt abol pedig let öt Köből ugy az el Károsodotnak is öt Köbőlnek kel lenni.

D[eliberatum] Mike Ferentznek Tartoznak másfél véka Rosot fizetni

D[eliberatum] Lőrintz Márton eő Kegyelme meg Békélék az Határ pásztorokal hogy egyik sem fog fizetni Semit fizetni

D[eliberatum] Töltséres Emre eő Kegyelmeének 3 véka elvegyes árpát Tartoznak fizetni az határ Pásztorok

D[eliberatum] + T[ek]i[n]t[e]t[es]³³⁹ Pap Mihály Zászlortarto³⁴⁰ Ur Kézdi Vásárhelyi + az also Torjai Közepső Nyáras nevezetű lábban Kölesbeli Kárát Kereszi az Allsó Torjai hatar Biro és határ Pásztorokon melyet bizonyít Két Kárlátójával hogy volt Kára egy Köből s fél véka de a Memoria Hominum Sohult az Falu Protocol[u]maba fel nen Tanálatik hogy valaha Kézdi

³³⁰ Az általunk zárójelbe tett betűket az eredetiben áthúzták.

³³¹ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³³² Ezt a három szót függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

³³³ Ezt a négy szót függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

³³⁴ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³³⁵ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³³⁶ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³³⁷ Bizonyára a határpásztorokat akarták odaírni, de nem került rá sor.

³³⁸ Az általunk zárójelbe tett két olvashatatlan betűt áthúzták az eredetiben.

³³⁹ Ez a szó a második kereszt után következik az eredetiben.

³⁴⁰ Pap Mihály 1848-ban 65 éves nyugalmazott határőr őrnagyként jelentős szerepet játszott Háromszék önvédelmi harcában. (EGYED Ákos 1998, 252–255, 258, 261–262, 272, 284–285; DEMETER László 2003, 26; DEMETER Lajos 2003, 57.) Fia, Pap Károly főhadnagy az agyagfalvi gyűlés után részt vett a Küiküllő menti harcokban, majd Háromszék önvédelmi harcában is. (DEMETER László 2003, 26, 33–35, 66.)

vásárhelynek Also Torja Kárt fizetett volna nem es volt usussa Falunknak Mivel Kézdi vásárhely sem fizetet határbért Sem határ Kertet nem tet az Falunk usussa Szerént azért a fen Tisztelt Ur maga kárát Szenvedgye el itilletik.

Ezen DeliBrátumot³⁴¹ a Tisztelt Urnak Szoszoloja Gothárd János eő Kegyelme Jubilatus Káplár eő Kegyelme (alterc)³⁴² apel-lalja a Nemes Kézdi fiu Székre.

D[eliberatum] Non Transmittitur

Ezen Delibratum elen Pro Testál³⁴³ az írt Szoszolo

D[eliberatum] Antal Ferentznének Tartoznak 2 véka ha-ritskát és fél véka árpát fizetni az határ Pásztor[ok]

D[eliberatum] Márton Elek eő Kegyelmének 4 véka árpát.

fol. 34^v *D[eliberatum]* T[ek]i[n]t[e]t[es] Mihálz Ignátné eő Nagysága Pretendálja Réti lábban az határ pásztorokon 3 véka Ros beli Kárát et[et]ést melyet Tartoznak meg fizetni az határ pásztorok itiltet[ett]

D[eliberatum] Vizi Josef eő Kegyelmenek Békesség utyán az határ Pásztorok az határbért el engedik mivel Vizi Josefnekis 2 véka árpabeli Kára volt

D[eliberatum] T[ek]i[n]t[e]t[es] Török Mihály Kapitány Ur Pretendálja Padlábján (az)³⁴⁴ Két Kalongya Lopásbeli (Ros)³⁴⁵ ár-páját melyet bizonyít Két Karlatojaval hogy let volna az két Ka-longyából Két véka Mely Szerént az határ Pásztorok aszt áltyák hogy az Szolgaja igen praevarikart az határon a melyet hitelessen meg bizonyítván másokkal és magunkis Talaltuk az Lopáson azért Szenvedgye el Kárát vagy pedig vegye meg az Szolgajan itiltetett

D[eliberatum] Márton András eő Kegyelmének 2 véka Zabot

D[eliberatum] Lőrincz Balás eő Kegyelmének egy véka árpa egy véka haritska

D[eliberatum] Pakots Pálnének egy Kőből árpát

D[eliberatum] Mike Albert eő Kegyelme keresi az határ Pásztorokon az Alámenőbe Tavasz Rosbeli Kárát (Nya)³⁴⁶ Másfél vékát Nyárosba egy véka árpabeli Kárát az Lopásbeli Kárát Va-sasbol Szenvedgye el itiltetett a másfél véka rosot és az egy véka árpát Tartoznak meg fizetni

A Becsületes Határ Pásztorság az absolutiot Szolicaljak

D[eliberatum] Istok András eő Kegyelmenek Tartoznak 2 véka Rosot fizetni

Levata Causa 813d[ik] 15d[ik] Januari[i] Coram isdem et ibidem

D[eliberatum] Méltóságos Penzionatus Miházt Ignázt Kapityán Szoszoloja Simon János által Kárait Keresi az Érben Rosbeli Kárát melyet bizonyít Karlatojaval volt Negyed fél véka Nyárasban Haritskabeli Kárát melyet bizonyíta volt más fél véka mind etetés által estek az Határ Pásztor[ok] alegálják eő Nyad-tsága volt Tanorok Kapu Tarto Gazda s: a Kapu nem let volna jo de ez nem elégséges mentség a bizonyos hogy³⁴⁷

fol. 35^r hogy a Kapu fen volt téve ha nem volt jo anak más utya van Kereszék a határ Pásztorok ha tetzik ere valo nézt a megmondot Károkot Tartoznak meg fizetni a határ Pásztorok itilte[tt]

Az Határ Pásztorok Novizálnak

D[eliberatum] Lengyen Antalnak Tartoznak 2 véka árpát fizetni az határ Pásztorok Békesség utyán.

D[eliberatum] Mike Josef eő Kegyelmének Tartoznak 2 Kö-ből haritskával etetés *által*

Az also Torjai Határ Biro Barta András eő Kegyelme Töb határ pásztor társaival együt az határokbán eset Károkról már öt Projoduszon³⁴⁸ minden betsületes Embereknek a Kiknek Károk volt elé állottak Törvényessen meg felelték s: kikkel s kikkel meg egyeztek azért most aszt Kévánjuk hogy abszolvaltassanak minden Morosus Embereknek Kereszetek allol mert edig ki ki elé alhatot ha Kára volt meg Kereshette

Delibratum adatik abszolutio a betsületes hatar Pasztoro[k] nak

fol. 35^v - ” -

Levata Causa 813dik 22dik Jan[u]ari[i]

(Márton Ádám eő Kegyelme üdősbit meg Szolitta az el mult 1812 Esztendőbeli Teheny Pásztorokat Denes Már-ton és Komány Istvant ilyen Keresetet adb éllennik Két Teheneit)³⁴⁹

Falus Biro Lőrincz Josef eő Kegyelme az el mult Esztendőbeli Sertés Pásztorokat meg hivatta az mai napra eléis állottak hogy minden betsületes Gazdával Törvényessen békéljenek meg Kik-nek Károk let volna az Sertés Csordába a Pásztorok Gondvise-letlenségek miat de egy betsületes Gazda is elé nem állot noha az egész Falu meg volt hiva az mint világosson Kitezik a Polgarok-nak Szajok vallása Teteliből a Pásztorok morosusok nem lévén a Falu Széke elöt meg Jelentek ilyen Panaszaikat adgyák be nékik némely betsületes Gazdák még az bérel adóssok nem akarják fi-zetni meg béreket nem tudgyák mitsoda uton arol itilletet várnak Tartoznak fizetni vagy azon erőszakos Gazdák Falunknak Régtől fogva az volt usussa Szolga bérét Gazda Kárát de it egy Gazdais ma Kárt nem Kereszet hollot mára volt határozva hogy minden Gazda Kárát Keresze meg Kinek a Sertés Csordába esset Kára azért

fol. 36^r itiltetett minden Gazda a Ki még a Pásztoroknak béreket meg nem fizette Tartozik meg fizetni ha pedig Kára let volna elé nem állot Kárát Szenvedgye el itiltetett.

fol. 37^r - ” -

Levata Causa 1813dik 26dik Janu[ar]ij Coram isdem et ibi-dem

Delibratum T[ek]i[n]t[e]t[es] Szabo Josef hadnagy Ur Ilyen Panaszo Keresetét adgya be az Falu Széke eleibe az Also Torjai Medű Csordaba adta volt az el mult Esztendőben egy Paripa Csitkoját Bokor Istok Dombi András és Dombi István mint Pásztorok örizete alá de a Pásztorok Kötelességek Szerént nem vitték Tökéletes őrzéseket ugy mint azon Délczeg Csitkhoz illet volna 1[pri]mo azért Kötélen Tartották etszaka a melyet a Pász-torok is valnak hogy egy étszakára meg Kötték volt. 2[secun]do azért hogy egy Kemény lohoz öszve nyűkzették volt a melyet bi-zonyít egy hite bévehető Emberrel aki meg vallotta Két Betsüle-tes Embernek hogy látta az Csitkót meg nyűgözve az öreg Barta András Lovával az után a Csitkó el Károsodot meg Döglöt aszt is áltya az Actor Ur hogy a Pásztorok üzenték volt hogy menyen Keresni a Csitkonak mért Keringeiben vagon minyárt fel ment jo regvel de hát akkor már meg volt Dögölve a Csitko az melyet is három becsületes Emberekkel meglátatot az actor Ur kik is aszt mondyák a Csitkonak a bal lába a Ciklajába a Kötél miat Sebes

³⁴¹ Ezt a szót így írták le az eredetiben, később is gyakran előfor-dul *Delibratum* formában.

³⁴² Az általunk zárójelbe tett szótörödéket az eredetiben áthúzták.

³⁴³ Ezt a szót így, külön írták az eredetiben.

³⁴⁴ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁴⁵ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁴⁶ Az általunk zárójelbe tett szótörödéket az eredetiben áthúzták.

³⁴⁷ Örszö.

³⁴⁸ Ezt a szót így írták az eredetiben.

³⁴⁹ Az általunk zárójelbe tett szöveget az eredetiben áthúzták.

és Kopot volt ugyan azon bal utulso fara (a)³⁵⁰ méregel mind el volt Telve azért aszt Kivánnya nem illet volna azon Délceg Csitkot meg nyűgözni vagy meg Köttni ha még is aszt Cselekedték

fol. 37^v a miat Kellet Kárba menni ezen okokra nézve aszt Kéványa az actor Ur az árát kit más Betsületes Emberek itilnek a Pásztorok fizessék meg vagy a Kezes fizetessen meg a Pasztorok egyeb mentséget nem adnak elé a Csitko Keringő volt de Törvényesen nem admonialtatták az actort hogy vagy vigye haza vagy viselje gondgyát a Csitko(t)nak³⁵¹ aszt el mulatták asztis mondgyák Szoval hogy ők nem nyűkzötték meg hogy egyszer meg nem Kötték volna aszt nem Tagadgyák ezek magok mentségek nem elégséges azért itilletet Szolga bérit Gaszda Kárát Tartoznak fizetni a Pásztorok az actor eő Kegyelmenek Kárban ment Csitkóért 30 R[énes] forintokat. az akori árához képest. + A Pásztorok Szoszoloja Csobot Pall eő Kegyelme Novizál³⁵²

Delibratum Karatnai Kováts Sigmondné aszonyom egy el Károsodot Tavalyi borját Keressi az medű Csorda Pásztorokon melyet mond hogy sem Szórit sem bőrit elé nem adták a Pásztorok a Pásztorok aszt mondgyák beteg volt meg döglöt mikor meg Kapták már el is volt Senvedve a harangját le vették a meg van Falunknak pedig Kontraktussa van rolla még akori mikor eszt a Csordát fel állítottuk hogy egy Vidik Embernek is noha Possessioja vanis marháit Szabad ne légyen befogadni az után usualtuk éltünk véle a Pásztorok Falu hire nélkül hogy vidik marhát fogattak bé Tartoznak fizetni (egy)³⁵³ három³⁵⁴ forintot az actor pedig Kárát Szvenvedgye el itilletet hogy Kontraktusunk elen Tselekedet

fol. 38^r Levata Causa 813dik 6 febru[arii] Coram isdem et ibid[em]

Delibratum T[ek]j[i]n[t]e[es] Volali Szabo Laszlo Ur az All Torjai Medű Csordaba adta volt Marhait a Pasztorok örizeti ala az Nemes Falu hirevel (abb)³⁵⁵ azokbol Kető az Medve miat el Karosodot a mint világosson ki jön az Exponens Ur és a Pásztorok Szovaiabol az egyiket minek utánna a Pásztorok hirt tettek volna az actor Urnak aztot még elevenségbe meg tanálta. arol Praescindal nem is Keresi a Pásztorokon de a másikat egy Két esztendős ünyő borjut aszt kéványa noha Medve meg verte volt is a még döglő félbe nem volt mert a Forgogo nevezetű helből a Szálásba³⁵⁶ le jöt egészségessen meg verve. Minek (utánna)³⁵⁷ előtte ezen delibratumot maga valóságában akarták volna venni a fel Peres Ur és a Pásztorok magok jo akarattyokbol Kün lévén együt ilyen békességre mentek és a Delibratumok valóságát félben hagyták ilyen Képpen Békélének és egyezének az Exponens Ur a gabona bért meg fizeti az egyik Kárba ment az az Két esztendős borjué[r]t fizetnek a Pásztorok 15 nap mulva 7 R[énes] forintokat ha pedig a terminált napra be nem fizetnek vagy nemis akarnak fizetni akkor az el Kezdet itilet maga valóságában kijelentetik.

Márton Ádám Uram meg Békélék az Allso Torjai hazajáro Csorda Pásztorokal 6 R[énes] forintokba egy medű tehene el Károsodásáért.

fol. 38^v Az All Torjai Két részen valo Csorda Pásztorok a hazajáro Csordában lévők és a Kik a medű Csordát örizték három Lévatán minden Tekentetes és Becsületes Embereknek a Kiknek Károk volt az Két Csordába Törvényessen Kinek Kinek meg

feleltek némelyekkel meg békéltek Szegénységikhez Képest Sok Költségeket tettek azért a betsületes Hüttösségtől aszt Kéványák minden Tekentetes és betsületes Emberek Keresetek allol had iratodnék absolutio mivel edig minden betsületes Gazda eléálhator

D[eliberatum] Abszolváttannak

fol. 41^r

Anno 1814dik Esztendőre való Törvényes Könyvetske az Gy[alog] Katona László Antal Határ Biroságában³⁵⁸

fol. 41^v

Buza	Ros	Árpa	Zab	Haricska	Köles ³⁵⁹
Véka	Véka	Véka	Véka	Véka	Véka
4	2	1	6	1	
2	1	1	2	2	
	2	2	6		
	3	1			
	2	2			
	1	1			
	4	1			
		1			
		2			
		2			
		3			
		1			
		2			
		1			
		3			

fol. 42^r An[n]o 1814d[ik] Die 16d[ik] 9[novem]bris Levata Causa coram Judice Adam Istok Milite Aequestri Cum suis Juratis Andrea Marton, Paulo Csobot, Anton Petsi, Jozef Istok, Anton László, Alexi Márton, et Notario Michael Intze milite Pedestri, in aedibus

Francisci Bajtsi Milite Aequestri Possessione Also Torja

D[eliberatum] Gyalog K[atona] Márton János eő Kegyelme Tavasz buza ros és árpa beli Kárát pretendálja az medű földekben hogy egy véka let volna melyet bizonyít Két betsületes Kár látoival az határ pásztorok Semmi mentséget nem tudvan alítani hanem az jövő perjudosson megbizonyítván határ Kerte fen léit tartoznak meg fizet[ni]

³⁵⁰ Az általunk zárójelbe tett betűt az eredetiben áthúzták.

³⁵¹ Az általunk zárójelbe tett betűt az eredetiben áthúzták, a -nakot utólag szúrták be.

³⁵² A kereszt utáni szövegrészt utólag szúrták be.

³⁵³ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁵⁴ Ezt a szót a zárójelbe tett egy fölé szúrták be.

³⁵⁵ Az általunk zárójelbe tett szótördéket az eredetiben áthúzták.

³⁵⁶ Az utolsó szótagot az eredetiben ráírták a -ból szótagra.

³⁵⁷ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták, és fölé szúrták be a következőt.

³⁵⁸ Innen kezdve egy díszítő hullámvonal húzódik a sor végéig.

³⁵⁹ A táblázatba foglalt mennyiségek nem egyeznek meg az 1814. évi reparitzióban feltüntetettekkel, ezért vélhetően az 1813-ban a vetésekről behajtott állatok által okozott károkat jelentik.

D[eliberatum] Levata Causam Coram isdem et ibidem 814 Die 24d[ik] 9[novem]ber

D[eliberatum] Mike Antal eő Kegyelmenek Tartoznának³⁶⁰ az határ pásztorok három véka rossot fizetni a Csere alat az Felmenő Lábujában az Fejer foltól de hogy nem lévén határ Kertye Szenvedgye Kárát Falunknak usussa Szerént itilletet.

L[atus] D[eliberatum] Bajtsi Lászlóné Aszony Árpa béli Kárát praetendálja egy Kalongyát hogy Lopás ált³⁶¹ által let melyet bizonyít egy becsületes Kár látojával hogy let volna egy véka az határ pásztorok Semi mensséget nem tudván állítani Tartoznak meg fizetni itilletet

fol. 42^v D[eliberatum] Csobot Pall eő Kegyelmenek Tartoznak fizetni 4 véka Tiszta buzát az határ pásztorok etetés beli Közéb labbol

L[atus] D[eliberatum] Tek[in]t[etes] Ilyés Sámuel Ur Also Vola[l]i ros beli Kárát praetendálja lopás által a Csere alat melyet bizonyít Kárlatojával hogy volt Két véka áltyák a betsületes határ pásztorok hogy Falu Kertye nem volt De nem lévén elegendő az a menség mivel a lopot a Kert nem akadájozhatta azért tartoznak meg fizetni a 2 véka rosot a betsületes határ pásztorok

D[eliberatum] + Mike János eő Kegyelmenek Tartoznak egy véka fekete borsos árpát fizetni a B[ecsületes] határ pásztorok oly formán hogy a jövő periodusson meg világosítván határ Kertye fen létit bizonság által

D[eliberatum] Finta Josef eő Kegyelme buza beli Kárát praetendálja Nyárasban hogy (let)³⁶² ment Kárban 10 véka melyet bizonyít Két betsületes Kárlatoival árpa beli Két véka Fel Torjára fordulobol eszt is bizonyít egy betsületes Kárlatojával a betsületes határ pásztorok Tartoznak meg fizetni ha Finta Josef eő Kegyelme a jövő prjodusson Kertye fen létit meg bizonyította itilletet

Márton János meg bizonyította hogy Kertye volt³⁶³

fol. 43^r

- " -

Levata Causa isdem et ibidem 814d[ik] 2[secun]da X[decem]bris.

D[eliberatum] Felső Torjai Kováts László³⁶⁴ eő Kegyelme Köles béli Kárát Praetendálja a betsületes határ pásztorokon Fel Torjára fordulobol melyet bizonyít egy betsületes Kár Latojával hogy let volna Két véka De az betsületes Határ Pásztorok az ellen excipiálnak azon okra valo nézve hogy Falunk usussa hogy egy Kár Látot bé nem vesznek hanem ha Falunk usussát nem tudta Kováts László eő Kegyelme (ennek utanna meg tudvan Kárát meg itili a betsületes Hütösség)³⁶⁵ tehát Kereste volna meg az Falus Birankot a Kiis Falunk usussára meg tanyította volna melynél fogva mint fenneb is unus nullus anál fogva Kárát Szenvedgye el itilletet

F[el] P[eres] Kovats Laszlo eő Kegyelme Appellálja T[e]k[intete]s fiu Székre

D[eliberatum] Trans mititur

A Határ pásztorok Protestálnak az Apellatio ellen és további valo Költség fáródságok

L[atus] D[eliberatum] Lázár Mihály eő Kegyelmenek Tartoznak egy véka Haritskaval a becsületes határ pásztorok.

D[eliberatum] Prov[idus] Kováts István eő Kegyelme haritska beli Kárát praetendálja hogy 3 Kalongya Kárba ment egészen Szalmájába az Nagy Völgyben melyet Két idegen más falusi

Emberrel meg Látatot de Falunknak usussa hogy senki idegeny emberel Kárt ne lattason hasson³⁶⁶ mely hogy Kiis tetik

fol. 43^v hogy meg nem tudták határozni azon Kár latok hogy menyi Kár esset elenben ha Kováts István meg tudgya bizonyítani az magunk falunk béli Ember által Kára megíteltetik

Kováts László eő Kegyelmenek Tartoznak az határ pásztorok egy véka Tiszta Árpát adni békesség Szerént

D[eliberatum] T[ek]i[n]t[etes] Miháلتz Ádámné ifu Aszszonnak Tartoznak az határ pásztorok 6 véka Zabot fizetni

D[eliberatum] Prov[idus] Lengyen Antal eő Kegyelmenek Tartoznak az határ pásztorok más fél véka elegyes ósz gabonát fizetni ugy ha a jövő peroduson Kerte fen létét meg bizonyítja

D[eliberatum] Prov[idus] Ilyés Imre eő Kegyelmenek Tartoznak más fél véka elegyes árpát fizetni az határ pásztorok

D[eliberatum] M[é]l[tósá]g Gubernalis Szekretarius Turi Istvanne eő N[agysá]ga buza beli Kárát Praetendálja hogy Lopás által esset melyet meg nem Látatván a Tisztelt Aszszonság enél fogva meg nem határozhatta a betsületes hütösség Tehát azon lopot T[ek]i[n]t[etes] Fő Határ biro Szabo Josef Hadnagy Ur Kezesség alat elbatsotata s. ennel fogva Tessék a fen tisztelt Aszszonságnak Kezére adni azon Tolvajt és eő N[agysá]ga maga Praetenzioját fel veni itilletet

D[eliberatum] Márton Ádám eő Kegyelmenek Tartoznak más fél véka rossot fizetni az határ pásztorok

D[eliberatum] Sólyom Antal eő Kegyelmenek Tartoznak meg fizetni a betsületes határ pásztorok 2 véka Tiszta buzát a mely Lopás által esset

D[eliberatum] Márton Josef eő Kegyelmenek tartoznak másfél véka elegy buzát meg fizetni a betsületes határ pásztor[ok]

D[eliberatum] Barta János eő K[e]l[elmének] tartoznak egy véka eleges árpát fizetni az határ pásztor[ok]

fol. 44^r D[eliberatum] T[ek]i[n]t[etes] Török Mihály Kapitány Urnak Tartoznak meg fizetni egy véka rosot az határ pásztorok ha ő n[ag]y[s]ágja Kerte fenlétit meg bizonyítja a jövő perjodusson Falunk usussa Szerent

L[atus] D[eliberatum] Márton Emréné Aszszonnak Taroz[nak] meg egy véka elegyes árpát az határ pásztorok fizetni.

D[eliberatum] Köntzei Antal eő Kegyelmenek Tartoznak 3 véka Rosot fizetni a határ Pásztorok

D[eliberatum] Márton Elek eő Kegyelmenek Tartoznak fizetni egy véka Kölest az határ pásztorok lopás beli

D[eliberatum] Barta András eő Kegyelme rosbeli Kárát praetendálja az Csere alat melyet bizonyít egy hütös Emberel hogy let volna Két véka De az Határ pásztorok áltyák hogy Kertye nem volna De asztis meg bizonyat³⁶⁷ Barta András eő Kegyelme hogy az maga földé végén fen álló Sántza (fe)³⁶⁸ vagyon azért Tartoznak az Határ pásztorok azon Két véka rossot meg fizetni Fel Torjára fordulobol amelyet bizonyít ugyan egy hites Emberel hogy let volna egy véka árpa beli Kára asztot e[l]veszti mivel határ Kertye nem lévén itilletet

Levata Kausza 814d[ik] Die 9 X[decem]bris isdem et ib[id]em D[eliberatum] Márton Gyárfás eő Kegyelmenek Tartoznak egy véka rosval az Határ Pásztor[ok].

fol. 44^v D[eliberatum] Mike Istvánné Aszszonnak Tartoznak egy véka elegyes árpával az Határ pásztorok.

D[eliberatum] Barta András eő Kegyelmenek Tartoznak Két véka Zabot fizetni a betsületes határ pásztorok

³⁶⁰ A ná szótagot a sor fölé szúrták be.

³⁶¹ Az eredetiben sem húzták át.

³⁶² Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁶³ A megjegyzés vagy a Mike János, vagy a Finta József kertjére vonatkozik.

³⁶⁴ 1822-ben Futásfalvi Hamar Lajos bérese volt. (MNL OL, P

1874, *Adnotationes*, 2°.)

³⁶⁵ Az általunk zárójelbe tett szöveget az eredetiben áthúzták.

³⁶⁶ Ezt a szótöredéket a *lattason* hosszú *t*-je után a szó fölé szúrták be.

³⁶⁷ Ezt a szót így írták le az eredetiben.

³⁶⁸ Az általunk zárójelbe tett betűcsoportot az eredetiben áthúzták.

D[eliberatum] Lőrincz György eő Kegyelme Fekete borsobeli Kárát Keressi a Csere alatt melyet bizonyít Kárlátojával let volna őtt véka az Határ pásztorok aszt az ellen vetést Teszik Falunknak Törvénye van rolla hogy minden betsületes Gazda rendes idejében Tészen Határ Kertet ha pedig (nem)³⁶⁹ etetés által esset Kárát Szenvedgye el de Lőrincz György eő Kegyelme mint az Határ pásztorok mondgyák akor tött Kertet mikor már az Árpát be Takarították volt megbizonyítván rendes idejében hogy fel tette volna Kertit Tartoznak meg fizetni ha pedig aszt meg nem tudgya bizonyítani Kárát Szenvedgye el itiltetet

D[eliberatum] Prov[idus] Kováts István az mult Lévatán Sérelmes Delibratumot nyert vala De már³⁷⁰ Napon orvosolni Kévánta Falunk ussussa hogy egy Kárlatot be nem veszen (falunk)³⁷¹ ha pedig Kováts István még egy Kárlatot állít elé hogy Kettő legyen³⁷² de mint Falunkbeli Emberséges Embert ugy a Kárát Tartoznak meg fizetni az Határ pásztorság

D[eliberatum] Márton Elek eő Kegyelmeinek Tartoznak a Határ pásztorok Két véka árpával

D[eliberatum] Lázár Mihály eő Kegyelmeinek Tartoznak (egy)³⁷³ 2³⁷⁴ véka árpával az Határ pásztorok ugy hogy az egyik véka Lopás beli a más Et[etés]

D[eliberatum] Prov[idus] Menyhárt Mihály eő Kegyelmeinek Tartoznak az határ pásztorok egy véka ár[p]ával és két véka fekete borsóval

D[eliberatum] Molnár (Ferentz) Ádám eő Kegyelmeinek Tartoznak egy véka árpát fizetni a Határ Pásztorok Lopás beli

fol. 45° D[eliberatum] Prov[idus] Szölde Istvánnak Tartoznak az Határ pásztorok egy véka árpát fizetni.

D[eliberatum] Istok András eő Kegyelmeinek egy véka rossat fizetni az Határ pásztorság

D[eliberatum] Vizi Josef eő Kegyelmeinek Tartoznak az határ pásztorság fizetni más fél véka árpát és más fél véka haritskát fizet[ni]

D[eliberatum] Márton András Gy[alog] Katonának Tartozik Gy[alog] Katona Antal Josef hogy fizessen egy véka buzát mivel az maga Lovai Tették az Kárt egészen mely is bizonyoság által be jött

D[eliberatum] Márton Ándám³⁷⁵ eő Kegyelmeinek Tartoznak egy véka árpát fizetni az Határ pásztorok

D[eliberatum] Dévai István Deák (Ur)³⁷⁶ eő Kegyelmeinek etetésbeli Kárát Keressi az határ pásztorokon melyet bizonyít Kár Latoival hogy volt három véka Lopás által esset Kára volt egy véka fekete borsó elen vetészüel vetik a határ pásztorok hogy Falu Kertye nem let volna De az Megye Jószágotis Mű Tartyuk Kertel ugy is a mint világosson Ki jó egy Szer Sem admonialtator (volt)³⁷⁷ az biro uzussunkba sem volt azért Tartoznak fizetni az határ pásztorok itiltetet

A Betsületes **Határ Pásztorok** Négy Periodusra minden betsületes falusi lakosokot polgár által meg hivattattak hogy Kinek Kinek hataraingba³⁷⁸ esset Káraikrol Törvényessen eleget tegyenek akik meg jelentek azokal bajaikot el igazították azért most absolvaltati Kévántatnak de amint be jó még tanáltatnak olyan Uraságok és betsületes Károssok aKik meg nem jelenhetek azért Tartoznak még egy periodusson meg jelenni

fol. 45° Levata Causa 1814 13 X[decem]bris Coram iisdem et ibidem.

Mike Josef eő Kegyelmeinek tartoznak fizetni 6 véka Zabot a Határ Pásztorok etetés által.

Deliberatu[m] Finta Josef e[ő] Kegyelme maga homályos Deliberatumát novummal akarta világosságra hozni, de minek előtte azon dologrol Deliberatum pronunciatatott volna így egyezének, hogy 10 véka Buzája helyet tartoznak fizetni 2 véka ősz gabonát a tavasz gabona helyet 2 véka tavaszat.

Deliberatum Ifiob Mike János e[ő] Kegyelme³⁷⁹ a Csere alatt és Balog Mártáb[an] Ros béli Kárát Keressi A Határ Pásztorokon melyet bizonyít Kár Latoival hitelesen hogy volt a Csere alatt 3 véka Balog Mártába[n] 1 véka nem lévén a Határ Pásztoroknak Semmi Törvényes mentségek azért Tartoznak a Határ Pásztorok a Két helyről egy Köből rosot fizetni itiltetet.

fol. 46° Ezen folyo **1814dik** Esztendőbeli Határ Biro László Antal eő Kegyelme maga mellet lévő Betsületes Határ pásztorai-val Négy Perioduson meg jelentek az ősz és tavasz Határainkban esset Károokrol a mely Betsületes Falusi és idegen Lakosok a Törvényre elő állottak azoknak Károokrol meg feleltek s meg egyeztek azon utobszori Perioduson absolutiot Kértek de bizonyos okokra nézve absolutiot nem nyerhettek azért az ötödik Periodusra is minyájon meg jelentek s akkoris az elő állottakkal meg egyeztek akik elő nem állottak azoknak nem felelhettek azért ujjobbanis absolutiot Kivánnak a Betsületes Határ Pásztorok azon okbolis hogy

1[pri]mo sok Szolga Legénnyel van bajoskodások minél hamaráb a repartitiot akarják véghez vitetni de

2[secun]do 5 Perioduson aki nyakasságra magát nem vette elő álhat[ott] azért.

Deliberatu[m] igazzok lévén a Betsületes Határ Pásztorokna[k] magok Kérésekhez absolvaltának oly meg határozással, hogy Hacsak Tiszti Hatalom az elő állásra nem Szoríttya elő állani nem tartoznak.

fol. 46° Repartitio

Azon Marhákra melyeket **1814dik** Esztendőben az Also Torjai Ősz és Tavasz Határainkból Gy[alog] Katona László Antal Határ biro eő Kegyelme és eő Kegyelme alatt lévő betsületes határ pásztorok bé hajtottak és Kezesség alá tettek a mely marháokrol egész Esztendőbeli Listyájokot igazs hitek letételek után az írt határ biro eő Kegyelme és határ pásztorság előnkben adván e következő modon le írtuk

A Buzából és Rosbol volt 6 Köből és fél véka behajtot marhák az őszből 84 így repartiatatodot egy marhára 3 Kupa ősz gabona

Árpából vagyon Kár 4 Köből be hajtot Marha 60 ebből repartzialodot négy Kupa

Zabol volt Kár 4 Köből bé hajtot marha 45 ebből essik minden marhára 7 Kupa

Kölesből volt kár egy véka bé hajtot Marha 4 ebből 4 ejtel egy Marhára

Haritskából volt Kár 2. véka s fél behajtot marha 10 így minden marhára essik 4 Kupa

Mely reparticio hogy mindenekben mű előttün[k] és mű általunk ment légyen végben

fol.47° asztot írtuk meg műis a mű igaz hitünk Szerént melyet Tulajdon Kezünk irással meg erőssítve Ki adtunk a fen írt Esztendőb[en] X[decem]ber 17dik.

³⁶⁹ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁷⁰ Feltehetően a *más* szó helyett írták ezt a szót.

³⁷¹ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁷² Ezt a szót a sor fölé szúrták be az eredetiben.

³⁷³ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁷⁴ Ezt a számjegyet az áthúzott szó fölé szúrták be.

³⁷⁵ Ezt a keresztnévet itt így írták az eredetiben.

³⁷⁶ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁷⁷ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁷⁸ Ezt a szót itt így írták le az eredetiben.

³⁷⁹ Ezt a két szót a sor fölé szúrták be.

All Torjai Istok Ádám +
Falus Biro
All Torjai Csobot Pál m[anu]p[ropria]
Hütös.
All Torjai Mike Josef m[anu] p[ropria]
hütös
All Torjai Solyom Antal m[anu] p[ropria]
Hütös
Bajtsi Ferentz +
Hüttös
Intze Mihály m[anu] p[ropria]
Falu Not[áriusa]

Levata Causa Coram isdem et ibidem 815 Die 19d[ik]
Febr[uarii]

Deliberatum Mai napon meg Szolita Borbándi Miklos eő Kegyelme Törvényessen Kitsi János Batsot ily okon hogy adot vala Borbándi Miklos eő Kegyelme Számadássában Kitsi Jánosnak 1 medű juhót az mely is el Károssodot az medű pásztora Mike László keze alol ugyan az medű pásztor gondviseletye mián a vizbe bele döglöt Tehát itiltetet hogy Kitsi János Tartozik Borbándi Miklos eő Kegyelmenek azon medű juhót meg fizetni ugy hasonló Képpen Mike László is vizont Tarozik mind Szolga Számot adni az Gazdájának ugy mint Kitsi Jánosnak.

fol. 47° Deliberatum Meg Szolitá mai napon Törvényesse[n] Szabó Lászlóné eő Kegyelme Kitsi János Batsot azért, hogy ugyan ezen holnapnak 19dik Napján L[ovas] Katona Barta András eő Kegyelme az maga juhát az emlitet fel peres Aszonymál meg tanálta a melis hányáskor el veszet vala De az fel peres Aszony (Tagadásra fogot)³⁸⁰ nem üsmérve a más ember juhának hanem magáénak a melyen még hütit leis tette az Falu Törvényes házánál, ugy az Bats is maga hütit letette hogy nem Szánszándékal adta Szabo Lászlóné Aszonymnak Tehát itiletet Kéván az fel peres Aszony hogy ő Kárban nem maradhat azért aszt Kíványa az Becsületes hütösségtől hogy Tegyünk eleget igaz uton, Múis meg vizsgálván jo Lélek Esmérettel hogy mind az Bats mind pedig a fel peres nem ügyelvén nem vigyáztak tehát együt Szenvedgyék az Kárt ugy hogy Kitsin János Tartozik fizetni 3 R[énes] f[orint]ot az fel peres Aszonymnak itiltet[ett]

Deliberatum Bajtsi Jovákhim[n]é Aszony meg Szolitá Törvényessen + Tehén³⁸¹ Csorda pásztor Prov[ídius] Komán Istvánt hogy adot volt Számba Bajtsi Jovákhimné Aszonyt egy LL. egy másfél Esztendő Tehény borjut a mely is el Károsodot ugy hogy Sem Szórit sem bórit nem látták azért Semmi mentséget nem tud elő adni az all peres hanem békeségre léptenek míg az itilet meg let volna oly Conditzione hogy Februarius 19dik Napjától fogva három hetek(et)³⁸² alatt ha fizet Komány István 4³⁸³ R[énes] f[orint]ot el veszi a fel peres ha pedig Kaszálássik marad ugy Tartozik 5 R[énes] f[orint]tal] békesség jussán.

fol. 48° Deliberatum Szabo Ferentz eő Kegyelmenek egy + Tehény³⁸⁴ vonó marhája a Csordában el Károsodot hanem ugy békélet meg Komány István pásztorval hogy Kaszáláskor ad egy bukja Szénát Szabó Ferentz eő Kegyelmenek hogyha pedig az igirt Szénát meg nem adná Komány István Tartozik 5 R[énes] f[orint]ot fizetni békesség utyán

A Csorda Pásztorok Abszolvaltatni Kéványák magok[ot]
D[e]lib[eratum] Abszolvaltatnak

Mai napra Minden Méltóságos és Tekéntetes Possessor Urak ugy minden betsületes Gazdák meg hivattattak polgár által hogy a Kiknek Kárai vadnak, az haza járo Tehény Csordában ugy az Sertés Csordában is Kinek Kinek az maga Káraikrol + meg itiltessen³⁸⁵ az Pásztorok meg feleljenek vagy meg békélyenek, ez Szerént eléis állot Tehény Csorda pásztor Komány István akivel hogy lehetet meg is békélet akivel pedig itiletessen meg itiltetet akik pedig elé nem állottak az magok Morozidássok mián Szenvedgyék Károkat itiltete[tt] a Sertés pásztorok is jelen lévén de őket Senki Sem Szolilitotta³⁸⁶ azért ókis abszolvaltatnak De ha valaki Királyi Szolgalatban volna az olyan ember még Kárát igaz uton meg Kapja azon Kívül pedig a Ki elé nem állot egy forintot le teszen a hütösségenk perelhet

fol. 49° Anno 1815 Die 24dik 9[novem]ber Levata Causa Coram Juce Josepho Istok Milite pedestris Cum Suis Conjuratis Paulo Csobot, Andream Marton, Anton[io] Solyom, Antonio Petsi, Fra[n]tz[isco] Bajtsi, Adamo Istok, Antonio Köntzei, Antonio László, Alexio Márton et Notario Michaele Intze, in aedib[us] Andreas Barta Militae aequistri

Anno 1815 Die 1[pri]mo X[decem]bris Levata Causa Coram isdem et ibidem

D[eliberatum] +³⁸⁷ Szabó Mojzes eő Kegyelmenek Tartozik a betsületes Határ Pásztorság harmad s fél véka Haritskával hogy meg fizessék etetésbeli

D[eliberatum] n[ota] Mike Mihály eő Kegyelmenek Tartoznak fizetni 10 ejtel elvegyes árpát a betsületes Határ Pásztorság etetés belli ha megbizonyítván határ Kerte fen létét a jövő peroduson

D[eliberatum] + T[ek]i[n]t[e]t[es] Kováts Plébánus Ur Szoszolanak³⁸⁸ Varga Bálint eő Kegyelmenek Tartoznak a betsületes Határ Pásztorság 1 véka tiszta árpát meg fizetni etetésbeli

D[eliberatum] + Vizi Josef eő Kegyelme Árpá belli Kárát Praetendalya Nyárasban etetésbeli melyet bizonyít Két betsületes Kárlátokkal hogy volt három véka elegey árpa belli Kára esztet tartoznak meg fizetni a betsületes Határ pásztorság itilt[etett]

D[eliberatum] Szabó Antal eő Kegyelmenek Tartoznak a Határ pásztorok másfél véka el vegyes buzát Lopás belit meg fizetni ugyan ismég etetés belit két véka rossot itiltetet

fol. 49° Deliberatum³⁸⁹ + Baritz János eő Kegyelmenek Tartoznak a betsületes határ pásztorság egy véka Zabot meg fizetni Kerek tó lábából etetés belli

D[eliberatum] = + Márton Ádám eő Kegyelme Árpá belli Kárát Praetendalya Kut fejből melyet bizonyít Két hiteles Kár latoival hogy volt 5 véka Kár a betsületes határ pásztorság Semmi mentséget nem tudván elől³⁹⁰ adni tartoznak megfizetni itiltetet etetes belli

D[eliberatum] + Lórintz György eő Kegyelmenek Törtöznek egy Kőből elegey árpát meg fizetni etetes belli a Csere alatt határ Kerte fen # fen letit meg bizonyítván³⁹¹

D[eliberatum] + Mike Ferentz eő Kegyelmenek tartoznak egy véka rossot hogy fizessenek a határ pászt[or]ok Réti lábból etetés belli

³⁸⁰ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

³⁸¹ Ezt a két szót a keresztthez, a sor fölél szúrták be.

³⁸² Az általunk zárójelbe tett szótagot az eredetiben áthúzták.

³⁸³ Ezt a számjegyet egy 3-asra írták rá.

³⁸⁴ Ezt a két szót a keresztthez, a sor fölél szúrták be.

³⁸⁵ Ezt a két szót a keresztthez, a sor fölél szúrták be.

³⁸⁶ Ezt a szót így írták le az eredetiben.

³⁸⁷ Feltehetően a letárgyalt ügyeket jelezték keresztrel.

³⁸⁸ Ezt a szót így írták le az eredetiben.

³⁸⁹ Ezt a szót így írták le az eredetiben.

³⁹⁰ Ezt a szót így írták le az eredetiben.

³⁹¹ A kettős kereszt utáni szavakat a lap bal szélére írták függőlegesen.

D[eliberatum] + Márton Gyárfás eő Kegyelmenek tartoznak fél véka fejár borsot meg fizetni a pásztoroknak etetés beli.

D[eliberatum] + Lőrincz (György)³⁹² Antal eő Kegyelmenek tartoznak a határ pásztorok egy Köből elegyes árpát a Csere alol etetés belit meg fizetni

D[eliberatum] + Borbándi Antalnak Tartoznak 3 véka haritskaval a betsületes határ pásztorság etetésbeli

Levata Caussa Coram isdem et ibidem 815 8dik X[decem] b[ris]

Lázár János eő Kegyelmevel ugy egyeztek a betsületes Határ pásztorság hogy Kára lévén az Határ bérit az az Két véka Zabot el engetetődik és egyik Sem tartozik a másiknak

fol. 50^r D[eliberatum] Gáspár Istváné Aszonymnak Tartoznak más fél véka rossot³⁹³ fizetni a betsületes határ pásztorság mint hogy egy marhát Számba is adot az Határ Biro eő Kegyelmenek (Számába)³⁹⁴ megjegyezvén aszt is hogy határ bérel is tartozik tilttetet

+ Felső Torjai Kováts László eő Kegyelme rosbeli Kárát praetendalya Réti Laban melyet bizonyít egy betsületes Emberséges Emberrel hogy egy véka Kára let volna de a betsületes Határ pásztorság azal mentik magikot hogy Hütös emberrel Kelet volna meg látatni Falunk usussa Szerént mind azon által hogy Semmi rosz nem férhet Kár látojához tartoznak meg fizetni tilttetet. Lopás béli.

D[eliberatum] + Szölde Istvánnak tartoznak más fél véka árpát fizetni a Határ pásztorság etetés beli

D[eliberatum] + Mike Istvánné Aszonymnak tartoznak egy véka elegyes árpát meg fizetni etetés beli

D[eliberatum] + Menyhárt Andrásnak tartoznak más fél véka Zabot fizet[ni] ete[te]s

D[eliberatum] + Futásfalvi L[ovas] Katona Hamar Antal³⁹⁵ eő Kegyelmenek bekeség Szerént Két véka fekete borsos árpát tartoznak megfizetni etetésbeli Lopásbelit egy véka rossal tartoznak

D[eliberatum] + Köntzei Antal eő Kegyelmenek tartoznak a betsületes határ pásztorság 6 véka Zabbal és a Határ bért is el hagyva etetés beli

D[eliberatum] + Lőrincz Josefnek tartoznak Két véka elegyes árpával etetésbeli és 12 kupa elegyes buzával

fol. 50^r D[eliberatum] n[ota] + Lőrincz György eő Kegyelmenek tartoznak egy véka árpát fizetni etetésbeli

D[eliberatum] n[ota] Prov[idus] Bokor István fekete borso béli Kárát Praetendalya Közep lábán melyet bizonyít egy hütös Emberrel hogy let volna Kára másfél véka de mint hogy feliben vetette volt annak fele részt tartoznak meg fizetni meg bizonyítván határ Kertye létit tilttetet Lopásbeli

D[eliberatum] n[ota] Menyhárt András Két helyen valo árpa beli Kárát praetendalya hogy Lopás által esset melyet bizonyít egy egy Kár Latojával hogy az egyik helyen let volna egy véka a más helyen pedig fél véka a betsületes határ pásztorság azal mentik magokot hogy etzaka hir nekül a mezőre hordani járt Falunnak³⁹⁶ uzussa hogy az olyan Ember Kárát veszesse el mint hogy Gyonus Ember is tilttetet

D[eliberatum] Szabó Fer[en]tznének Tartoznak más fél véka rossot fizetni a betsületes Határ pásztorok etetés beli

D[eliberatum] + Márton András ros beli Kárát praetendalya melyet bizonyít Két Kár látojával hogy etetés által esset más fél véka (har)³⁹⁷ Árpabeli Kárát is praetendalya melyet bizonyít egy Kár latojával hogy let volna egy véka De Falunk uzussa hogy egy Kár látot esküt Emberen Kívül be nem vetetődik árpabeli Kárát pedig el veszti a más fél véka rossot tartoznak meg fizet[ni] tilttetet

D[eliberatum] Ilyés Antal eő Kegyelmenek tartoznak 2 véka Zabal

fol. 51^r D[eliberatum] + Lőrincz Antal eő Kegyelmenek tartoznak más fél véka Zabot meg fizetni Lopás beli ugy Mák beli Kárt is Tartoznak hét fertajt meg fizetni ezis Lopás béli

D[eliberatum] + Futás falvi G[yajog] Katona Lukáts Mojzes eő Kegyelmenek tartoznak (más fél)³⁹⁸ harmad fél³⁹⁹ véka árpát etetés belit meg fizetni a határ pásztorság

D[eliberatum] + Ifiab Istók Josef eő Kegyelmenek más fél véka haritskát tartoznak fizetni Lopás béli

D[eliberatum] Barta János eő Kegyelmenek fél véka Kölest tartoznak meg fizet[ni]

D[eliberatum] Prov[idus] Donát Istvánnának tartoznak 4⁴⁰⁰ véka rossot fizetni Lopás béli. az négy véka

D[eliberatum] Ilyés Tamás⁴⁰¹ eő Kegyelmenek más fél véka rossot tartoznak fizetni a Határ pásztorság etetés beli

D[eliberatum] Ifiab Márton Ádám eő Kegyelme Köles beli Kárát praetendalya melyet bizonyít Két Kár Latojával hogy let volna más fél véka Kár Árpabeli Kárais Lopás által⁴⁰² esset egy véka a betsületes Határ Birák és Határ pásztorság aszt adgya előnkbe hogy az Márton Ádám Lovai ették volna meg amelyis igaz mivel be is hajtoták⁴⁰³ Tehát azon Köles beli Kárát (és az)⁴⁰⁴ az ő keme Lovai fizessék meg az egy véka árpát tartoznak a határ pásztorok meg fizetni tilttetet

D[eliberatum] G[yalog] Katona Antal Josef eő Kegyelmenek tartoznak más fél véka Zabot fizetni

D[eliberatum] Szabó Elek eő Kegyelmenek tartoznak egy Köből rossot fizetni és árpát is egy vékát etetésbeli

fol. 51^r D[eliberatum] Bokor Imrehnek egy véka árpát tartoznak megfizetni ha az határ Kertye fen létit meg bizonyítá

D[eliberatum] Gyothár János eő Kegyelmenek tartoznak egy Köből tiszta árpát és ugyan a Csere alol más fél véka elegyes árpát meg fizetni

Levata Caussa Coram iisdem et ibidem 815 16[decimasex] ta X[decem]bris

D[eliberatum] Márton Josef eő kegyelme buza kaszálás béli kárát praetendalya a határ pásztorokon melyet bizonyít[ít] hogy volt egy véka melyet tartoznak meg fize[t] ni a határ pásztorok tilttetett

a határ pásztorok novumot jelentnek

D[eliberatum] Miháltz Ádámnek egy köből árpát etetés belit tartoznak fizetni a határ pásztor[ok]

D[eliberatum] Baláska Ferencznek félvéka Kölest tartoznak fizetni határ Kertit meg bizonyítván

D[eliberatum] Kovács Ferencznek⁴⁰⁵ félvéka Buzát etetésbelit fizetni tilttetett

³⁹² Az általunk zárójelbe tett nevet az eredetiben áthúzták.

³⁹³ Ezt a szót az *árpátra* írták rá.

³⁹⁴ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁹⁵ Fia, Futásfalvi nemes Hamar Lajos Kézdíszék későbbi jegyzője volt, de már Hamar Antal is nemes személynek írta magát. (MNL OL, P 1874, *Annotationes*.)

³⁹⁶ Ezt a szót így írták le az eredetiben.

³⁹⁷ Erre a három betűre írták rá a következő szó elejét.

³⁹⁸ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

³⁹⁹ Ezt a két szót az áthúzottak fölé szúrták be.

⁴⁰⁰ Ezt a számjegyet egy 8-ra írták rá.

⁴⁰¹ Lehetséges, hogy ő volt 1848-ban az altorjai nemzetőrscapat egyik tizedese. (Vö. Cs. gy. és TAKÁCS Péter 2002, 156.)

⁴⁰² Ezt a szót a *belire* írták rá.

⁴⁰³ Az előző négy szót a lap bal szélére írták függőlegesen.

⁴⁰⁴ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

⁴⁰⁵ Lehetséges, hogy ő volt 1848-ban az altorjai nemzetőrscapat egyik tizedese. (Vö. Cs. gy.)

D[eliberatum] Vizi Josef eő Kegyelme arpa béli kárát praetendalya Nyárasba étetés belit melyet bizonyít Kárlatojával hogy volt Két véka tartoznak megfizetni a határ pásztorok itiltetet.

D[eliberatum] Nota Lőrincz Antal eő Kegyelminek öt véka haricskát és öt véka elegyes árpát tartoznak fizetni a határ pásztorok étetés bélit

Novizálnak a határ Pásztorok

fol. 52^r D[eliberatum] Márton András eő Kegyelme haricskabeli kárát praetendalya etetés belit melyet bizonyít hogy volt tíz véka tartoznak meg fizetni a határ pásztorok itiltetet.

D[e]l[iberatum] Peci Antal ő Kegyelme kenderbeli kárát Keresi a határ Pásztorokon Réti laban a' Keringők heljin melyet bizonyít Kárlatoival volt 1 véka Kender mag kára a határ biro ő Kegyelme ellen vetésben lévén hogy a határ meg volt tiltva hogy Semmiféle Marháknak Szabad nem Volt oda menni ahol Kenderék és egyébféle gabonák tanáltak elis végezte volt a Falu Közönséges gyűlésben Kis Aszony napig Se junak Sem C[s]ordának S[z]abados járása nem les[z]en ott a Falusbiro felis tiltota Volt a Faluval együt egy erős[z]akos S[z]ofogadatlan ember által eset az a Kár töbekis így fizessen az a ki oka a károknak meg vizsgálván minden ellen Vetések itiltetet fizesse meg az erős[z]akos pás[z]tor a ki a Törvént meg rontota a határ Pás[z]torok ereje által

fol. 52^v Del[iberatum] Baro Apor Lázár Fő[király]biro Ur Egy Nagyságanak tartoznak a határ Pásztorok fizetni 6 véka haric[s]kat

Del[iberatum] n[ota] Finta Joesefnek Vasasbol tartoznak Ket veke arpat fizetni a Lopast S[z]envegye el mivel hirtetel nélkül magais kaszált

D[e]l[iberatum] Borbándi Ferencnek 6⁴⁰⁶ véka arpat tartoznak fizetni a hatarpás[z]torok (a Cs)⁴⁰⁷ Csere farkato[l]

Novizálnak a határ pás[z]torok

D[eli]b[eratum] Antal Josefnek 1 véka buzat tartoznak fizetni

Novizaljak a határ pás[z]torok

Mike Ferentz eő Kegyelmének bekeseg Szeré[nt] tartoznak a határ pásztorok 2 véka Zabot fizetni

László Antalnak tartoznak egy Kőből Zabot

A határ pás[z]torok absolutiot Kérnek de mivel még Sok becsületes emberek

fol. 53^r meg nem jelenhettek azért a' jövő pénteken még tartoznak elé állani a lakosok is meg jelenni Mikoris Végső absolutio adatik

Levata Caussa Coram isdem et ibidem 815 22 X[decem-]bris

Deliberatum Mike Josef eő Kegyelmének tartoznak a betsületes határ pásztorok 3 véka buzát egy véka rossot és egy véka Kendermagot meg fizetni a buza lopás által eset (b)⁴⁰⁸

D[eliberatum] Mike Istvánné aszonjnak Tartoznak fél véka elegyes árpát meg fizetni békeség Szerént

D[eliberatum] Felszegi Barta András eő Kegyelmének békeség Szerént három köből Zabot tartoznak fizetni a betsületes határ pásztorok

A Betsül[et]es Határ pásztorok terhes Delibratumot Kaptak volt a mult periodusson Borbándi Ferentz ellen amelyé[r]t Novum is jelentetek a határ Biro eő Kegyelme a Novum mellé meg Szolittá akarván meg orvoslani terhes itileteket Két betsületes hite bé vehető Embereket elé állítván határ biro eő Kegyelme

Kik általis aszt bizonyíták jól lehet az (B)⁴⁰⁹ Borbándi Ferentz Kárlatoi hitek le tetele után aszt vallották volt hogy Borbándi Ferentznek a Csere alatt egy Két Köblös földiben 10 véka Kárt láttak de azon föld a' mint a mostani bizonságok valyák nem Két Köblös hanem csak három vékás azis olyan Szegény Kura alatt volt hogy a borozdái fel állotak⁴¹⁰

fol. 53^v fel állottak a Ki onnan Ki Sarangotot csak az nőt fel ennél fogva az Kár Látok hogy meg nem tudták az földnek Capacitassat jól meg vizalni mint egy homályosnak látzik Kár Látások azért itiltetet Borbándi Ferentz Kárát veszesse el más-szor Keressen olyan Kár Látokot a Kik jól meg tudják nézni hány vékás legyen a föld a melyben Kárt Látnak S úgy Lelkek üsmeretek Szerént itiljenek

D[eliberatum] T[ek]i[n]t[e]t[es] Miháltz Ignátz Urnak tartoznak 3 véka elegyes árpát fizetni ha az más Kár Latoja haza jó Coma[n]dobo[l] és aszt valya

D[eliberatum] Lőrincz Márton eő Kegyelmének tartoznak 2 véka Zabot fizet[ni]

D[eliberatum] Antal Ferentzné Aszonynak három véka árpát tartoznak fizetni

D[eliberatum] Szabó Lukás eő Kegyelmének 2 véka Zabot tartoznak fizetni

Mint hogy terhes Delibratumot nyertek a határ pásztorok Lőrincz Antal elen mai napra novum mellé meg Szolítok Csobot Páll és Márton Elek határ biro eő Kegyelme hogy meg orvos-solyák a Falu Törvényes Széke előtt azal mentik magokat hogy az Kár Látói úgy mint Vizi Josef legközelebb való Atya fia ez el-len extipialnak ugyan Csáki László is hasonló Képpen felesége után épen olyan Közel való vér S: mint hogy az is bizontalan hogy határ Kertye let volna mivel aszt is bizonyítja Csáki László atyafiával törvéntelen⁴¹¹ a míg más Embereket meg nem tudgya bizonyítani Kárait és határ Kertye fenléit Simpliciter absolvatnának⁴¹² a Betsületes határ pásztorok

D[eliberatum] Solyom Antal eő Kegyelmének egy véka árpát tartoz[nak] fizet[ni]

fol. 54^r Deliberatum Ifiab Istók Josefnek tartoznak 2 Kőből Zabot fizetni etetésbeli

D[eliberatum] L[ovas] Katona Márton Antalnak 5 véka Zabot fizetni tartoznak a határ pász[torok]

D[eliberatum] Molnár Ádám eő Kegyelme[ne]k tartoznak egy véka árpát fizetni

D[eliberatum] Mike Albert eő Kegyelmének Tartoznak egy véka árpát fizetni és az határ bért is el engedni

A Betsületes határ pásztorok öt Lévatán meg jelent és minden Falusi betsületes Káros gazdálal hogy lehetet megbékéltettek Kivek Törvényesen Kivel békeség Szerént hanem aszt Kiványák a betsületes Hütösségtől hogy abszolvatatodgyanak a Morozus Emberek Keressetye alol mivel öt hetek alatt let volna ideje elő állani

Deliberatum Abszolvatatnak

fol. 54^v Ezen folyó 1815 Esztendőben X[december] 30 napján Mú Also Torjai Biro és Hütösség öszve Gyűltünk az egyikünk mint G[yalog] K[atona] Intze Mihály Falu Notariuss eő Kegyelme házához a végre hogy az irt Esztendőbeli be hajtót (mar)⁴¹³ ősz és Tavasz határainkból való marhákról igaz hitek Szerént Listyájokot elő adván # az Határ pásztorok⁴¹⁴ úgy mint

⁴⁰⁶ Ezt a számjegyet egy előzőleg odaírt 5-re írták rá.

⁴⁰⁷ Ezekre a betűkre kezdték ráírni a következő szót.

⁴⁰⁸ Az általunk zárójelbe tett betűt az eredetiben áthúzták.

⁴⁰⁹ Az általunk zárójelbe tett betűt az eredetiben áthúzták.

⁴¹⁰ Őrszavak.

⁴¹¹ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

⁴¹² Ezt a szót így írták le az eredetiben.

⁴¹³ Az általunk zárójelbe tett szótagot az eredetiben áthúzták.

⁴¹⁴ A kereszt után következő szavakat függőlegesen a lap bal szélére írták az eredetiben.

az ős gabonából 100 marhát mely Szerént lévén az Kár 11 Köből s Két véka eszerént egy marhara reparcialtatot 7 Kupa ős gabona

Ugy hasonlo Keppen a Tavaszbol valo be hajtot marhának Szama 200 reparcialtatot az Árpából 6 Cupa haritskabol is hat Kupa Zabbol pedig fél véka

Kölesből 2 vekar[a] az be hajtot marha. 6. nem külömben az Kender mag Kár is 2 véka a be hajtot marha 7 így eszet egyre 7 Cupa Kender mag reparcialtatodot.

Mely repartitio hogy mű általunk a fen meg írt mod Szerent ment végbe asztot írtuk meg műis a mű igaz hitünk Szerént és Nevünk all irassasaval⁴¹⁵ meg erőssítve a fen írt Napon és helyen

All Torjai Köntzei m[anu] p[ropria] Antal Hütös
Solyom Antal P[rimi]pillus
László Antal
Hütös m[anu] p[ropria]
Török Antal m[anu] p[ropria]
Márton Ádám m[anu] p[ropria]
Hütös
Bajtsi Ferentz m[anu] p[ropria]
Istok Josef
falus Biro
Intze Mihály m[anu] p[ropria]
falu Not[arius]

fol. 55^r Levata Caussa Coram isdem et ibidem 1816 Die 3[ter[tio] Jan[uarii]

Mai Napon meg Szolítá Márton Ignázt eő Kegyelme haza járo Tehen Csorda pásztorokot ugy mint Bokor Istvánt és Horvát Sigmond eő Kegyelmeiket azon okbol hogy egy jo Tehent adot volt az pásztorok Szamadásokban és azon Tehenye farkas által el Károssodott az pásztorok gond viseletlenségek mián mivel magok az pásztorok is aszt valyák hogy Márton Ignázné aszony azon estve az egyik pásztorhoz ment Horvát Sigmondhoz és monda hogy az és Tehenem el maradot mitevössök legyünk a pásztor arra asztot monda hogy a Társam Bokor István el maradot az erdőn és haza hajtsa de regvelre maradot az dolog ekor utánna menván és Szén égetőben meg tanálván az tehént hogy az farkas az első részét el Szagatá meg döglöt annak utánna Márton Ignázt eő Kegyelme meg látatván Két betsületes Emberekel hogy mit érő volna azon Tehén jo lélek üsmerettel azon Két betsületes Emberek a Falu Törvényes háznál aszt valyák hogy 80 forintokot érő volt mivel három hetek alatt meg is borjazot volna a pásztorok mentik azal magokot hogy Szoval monták volna hogy a tehény nehez állapotot vagyon ne hajtsák a Csordában de mindezen mentség nem elégséges mert Falunk uzussa hogy admonialtatni Kellet volna ezel is el Késstek hanem mint hogy az egyik pásztor utánna volt itiltük mű is hogy fele részét fizesség⁴¹⁶ meg mint hogy az bőr is az actornál 10 R[énes] forintokban maradot és így ősze Computalva az bőrel Tartoznak a pásztorok még 30 az harminntz forintokot meg fizetni

fol. 55^v Mike Josef eő Kegyelme Törvényessen meg Szolítá az Sertés pásztorokot azért hogy egy Sertésse meg döglöt a melyet bizonyít Két Emberel hogy verés mián kelletet meg döglenni mivel a bizonyítás azal vagyon a ki meg nyuzta és hitivel petsétli hogy a bőre alatt meg láztot az ütésesek a pásztorok mentik magokot azal

hogy egy városi Szekérel egy SzelendeK Kajtár ut[j]án meg Szagata volna és a mián Kelletet meg döglenni az actor eő Kegyelme asztis jelenti hogy a pásztor tartozot volna⁴¹⁷ az ellen is oltalmazni de mint hogy Kutya rágást nem bizonyítanak a bizonyok tsak verést tehát azon Sertést más nem verhetne hanem a Kik őrizetek alatt volt azért tartoznak meg fizetni holy⁴¹⁸ meghatározás mellet mint hogy az actor eő Kegyelme meg nem látatta azon üdőben hogy mit érő let volna most arra egyeztünk vagyis itiletünköt ara tetük hogy azon vaszka beli Sertéssit hite utám mutassa meg és betsületesse meg S: az Szerént fizessenek a pásztorok

fol. 59^r Baritz János eő Kegyelmének Két betsület[es] Kárlatoi aszt valyak hogy a Csere alatt Két Köből fekete borsos árpa beli Kára volt de a jövő praerodusra el marad⁴¹⁹

fol. 60^r Anno 1816dik Esztendőre valo Törvényes Könyvetske az Gy[alog] Katona Petsi Antal HatárBiroságában Ezen Levellek meg olvastatván haszon vehetetleneknek tanálatakat⁴²⁰

fol. 61^r Anno 1816 Die 29d[ik] 9[novem]ber Levata Causa Coram Judice Thomas Szabo Milite Equestri Cum Suis Juratis Anton Solyom, Andreas Marton, Paulo Csobot, Josefus Mike, Johaniem Gothar, Emerik Töltseres, Antonius Köntzei, Alexi Marton, Antonius Laszlo, et Notario Michael Intze Militae pedestris in aedibus Andrea Petsi Milite pedestris.

Mike Marton eő Kegyelmének tartoznak fél véka árpát fizetni a betsületes határ pásztorság etetés beli

Zöld Antalnak tartoznak más fél véka árpát fizetni et[et]és

Anno 1816 Die 13 X[decem]ber Levata Causa Coram isd[em] et ibidem

D[eliberatum] Lázár Mihály eő Kegyelmének tartoznak 3 véka Zabbal Lopásbéli

Köntzei Antal eő Kegyelme buza béli Kárát praetendalya Uj osztásban egy Kalongyát 3 Kéve híján Lopás által eszet Kereszt fában pedig Két Kalongyát ezis lopásbéli a melyet bizonyít három betsületes Kár Latokal a melyből is itiletik Szerént let volna bellőle egy Köből egy Köből⁴²¹

fol. 61^v egy Köből De az betsületes határ pásztorság aszt az ellen vetést adgya elő hogy az etzakai hordás meg tiltatatot Biro által Ki is bublikaltatodot ezen tilalmat által hágta Köntzei Antal eő Kegyelme a betsületes hütösség meg vizsgálván mind az Két felek fél adássát de az határ pásztorok mentsége nem elégséges azért hogy Köntzei Antal eő Kegyelme hüte után aszt valya hogy az ikafalvi határról hozot az maga földiről de mind azonáltal világos az hogy etzakai tolyvajt tapasztaltak az határ pásztorok azért itiletünk Szerént tartoznak meg fizetni az határ pásztorok vagy pedig az Kártékonyal meg fizeteni itilletet.

Az betsületes határ pásztorság novumot jelent ezen Delibratum ellen

D[eliberatum] Bertalan Josefné aszonynak tartoznak (egy)⁴²² három véka árpát elegend meg fizetni itilletet (Lopásbéli)⁴²³ Etetés

D[eliberatum] Lőrintz Josefeő Kegyelmének tartoznak egy véka Kölest fizetni etetesbéli

D[eliberatum] Márton Josef eő Kegyelmének tartoznak Két véka elegyes árpát fizetni etetesbéli

⁴¹⁵ Ezt a szót így írták le az eredetiben.

⁴¹⁶ Ezt a szót így írták le az eredetiben.

⁴¹⁷ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

⁴¹⁸ Oly.

⁴¹⁹ Nem tudni, hogy ez az egyébként üres lap alján lévő feljegyzés melyik esztendőből származik.

⁴²⁰ Ezt a két sorba rendezett megjegyzést függőlegesen írták a lap

közepébe, valamely 19. századi iratszelejtezés vagy irrattárrendezés során.

⁴²¹ Mindkét terményből egy-egy köből lett volna. Őrszak.

⁴²² Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták, és fölé írták a következőt.

⁴²³ Az általunk zárójelbe tett szóra írták rá a következőt.

fol. 62^r D[eliberatum] Szabó Andrásnak fél véka árpát tartoznak fizetni etetés béli

Deli[beratum] László Antal eő Kegyelmeének tartoznak fizetni a Betsületes Határ Pásztorok 2 véka eleges Árpát és 2 véka Zabot *Lopás beli*

Deli[beratum] Kovács Ádám Providusnak tartoznak fizetni 2 véka eleges Árpát a Határ Pásztorok *Lopás által*

Delibe[ratum] Lórintz Josef Junior Keskenybe árpabéli Kárát praetendalya a Határ pásztorokon + melyet bizonyít Kár latojával hogy volt 1 véka de a Határ pásztorság aszt állítja, hogy Határ Kertye nem volt azért Kárát Szenvedgye el az ususunk Szerént.

Del[i]beratum Mike Antal eő Kegyelmeének tartoznak fizetni a Határ Pásztorok 2 véka haricskát és Két véka Zabot étetés által.

Deli[beratum] Bardotz Pall eő Kegyelme Zab beli Kárát praetendalya Réti Labban hogy egy Kalongyát el Loptak melyet bizonyít Két betsületes Kár Latoval hogy let volna 2 véka bellőle de az határ pásztorság aszt állítja hogy etzaka tanálták az maga Cselédit az mezőn Szekerel hogy Kaszalni jártak ekor az Kaszát elis vették, Falunk uzussa hogy az oly Ember Lopásbeli Kárát el veszesse ha hir nekül megyen hogy ha pedig meg bizonyítja aszt Bardoz Pall eő Kegyelme hogy hirrel ment Ki tartoznak meg fizetni

fol. 62^r D[eliberatum] Intze Mihály eő Kegyelmeének tartoznak 1 véka árpát fizetni a Határ pásztorok *Lopás*

D[eliberatum] Szabó Lukács eő Kegyelmeének tartoznak fizetni a Határ pásztorok 2 v[é]ka árpát Lopás által

Deli[beratum] Lőrincz Lukácsné eő Kegyelme buzabeli Kárát praetendalya a Határ Pásztorokon étetés által melyet bizonyít egy becületes Kár latojával hogy négy Kalongya buza volt a melyből 4 véka Lett volna a Becületes Határ Pásztorság állítja hogy nem volt falu Kertye melyre a Kereső Aszony aszt Felelte hogy Senki a Falu Kert fel tételire nem erőltette marhája Sem volt hogy feltehetne volna azért hogy egy Köből buzát meg fizessenek a Határ Pásztorok *itiltet[ett]*

Novumot Jelent a Határ Biro eő K[egyelme]

D[eliberatum] Kalit Andrásnak egy véka árpát Lopásbeli

D[eliberatum] Barta Jánosnak Két véka árpát Lopásbeli

D[eliberatum] Mike Ferentz juniornak tartoznak hat véka haritskát a betsületes határ pásztorok meg fizetni etetés béli

D[eliberatum] T[ek]i[n]t[e]t[es] Szabó Josef Hadnagy Urnak 3 véka haritskával és 2 véka Zabbal tartoznak etetés béli

fol. 63^r D[e]li[beratum] Csobot Pall eő Kegyelmeének 2 véka árpát tartoznak fizetni etetés béli

fol. 70^r A Generalis Ur el jövetelire az mely Költést Huszár és Gy[alog] Katonáknak ki kellett állani Mai Napon u[gy] m[int] **816 Die 14d[ik] X[decem]ber** aszt az egyezést vittük véghez hogy

1[pri]mo 10 Emberséges Ember vegye magára azon Költést adig a míg azon Költést véghez vihessük az után pediglen igazságosan fel vetve vagyis reparcialva minden Embere a mi essik megfizesse Kötelesztetik oly fel tételek alatt hogy 15öd Napok alatt azon Summát amelyet Szükség Képpen el Kelletik Költezni megfordítani Kötelesztetünk hogy ha pedig azon Két részen való Katonaság meg nem fizetné vagy fizetni nem akarná Ex Cluzis omnibus Juridicis remediis mindenkor a Két részen való Katonaság így egyezék hogy az Katona Biro fel vehesse maga hatalmából ha pedig mú Két részen való Katonas[ág] 15 napok alatt az aláb írt Személyeknek Ki adot pénziket meg nem fizetnök

alterum tantumra Kötelezük magunkot minden Kifogás nélkül autoritást is adunk Két részen való Katonaság a Bironak fel vételire ezen

fol. 70^r Kötelezés Levélnél fogva tanáltattak ilyen betsületes Emberek a Kik a Két részen való Katonaságnak fen akarták tartani betsületit Modo prae misso nem is akarták tagsalni⁴²⁴ tehát magok erszényekből le tének 10 az tíz tíz forintokat

1[pri]m Mike Josef Uram 10 R[é]nes] f[orint]

2[secun]do Márton Elek

3[ter]tio Márton András 10 Ezek Lovas Katonák⁴²⁵

4[quar]to Istok Josef junior 10

Márton András,

Mike Ferentz felszegi 10

Intze Mihály 10

Finta Josef 10 Kezes

Gyothár János 10

Gothár János Kezes

Szabó Tamás Falus Biro 20⁴²⁶

fol. 63^r Levata Causa Coram Judicis isdem et ibidem **816 die 14 X[decem]ber**

Delibratum Alszei Vizi Josefnek tartoznak egy véka rosál és három véka árpával étetés béli

D[e]li[beratum] Menyhárt Mihálynak tartoznak három véka árpával ete[té]sbeli

D[eliberatum] Istók Josef Juniornak tartoznak 6 véka Zabbal etetésbéli

D[eliberatum] Szabó Mihálynak tartoznak 2 véka Zabbal etetésbéli

D[eliberatum] Mike Albert eő Kegyelmeének 1 véka árpával Lopásbéli

D[eliberatum] T[ek]i[n]t[e]t[es] Miháلتz Ádámné Ifiaszonynak tartoznak 7 véka haritskával Noha határ Kertye nem volt is ellenben maga Miháلتz Ádámné aszony azon Káros gabonajabol maga marhákat adot Szamba az határ Bironak nak⁴²⁷ ezért meg itiltet

fol. 63^r D[e]li[beratum] Mike Josef eő Kegyelmeének tartoznak 3 véka eleges buzával⁴²⁸ és

10 véka Zabbal a buza Lopás a Zab etetés

D[e]li[beratum] Antal Ferentzné aszonynak tartoznak fizetni 2 véka rossal és egy véka

Köllessel etetés

D[e]li[beratum] Mike Istvanak egy véka Lentsét és egy véka árpát etetés

D[e]li[beratum] Borbándi Miklosnak 2 véka árpát tartoznak fizetni etetés

Novumot jelentnek az határpász[torok]

D[e]li[beratum] Emre Györgynek 1 véka árpát Lopás

Levata Causa **817 Die 3d[ik] Januari[i]** is dem et ibidem

Delibratum Futásfalvi Nemes Hamar Antal Urnak tartoznak fizetni 1 véka eleges Árpát Lopásbéli

D[eliberatum] Szabó Tamás eő Kegyelmeének egy véka árpát lopásbéli

D[e]li[beratum] T[ek]i[n]t[e]t[es] Miháلتz Ádámné ifiu Aszony Zabbeli Kárát praetendalya az Érben a melyet bizonyít Két betsületes Kár Latojával hogy volt Kára etetés béli 4 Köből az betsületes határ pásztorok

fol. 64^r aszt az ellent adgyák bé hogy határ Kertye nem Lévén a mely bizonyos tehát Falunk uzussa hogy a mely Embernek fen álló Kertye Nem Lévén Kárát veszesse el itiltet N[ota] B[ene] a mely haritska béli Kárát meg nyerte Légyen asztot tulajdonítsa

⁴²⁴ Az eredetiben is így van.

⁴²⁵ A megjegyzés a számozott személyekre vonatkozhat.

⁴²⁶ A 10-re írták rá a 20-at.

⁴²⁷ Az eredetiben is így van.

⁴²⁸ Előbb *buzát* írtak.

annak hogy azon haritska földről marhákat adott be a fen tisztelt aszonyság

D[eliberatum] Huszár Antal Josef eő Kegyelmeének tarttoznak egy Köből eleges Árpával Lopásbéli

D[e]lib[eratum] Baláska Ferentznek hat ejtel Árpát tarttoznak fizetni Lopásbéli

D[eliberatum] Gothár János eő Kegyelme árpa beli Kárát praetendálja Pad Lábján etetésbéli a melyet bizonyít egy betsületes Kárlatojával hogy volt egy véka Kára az maga részin mint hogy feliben vetette volt ugyan az másrészin is egy véka Kár az Kitől el fogadta volt feliben azon Személynek de az határ pásztorság aszt az ellen vetést adgya elő hogy határ Kertyek nem Léven Falunk uzussa hogy az oly Ember Kárát veszesse el de mindazonáltal Gothár János eő Kegyelme nem oly Kondicioval vette által hogy Kertet tegyen azért itilletet hogy az egyik vékát Gothárd Jánosnak meg fizessék.

fol. 64^v Deliberatum Varga Bálint eő Kegyelmeének tarttoznak egy véka árpát fizetni Lopásbéli

D[eliberatum] Baritz Balásnak tarttoznak egy véka Zabball etetésbéli

D[eliberatum] Márton Antal Gy[alog] Katonának tarttoznak Két véka Zabot fizetni Lopásbéli

D[eliberatum] Futásfalvi Gy[alog] Katona Lukáts Ferentznek tarttoznak három véka rosot fizetni etetésbéli

D[eliberatum] Ugyan futásfalvi Gy[alog] K[atona] Lukáts Mojzesnek⁴²⁹ 4 véka rosot meg fizetni tarttoznak (Lopásb[eli])⁴³⁰

D[eliberatum] Mike Albert árpabéli Kárát praetendalya Keskenben hogy Lopás által eset 3 véka Kár a melyet bizonyít egy betsületes Kárlatoval de az betsületes határ pásztorság maga mentségére aszt adgya fel hogy Falunk régi uzussa hogy az éjelli hordok hir nélkül Károkat el veszszék meg fontolván az hütöség mind az Két felek fel adásait ugy tanáltatik igaznak lenni hogy Mike Albert eő Kegyelme Szájával valya hogy egy etzaka az ősz határban hált és akor hozot volna tsak gabonát De egy meg hütölt határ pásztor is hütivel petsétli hogy tanálta etzaka hogy Tavaszgabonát hozot ennél fogva mű is helyt adván határ pásztornak(nak)⁴³¹ Szóvának itilertünk Szerént Kárát el veszesse itillet[e]t

Delibratum elen apellálja idegen hütöség eleibe De Non tra[n]smititur

fol. 65^v D[eliberatum] Molnár Ádámnak tarttoznak fizetni 2 véka árpát ete[te]sbéli

D[eliberatum] Baritz Jánosnak egy véka Zabot etetésbéli

D[eliberatum] Márton András eő Kegyelmeének tarttoznak 3 véka Kölest fizetni etetésbéli

D[eliberatum] Baritz Ádámné Aszonynak 2 véka Zabot etetésbéli

D[eliberatum] Köntzei Antal eő Kegyelmeének tarttoznak 1 véka Kölest és 2 véka Zabot fizetni etetésbéli

D[eliberatum] Barta Andrásnak tarttoznak 2 véka árpát és 2 véka Zabot fizetni etetésbéli

D[eliberatum] Az Also Torjai Kántor Déva István eő Kegyelmeének tarttoznak 3 véka árpával etetésbéli

D[eliberatum] Finta Josef eő Kegyelmeének tarttoznak 2 véka eleges árpát fizetni etetésbéli

D[eliberatum] Provincialis[ta] Csáki Lászlónak 12 ejtel árpát Lopásbéli

D[eliberatum] Mike Antal ifu Legénynek egy véka árpát Lopásbéli

D[eliberatum] Mike Josef eő Kegyelmeének 2 véka árpát Lopásbéli

D[eliberatum] Solyom Antalnak 1 véka árpa és Két véka Zabball tarttoznak etetésbéli

Az Betsületes Határ pásztorság Absolutziot instálnak mindhogy Négy törvény Napján elé állotak és minden Embernek meg Kívánták Károkról felelni

Delibratum Az betsületes Hütöség meg tekéntvén aszt hogy még vadnak Károssok s ennél fogva még egyszer Kelletik Lenni törvénynek⁴³² S: azon tul pedig meg nyerik az Absolutziot

fol. 65^v Levata Caussa 817. Die 4[quar]ta Januari[i] isdem et ibidem

D[eliberatum] Mike Ferentz Senio[r] eő Kegyelmeének tarttoznak fizetni 2 v[éka] Zabot etetés

D[eliberatum] Handra Györgynek tarttoznak 1 v[éka] Zabot fizetni etetés által

D[eliberatum] Mike János ifiának 1 v[éka] Zabot etetés

D[eliberatum] Molnár Ferentznek 1 véka Zab et[et]es

D[eliberatum] Bajtsi Ferentznek 2 véka árpát tarttoznak fizetni Noha határ Kertye nem volt de minthogy másoknak is meg itilletet az Kára

Mai napon U[gy] M[int] 817 Die 4[quar]ta Januari[i] Az Also Torjai betsületes Határ Biro Gy[alog] Katona Petsi Antal maga mellett Levő betsületes határ pásztoraival 5 periodusson meg jelentek és minden Teként[etes] és Nagyts[ágos] Ugy minden falusi Gazdákal meg egyeszték Kivel törvényessen Kivel Szép békességesen a hogy lehetet az ősz és tavasz határainkba esset Károkról S: ennél fogva mai napotul⁴³³ Senkinek Kára meg nem itilletik mivel ezen fenírt periodus napokon meg jelenhetek⁴³⁴

fol.66^v tek volna Kiki ha akart volna mivel **Templom előtt 3 Szor Ki volt hirdetve** polgár által meg is voltak hivatva azért absolutziot kéválnak.

Delibratum Meg itilletet

Repartitio

Azon Marhákra melyeket 1816dik Esztendőben az Also Torjai ősz és tavasz határainkbol Gy[alog] Kat[ona] Petsi Antal Határ Biro eő Kegyelme és eő Kegyelme alatt lévő határ pásztrok bé hajtottak és Kezesség alá tettek a mely marhákról egész Esztendőbéli Listyájokot igaz hitek le tetele után az írt határ biro és határ pásztorság előnkben adván e Következendő modo[n] leírtu[k]

1[pri]mo Az Buzából és rosbol vagyon 3 Köből és Két véka Kár⁴³⁵ Béhajtot marhák őszből 37 igr esik egy marhára 7: kupa és egy fertály.

Az tavasz gabonából Kár vagyon 26 Köből és 2: véka bé hajtot marha vagyon tavaszbol 260 ebből esik minden marhára 5. kupa és fél a mely⁴³⁶

fol. 66^v a mely repartitio hogy mindenekben mű előttünk és mű általunk ment Légyen végben asztot írtuk meg műis az mű igaz hitünk Szerént melyet tulajdon Kezünk írásával meg erősítve Kiadtuk. Ezen folyo 1817d[ik] Esztendő Januárius 4d[ik] Napján az Közönséges Falu házánál.

Falus Biro Szabó Tamás +

inliteratus

Istok Ádám M[anu] A[uthorata]

⁴²⁹ Lukáts Mojzesnek és Ferentznek 1826-ban a futásfalvi Nyírkertben volt az egyik földjük. (MNL OL, P 1874, *Adnotationes*.)

⁴³⁰ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

⁴³¹ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

⁴³² Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

⁴³³ Az eredetiben is így van.

⁴³⁴ Őrszótag.

⁴³⁵ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

⁴³⁶ Az utolsó két szó őrszó.

Hütös
Intze Mihály m[anu] p[ro]p[ri]a
Falu Not[ariusus]

fol. 67^r *Levata Causa 817 Die 16 Januari[i] Coram isdem et ibidem*

Mai napon meg Szolittá Prov[idius] Sándor Antal az Falu Törvényes Széke eleiben az Falu Tehény Csorda Pásztorát Provi[dus] Comány Istvánt azért hogy Számódása alá adot volt 816d[ik] Esztendőben egy Kik fako Szóru tehént és azon tehény el Károsodot farkasok által a melyet a Káros meg bizonyít Két Betsületes Emberek által az Pásztor menti magát azzal hogy ha néki a Káros azon etzaka hirt adot volna hogy el maradot az tehény marha nem ették volna meg az farkassok de mind ezen fel adást és ellenvetést meg halgatván és meg fontolván hütte bostáttók az Káros azért hogy ha hirt adotte vagy nem Melyre Kész lévén hütit letenni Sándor Antal hogy az Léánya azon estve hirt adot az Pásztor ház Népinek Noha az pásztor még meg nem érkezett volt is ugyan azért hogy a hirt meg tették Falunk uzussa hogy a mely marha farkas által el Károsodik fele részit tartozik meg fizetni itilütünk Szerént a Mely marhának menyit erőssége előttünk Két Betsületes Emberek bizonyításából

fol. 67^v ugy jó ki valóságra hogy 36⁴³⁷ az harmincz Renens forintokot erő let volna mind azon által harmad része bőrt használt az Káros ezen harmad rész bőr egy bizony által ugy jöt bé hogy 10 az tíz Renens forintokot meg ért volna így tartozik Komány István pásztor Ember Nyoltz Renens forintokot fizetni Sándor Antalnak itilteszen

A Pásztor

Komány István **Novomot** jelent

fol. 72^r - ” -

Anno 1817dik Esztendőre Valo Törvényes Protocolum a Gothár János eő Kegyelme Határ Biroságában

fol. 75^r Anno 1817 Die 13 X[decem]ber Levata Causa Coram Judice Georg Lórintz Milite Pedestris Cum Suis Juratis Paulo Csobot, Andream Márton, Antonius Solyom, Johannem Gothár, Alexius Márton, Antonius Köntzei, et Notario Mikhael Intze, in Aedibus Stephánus Mike Millite Equestris

Super Numerarius Juratis Antonius László, Josefus Finta, Thomas Szabó, Emerik Töltséres, Ludovik Márton, Adam Istok, Joseph Istok, Anton Török

D[eliberatum] T[ek]i[n]t[et]es Szabó Josef Hadnagy Ur haritska beli Kárát praetendalya etetésbelit Tatár út hoszába árpa béli Kárát Herbát Lábjába melyet bizonyít Két betsületes Kár Latokal hogy let volna a haritskába egy véka Kár ugy az árpába is, az betsületes határ pásztorság Semmi menteséget nem tud adni elé tehát tartoznak meg fizetni itiltezt.

D[eliberatum] Istok András eő Kegyelmének tartoznak Két Véka Zabbal itilt[etett].

D[eliberatum] Bertalan Josefné Aszonynak tartoznak 1 Véka ros és egy véka Zabbal.

fol. 75^v **D[eliberatum]** Gy[alog] Katona Antal Josefnek tartoznak 2 Véka etetés⁴³⁸ elegyes buzával hogy meg fizessék az határ pásztorok

D[eliberatum] L[ovas] Katona Istok Ádámnak 1 véka rosot etetés⁴³⁹

D[eliberatum] L[ovas] Kat[ona] Márton Josefnek tartoznak 4 véka haritskával az határ pásztorok etetés beli

D[eliberatum] L[ovas] Kat[ona] Mike Györnek fél véka rosot ét[et]es

D[eliberatum] Szabó Lukátsnak fél véka rosot és egy véka árpát et[et]és

D[eliberatum] Bardotz Pallnak fél véka árpát (etetésbeli Lopás)⁴⁴⁰

D[eliberatum] Szabó Lukátsnak fél véka árpát Lopásbéli

D[eliberatum] Mike Jánosnak egy véka árpát Lopásbeli

D[eliberatum] Bajtsi Ferentznek 6. ejtel buzát Lopásbeli

A Fel peres Bardotz Páll **Novizál 14 X[decem]bris**

Levata Causa Coram isdem et ibidem Die 16 X[decem]b[ris]

D[eliberatum] Barta András eő Kegyelmének tartoznak egy véka rossal és 2 Véka (elegyes árpával)⁴⁴¹ Zabbal meg fizetni itiltezt

D[eliberatum] Csáki Andrásnak fél véka elegyes árpát meg fizetni tartoznak

D[eliberatum] Kováts Ferentz eő Kegyelme el vegyes buza beli Kárát praetendalya Pad Lábján melyet bizonyít egy betsületes Kár Latojával hogy let volna egy véka, a betsületes határ pásztorság aszt adgya elő hogy bizonság által bejöt az hogy Nevezetes Emberek marhája tette volna azon Kárt # az nem elég mentesség⁴⁴² S mégis arra gondot nem viseltek meg Sem kapták nem elég mentesség hanem tartoznak az egy véka Gabonát meg fizetni itiltete[tt]

fol. 73^r **D[eliberatum]** Kováts Ferentznek ismét fél véka elegyes Buzával tartoznak

D[eliberatum] Kováts Ádámnak fél véka tiszta buza –

D[eliberatum] Pétsi András eő Kegyelmének fél véka árpával tartoznak

D[eliberatum] Márton Tamásnak fél véka buzával tartoznak

D[eliberatum] Barta Andrásnak 4 véka buzát és Két véka Zabot Etetés

D[eliberatum] Gothár Ádámnak 2 véka rossot etetésbeli

D[eliberatum] Simon Jánosnak 1 véka ros Lopásbeli

fol. 73^v **D[eliberatum]** Mike Eleknek 1 véka árpa Lopásbéli

D[eliberatum] Istok Ádám Gy[alog] Katona rosbéli Kárát praetendalya Padlábján hogy le aratták egy egész földnek harmadában 70 az hetven Lépésnire történetből vagy Szán Szándékal esztet bizonyítva egy betsületes Kár Latojával hogy azon 70 Lépésni helyen Let volna 2 Véka ros de Falunknak uzussa Szerént anakidejében híre nem tette a betsületes határ pásztorságnak hogy annak rendi Szerént az utyukot el próbálták volna hogy a mely Szomszéd történetből le aratta volna annak rendi Szerént az Gyanusnak meg Lehetet volna Szalmáján tanálni a Sem világos a Forum előtt hogy Lopás által esette vagy (Szánszándékal)⁴⁴³ történetből nem is volt uzussa Falunknak az ilyen történetes dolgot meg fizesse az határ pásztorságnak hanem Kárát Szenvedgye itiltetet

D[eliberatum] Szabó Antalnak 2 Véka Zabot tartoz[nak] fizetni Lopás

D[eliberatum] Antal Jánosnének 4 Véka rosot és egy fél Véka árpát ugy egy Véka Zabot tartoznak fizetni

D[eliberatum] Kalit Eleknek 1 Véka árpát etetésbeli

⁴³⁷ A hütösség számítása ezt, az eredetiben is ezzel a számmal írt összeget igazolja, nem tudni, miért írtak betűvel csak harminc rénesforintot.

⁴³⁸ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

⁴³⁹ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

⁴⁴⁰ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

⁴⁴¹ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták, a következő szót pedig följük beszúrták.

⁴⁴² A kettős kereszt után következő szavakat függőlegesen írták a lap bal szélére.

⁴⁴³ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

D[eliberatum] L[ovas] Katona Mike Antal árpa beli Kárát praetendalya (hogy)⁴⁴⁴ Keresztfában hogy let volna 1 véka melyet bizonyít egy Kár Latojával az betsületes határ pásztorság azal menti magát hogy Falunknak régi uzussa hogy Senki hír nélkül az mezőre Ki ne menyen Kaszálni ez mellet az Falus Biránk 3: Versben publicata is⁴⁴⁵

fol. 74^r publicata is azon uzussunkot jól lehet az mint az határ biro valya hogy egyszer adot hirt Mike Antal ros Kaszállásra de mint hogy árpabeli Kárát praetendalya is Mike Antal is estve Késsón az határ pásztoroktól a tavasz határban tanálatott tehát Kárát veszesse el itiltet

D[eliberatum] Finta Josefnek 2 Véka (Zabot)⁴⁴⁶ Árpával Ete[és]

D[eliberatum] Borbándi Miklosnak 2 véka árpát és felet

D[eliberatum] Csobot Páll eő Kegyelminek 3 Vék[a] árpa Ete[és]

Levata Causa Coram isdem et ibidem 817 die 19[decima non]da⁴⁴⁷ X[decemb]r[is]

D[eliberatum] Futásfalvi Sandi Pállnak 2. Véka rosot Ete[és]

D[eliberatum] Csáki István Jun[ior] 2. Véka árpa - Ete[és]

D[eliberatum] Márton Ádám 1 Véka ros 2 Véka árpa

D[eliberatum] László Antalnak 2 Véka ros etetés

D[eliberatum] Handra Mojzesnek 2 Véka Zab egy Véka ros etetés

D[eliberatum] Török Antalnak 1 Véka Zab etetés

D[eliberatum] Szabó Tamásnak 2 Véka Zabb etetés

D[eliberatum] Istok Miklos rosbéli Kárát praetendalya Pad-Lábán hogy Lopás által el veszet egy Kalongya melyet bizonyít egy Kár Latojával a betsületes határ pásztorság aszt az mentséget adgya elé hogy Falunknak uzussa hogy egy Kár Latot be nem veszen. főképpen ha nem hütös Ember másodsor nem is Torjai birtokos⁴⁴⁸

fol. 74^v Nem is Torjai birtokos harmadsor a Károsnak Kötelességiben let volna az hogy mikor meg üsmerte Kárát adot volna hirt az határ bironak de hogy ezeket meg nem tette Kárát veszesse el itilt[etett]

D[eliberatum] Karatnai Hamar Simon Zabbéli Kárát praetendalya Fel Torjára fordulóban hogy etetés által esset 3 véka Kár a melyet bizonyít (egy)⁴⁴⁹ 2 Kár Latojával a betsületes határ pásztorság aszt a mentséget adgya elé hogy Falunknak uzussa volt S máigis áll hogy a Kinek de fő Képpen az Extraneussoknak határ őriző Kertnek Kellet volna lenni de mint hogy magais meg valya hogy nem volt Kárát veszesse el úgy is leg utolyára ot hatta volt periculban itiltet[ett]

Az Inctus ape[la]lya

D[eliberatum] Non transmititur

D[eliberatum] László Antal juniornak egy véka elegyes árpát Ete[és]

D[eliberatum] Baritz János eő Kegyelme Árpá beli Kárát praetendalya Vöremenő Lábban hogy egy fél áll földnek majd félig bé Lopás által mind el Lopták a betsületes határ pásztorság menti magát azal hogy Falunk uzussa hogy hír Nélkül Senki

az határban Kaszálni Ki (vol)⁴⁵⁰ mennyen De Baritz János eő Kegyelmenek Szolgáját⁴⁵¹

fol. 76^r Szolgáját Sok rendben Nappal is Etzaka is tanálták Kaszálast hozni a mellet azon Szolga is egy meg jegzet ros Conduita Ember azért hogy ezen Szolga hír nélkül járt az mezőre Kárát veszesse el itiltet[ett]

A fel peres Novizál.

D[eliberatum] Tasaly Antalnak egy Véka Zabbal Ete[és]

D[eliberatum] László Antal juniornak egy véka rosot Lopás

D[eliberatum] Zölde Istvánnak 2 Zabbal Ete[és]

D[eliberatum] Szabó Andrásnak fél véka árpa Ete[és]

D[eliberatum] Márton Ádám[n]ak 2 Véka Árpát Lopás

D[eliberatum] Vizi Josefnek 2 Véka Zabbot Ete[és]

D[eliberatum] Antal István Árpá beli Kárát praetendalya Uj osztásban és (Burj Uj Os)⁴⁵² Keresztfában hogy Lopás által esset egy véka s: fél amelyet bizonyít 3[hár]om betsületes Kár Látokal de az határ pásztorság menti magát azal hogy Nevezetessen magát Antal Istvánt 3[hár]om versben maga az határ biro a mezőn Etzaka tanálta hogy az maga földin Antal István tulajdon maga Gabonája őrzésére ment volt. de mint hogy hirrel (Ki)⁴⁵³ nem ment volt Ki S: mégis el veszet tehát uzussa Falunknak hogy Senki is Etzaka ne járjon hír nélkül⁴⁵⁴ azért Kárát veszesse el itiltet **Novizál.**⁴⁵⁵

fol. 76^v Novizál a fel peres Antal István

D[eliberatum] Lőrincz Márton eő Kegyelmenek 4 Véka Zabbal

D[eliberatum] Lórintz Balásnak 2 Véka elegyes árpát Ete[és]

D[eliberatum] Felső Torjai Veres Antal Ros béli Kárát praetendalya a betsületes határ pásztorságon Közéblábban hogy Lopás által el veszet egy Kalongya a mely⁴⁵⁶ bizonyít Két betsületes Emberekel (az határ)⁴⁵⁷ nem Külömben árpa beli Kárát is praetendalya Ujosztásban a mely⁴⁵⁸ is bizonyít Két betsületes Embe-rekel hogy let volna Két Véka a betsületes határ pásztorság azal mentik magokot hogy az rosbéli Kára meg Láttattassakor híre nem tettet hogy azáltal meg Kereshették volna falunknak pedig uzussa hogy az oly tetemes Károkat híre tegyék az határ bironak mint hogy eszt meg nem⁴⁵⁹ tse[le]kedte ros béli Kárát el vesztette árpabeli Kárát az az Két Vékát tartoznak meg fizetni itilt[etett]

D[eliberatum] Prov[idus] Bálint Mihálynének 1 Véka s: fél árpával

D[eliberatum] Mike Jánosné Aszonyinak egy véka rossot Lopás

D[eliberatum] Mike János Seniornak fél Véka árpát

D[eliberatum] Handra Jánosnak 1 Véka árpával Ete[és]

D[eliberatum] Menyhárt Mihálynak 2 Véka Zabbal Ete[és]

D[eliberatum] Déva Kántornak 1 Véka buza etetés

fol. 77^r D[eliberatum] Junior Istok Josefnek 2 Véka Zab etetés

D[eliberatum] Istok Ádám Seniornak fél véka Kölest et[et]es

D[eliberatum] Márton Elek eő Kegyelmenek egy Véka harits[ka] etetés

D[eliberatum] Kalit (El)⁴⁶⁰ Josefnek fél véka árpát etetés

⁴⁴⁴ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

⁴⁴⁵ Az utolsó két szó őrszó.

⁴⁴⁶ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

⁴⁴⁷ Az eredetiben is így van.

⁴⁴⁸ Az utolsó négy szó őrszó.

⁴⁴⁹ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták, az általunk utána írt számjegyet fölé szúrták be.

⁴⁵⁰ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

⁴⁵¹ Őrszó.

⁴⁵² Az általunk zárójelbe tett szótörödékeket (Burjános, Uj osztás

törödéke) az eredetiben áthúzták.

⁴⁵³ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

⁴⁵⁴ Ezt a két szót a jel utánra, a sor fölé szúrták be.

⁴⁵⁵ Őrszó.

⁴⁵⁶ Az eredetiben is így van.

⁴⁵⁷ Az általunk zárójelbe tett szavakat az eredetiben áthúzták.

⁴⁵⁸ Az eredetiben is így van.

⁴⁵⁹ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

⁴⁶⁰ Az általunk zárójelbe tett betűket az eredetiben áthúzták.

D[eliberatum] Öregbik Istok Josef aszt az Praetenziot adgya a Nemes forum eleiben, hogy Nehai Szabó Kelemenné Asz[o]nyo[m]nak egy fél áll földit rossal bé vette volt az Vejével Márton Ádámmal feliben ugy hogy annak idejében Készen le aratva Kalongyául Szabó Kelem[en]né jelen létiben el osztassék és az Szabó Kelemenné részit is haza vigyék, de ezen megnevezet rossot le is aratván Kalongyában tették mint egy Nap haladat Kor vagy ha egy Kevéssel hamaráb ekor az Öreg Istok Josef hazamenvén aszt valyja Istok Ádám Hütös Ember mint hogy estve is volt Szomyszéd lévén ő is ottan arat és az aratoival haza menvén az Kalongyákat ott hatta más nap jo regvel ismég le ment az Mezőre Istok Ádám eő Kegyelme S hát azon feliben vetet (ros vet)⁴⁶¹ földön még egy Kalongyát Sem láttot el vitték, az Említett Praetende[n]s Istok Josef aszt valya az forum előtt én betsületes hütösség az vejemnek nem mondtam hogy estve be kell hozni de eő az igaz hogy felit be hozta az magunk részit és az Szabó Kelemennéét ottan hagyta és azon Etzaka a más része⁴⁶²

fol. 77^v a más része el veszet eszet praetendalom hogy az határ pásztorok meg fizessék, mivel én abban az üdőben Tütora voltam Szabó Kelemen[né]nek, most már mint Kelemenné meg halálozott az Árva részire a Tiszt Urak Szorítanak hogy Számot adgyak a betsületes határ pásztorok menti magát és Okul aszt adgya elő mint hogy bizonság által(is)⁴⁶³ is bójön az hogy Márton Ádám estve vitte haza az magok részeket tehát az más részit is Néki Kellett el vinni ugy is falunk uzussa és írot törvénye hogy az etzakai hordo Kárát veszesze el az Nemes forum asztot meg vizsgálván tsak aszt az itiletünköt tettük meg hogy az Árvának az Ő része egyészen⁴⁶⁴ potlodgyék Ki noha az Negyedit által adták volt asztot Ki Cséplette Zölde János prov[idus] és egy Kalongyából másfél véka let a más negyed részit is vissza adván az az 3 véka rossot és 12. ejtel ezel tartozik Márton Ádám mint hogy hibában vagyon itilletet

Levata Causa Coram isdem et ibidem 817 die 23 X[decem-]b[ris]

D[eliberatum] Mike Ferentz juniornak 2 véka árpát Etetés

D[eliberatum] Borbándi Miklosnak 2 véka rossot etetés:

D[eliberatum] L[ovas] K[atona] Istok Ádámnak fél véka fejár borsot etetés

D[eliberatum] Csobot Páll eő Kegyelmének 4. véka árpát Etetés

fol. 78^r D[eliberatum] Lőrintz Antal eő Kegyel[mének] 2 véka Zabot Etetés

D[eliberatum] L[ovas] K[atona] Márton András eő Kegyel[mének] 6 véka Zabot Etetés

Novizáns Antal István meg világosította aszt mind a betsületes határ pásztorok fel adásából mind betsületes bizonság által hogy nem Etzakai hordásba hanem maga Gabonájának őrizetire tanátatott a földin azért a praetendalt más fél véka Gabonáját meg fizessék az határ pásztorok *itilletet*

D[eliberatum] Márton Ádámnak 1 Véka rossot *etetés*

Solyom Antal eő Kegyel[mének] egy Véka árpát etetés

D[eliberatum] Finta Josef eő Kegyelme buza béli Kárát praetendalya a határ pásztorokon hogy lopás által el veszet Kalongyáiból a melyet bizonyít Kárlatoival hogy el Loptak 34 Kévét Kiből 2 Kévét Kiből hármat melyből let volna 2: véka a határ pásztorok menti azal magát hogy Semmi Képpen utat nem tanálhatak annak megvizsgálására hogy miképpen történt mivel

a praetende[n]s azon időben hirt nem tet nem Lévén azért Uzussa Comonitássunknak hogy az efféle Kárt hirttel nélkül a határ pásztorok meg fizesse azért a betsületes hütösség mind a praetendens fel adását mind a Falunknak uzussát meg vizsgálván hogy Kárát el Szenvedgye itilletet

A praetendens Finta Josef Novizal

D[eliberatum] Molnár Ferentzné egy véka Zabot *etetés*

D[eliberatum] Antal Ferentznének egy véka haritskát s Két véka *Zaball* etetés

fol. 78^v D[eliberatum] Finta Josef eő Kegyel[mén]e]k 2 véka Zabot *etetés*

D[eliberatum] Mike Josef eő Kegyel[mének] 2 véka Árpa Lopás

D[eliberatum] Mike Ferentz juniornak egy véka ross *etetés*

A Betsületes Határ pásztorok az Absolutziot Solicalityák

D[eliberatum] nem adatik mivel Királyi Szolgálatban Sokan vadnak

fol. 81^r Anno 1817 Die 23d[ik] X[decem]bris Also Torjai Gy[alog] Katona Lőrintz Antal eő Kegyelme meg Szolita Felső Torjai Prov[idus] Milinte Josef⁴⁶⁵ az Falu foruma eleiben törvényessen ily Szingyű Dolog véget, hogy az el enyészet 1816d[ik] Esztendőben Az Also Torjai Középső mezőben Padlábja nevű lábban egy fél áll földiből vetés után törvénytelenül el vontatott Milinte Josef az földön félig bé három borozdát azon belől 2tött a melyet Lőrintz Antal eő Kegyelme meg Látattván Két betsületes Szova bévehető Emberekkel hogy let volna 2 Kalongya és fél jo ross a melyből let volna in Summa 5 véka De minek előtte az Deliberatumot el végzetük vagy megírtuk volna együt meg békéllenek ugy hogy Milinte Josef fizet 2 véka rossot Lőrintz Antal eő Kegyelmének a házához viszi

fol. 78^v Levata Causa Anno 1818 die 5[quin]ta Januarij Coram Iisdem et ibidem.

T[ek]l[n]t[e]t[es] Czirjék Fő Hadnagy és Procator Ur Kereszfa nevezetű lábban Etetés és Kaszálás beli árpa Kárát Keresi melyet bizonyít, hogy volt más fél véka tartoznak más fél véka elegyes árpát fizetni a határ pásztorok

Del[ibera]tu[m] Bajcsi Joachimné Szoszolloya Bajcsi Ferencz Kereszt fa nevezetű helybe árpa béli Kárát Keresi etetés által a határ Pásztorokon melyet bizonyít hogy volt más fél véka de a Határ Pásztorok fel adása Szerént Sok törvéntelen Csintalanságba tanátatott mind fia mind Szolgája azért hogy egy véka elegyes árpát fizessenek itilletet.

fol. 79^r D[eliberatum] Emre Ádám⁴⁶⁶ eő Kegyel[mének] 1 V[éka] (árpát)⁴⁶⁷ Zabot fizetnek.

D[eliberatum] Szabó György eő Kegyel[mének] fél véka elegyes árpát.

Az all Torjai Becsületes Határ Biro eő Kegyelme maga mellett Lévő Becsületes Határ Pásztoraival már az 5dik Levátan meg jelentek minden Becsületes Kárát Kereső Embernek törvényesen Kinek Kinek Kárairol meg feleltek mely Szerént másodsoriz absolutiot instálnak a Határ pásztorok

Deliber[at]u[m] meg vizsgálta a Becsületes Hitesség minden dolgokat mind a fel adásokat azért hogy a Határ Pásztorok Absoluttassék itilletet oll⁴⁶⁸ meg határozással hogy Senkinek többé

⁴⁶¹ Az általunk zárójelbe tett szót és szótöredéket az eredetiben áthúzták.

⁴⁶² Az utolsó három szó őrszó.

⁴⁶³ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

⁴⁶⁴ Az eredetiben is így van.

⁴⁶⁵ 1826-ban Futásfalvi Hamar Lajos kocsisa volt. (MNL OL, P

1874, *Adnotationes*, 118^r.)

⁴⁶⁶ Lehetséges, hogy ő volt 1848-ban az altorjai nemzetőr csapat egyik tizedese. (Vö. Cs. gy.)

⁴⁶⁷ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták, az utána következőt pedig a sor fölé szúrták be.

⁴⁶⁸ Oly.

elő állani a Határ Pásztorság elő állani nem tartoznak Tiszti Poroncsolat nélkül akkor is az usus Szerént egy R[énes] f[orint] le fizetés mellett

fol. 79° *Levata Causa idem et ibidem 818 die 8[octa]va Janu[arii]*

Mai Napon meg Szolittáa Bajcsi **Joseff** eő Kegyelme az Falu foruma eleiben az Sertés Csorda Pásztorokat u[gy] m[int] László Miklost és Csiki **Josefnét** Néhai Ura Képiiben ily okon hogy egy Sertése el Károsodot vég Képpen, ennek meg fizetessit Kéványa hogy itiletessen el latatodgyék De asztot nem vártak a Pásztorok meg békéllének 3: az három Renens forintokban

A Betsületes Sertés pászt[ro]k Abszolutiot instalnak a betsületes Hütösségtől mivel mai napon minden Káros Emberek meg⁴⁶⁹ voltak hivatva az Ki elé álot meg egyeszek az mássokalis meg Kévántak volna de mint hogy elé nem állot azért az hütösség Sem tartozik tiszti poroncsolat nélkül előállani ekor is egy forintot le tegeyn itiletünk Szerént Absolvatnak a pásztorok

fol. 82° Anno 1818dik Esztendőre Valo Törvényes Könvetske az L[ovas] Katona Szabó Tamás eő Kegyelme Határ Biroszágában

fol. 83°

- ” -

Levata Causa Anno 1818d[ik] Die 28d[ik] 9[novem]bris Coram Judicis Joseffo Lórintz Milites Pedestris. Cum Suis Juratis Anton Solyom, Joseph Finta, Paulo Csobot, Tomas Szabó, Anton Török, Georg Lórintz, Anton Pétsi, Anton Köntzei, Alexius Márton, Andreas Barta, jun[ior]. et Notario Michael Intze, in Edibus Stephani Mike, Millite Equestri,

Intze Mihály eő Kegyelme Árpá béli Kárát praetendálya más fél Kalongyát hogy Lopás által eset, Melyet a határ pásztorság is Agnoscal, de minek előtte Delib[eratum] pronunciatatot volna meg egyeztek az Határ pásztorok. 3. v[éka] árpában Intze Mihály eő Kegyelme[ével]

Levata Causa 818dik 5[quin]ta X[decem]bris

Felső Torjai Tek[inte]tes **Pető György** Ur buza béli Kárát Praetendálya Széllyes Nevű Lábban hogy Lopás által eset a melyet bizonyít Két betsületes Kárlatoival hogy let volna 2: V[éka] Tartoznak az határ pásztorok meg fizetni meg mutatván aszt az Tisztelt Ur hogy Falu Kertye lévén itiletet

fol. 83° D[eliberatum] Lázár Mihály eő Kegyelmenek tartoznak 3: V[éka] Zabot fizetni etetés béli

D[eliberatum] Szabó Lukás eő Kegyelmenek tartoznak fizetni 2. V[éka] Zabot az első Latoknak mondássok Szerént az utobbi Kárlatonak mondássa vagy Latássára 1. V[éka] mivel az utobbi éppen aszt Latta meg Kalongyául amit az első Lábban itiletet etetés béli

D[eliberatum] Töltséres Emrehnek 1. V[éka] s fél elegyes árpát etetés béli

D[eliberatum] Imreh Györgynek tartoznak 2: V[éka] haritskát fizetni az határ pásztorok etetés béli

D[eliberatum] Istok András eő Kegyelmenek tartoznak más fél V[éka] haritskát fizetni etetés béli

D[eliberatum] Bajtsi Ferentz eő Kegyelmenek tartoznak fél V[éka] elegyes árpát fizetni a határ pásztorok Lopás béli

D[eliberatum] Bajtsi Jovákhimné aszony árpa béli Kárát praetendálya hogy Lopás által eset. De betsületes határ pásztorság azal menti magát hogy Falunknak írot Törvénye vagyon arol hogy hir nélkül[ ] nem Szabad Kaszálni az magáét is de Bajtsi

Jovákhimné aszony Szolgáját maga az Határ Biro a mezőn a más Ember Gabonáját le Kasz[ál]ni tappasztalta S egyszer Smind a Kaszját el is vette ennél fogva Kárát el vesztette itiletet

fol. 84° D[eliberatum] Csáki Ferentznek 1. V[éka] haritskát tartoznak fizetni az határ pásztorság Lopás által

D[eliberatum] Lázár Mihály eő Kegyelmenek 2. V[éka] Zabos árpát etetés béli tartoznak fizetni

D[eliberatum] Volonts Kata Aszonynek 2. V[éka] haritskát tartoznak fizetni etetés béli

D[eliberatum] Márton Lajos eő Kegyelmenek 3. V[éka] árpát tartoznak fizetni etetés béli

D[eliberatum] Szabó Györgynek 2: V[éka] árpát Lopás béli

-

D[eliberatum] Csáki Lászlónak 1. V[éka] Zabot etetés béli

D[eliberatum] Baritz Balás eő Kegyelme Lopás béli Kárát el vesztete azért hogy Falunk Törvényét fel Törte az Etzakai hordás mián itiletet

D[eliberatum] Molnár Ferentzné Aszonynek 2. V[éka] Zabot L[opás]

D[eliberatum] (Mol)⁴⁷⁰ Lórintz Márton eő Kegyelmenek 2: V[éka] tiszta árpát és 1. V[éka] haritskát L[opás] béli

D[eliberatum] Mike Tamás eő Kegyelmenek 2: V[éka] Zab et[et]és béli

D[eliberatum] Istok **Josefné** Seniornak 3. V[éka] árpát etetés béli

fol. 86° *Levata Causa Coram isdem et ibidem 818 D[ie] 8 X[decembris]*⁴⁷¹

D[eliberatum] Köntzei Antal eő Kegyelmenek tartoznak 3. V[éka] Árpát fizetni Lopás béli -

D[eliberatum] Incze Mihály eő Kegyelmenek 3. V[éka] Zabot etetés által

D[eliberatum] Péter Molnár eő Kegyelmenek tartoznak 3 Köből elegyes árpát fizetni etetés béli

D[eliberatum] Borbándi Miklos eő Kegyelmenek 4. V[éka] Tiszta Árpa helyet 6: V[éka] eleg[y]es árpát fizetnek et[et]és béli

D[eliberatum] Menyhárt Andrásnak 1. V[éka] árpát elegyes etetés béli

D[eliberatum] + Bajtsi Tamás eő Kegyelmenek (1) 3.⁴⁷² V[éka] haritskát, és (egy)⁴⁷³ fél véka Kölest tartoznak fizetni etetés béli

D[eliberatum] Bertalan Antalnak 1. V[éka] Zabot etetés béli.

+ Bajtsi Tamás eő Kegyelme **Novizál**

D[eliberatum] Borbándi Miklosnak 1. V[éka] árpát etetés b[el]it tartoznak fizetni Békesség Szerént

D[eliberatum] Borbándi Pálnak 1. V[éka] elegyes árpát tartoznak fizetni Lopás béli

D[eliberatum] Baritz Jánosnak 1. V[éka] árpát etetés béli

D[eliberatum] Borbándi Ferentz eő Kegyelmenek 1. V[éka] Árpát elegyes etetés béli

D[eliberatum] Mike Antalnak 1. V[éka] Zabot etetés béli tartoznak

D[eliberatum] Mike Istvának 2 V[éka] s' fél haritskát etetés béli

D[eliberatum] Baritz Istvának 1. V[éka] árpát etetés béli

fol. 84° *Levata 1818 11 X[decem]bris*

Lázár János eő Kegyelmenek tartoznak fizetni 1 véka Zabot et[et]és

D[eliberatum] Szabó **Mojzesnek** tartoznak fizetni 2 V[éka] árpát etetés

⁴⁶⁹ Ezt a szót a sor fölé szúrták be.

⁴⁷⁰ Az általunk zárójelbe tett betűsoportot az eredetiben áthúzták.

⁴⁷¹ A falusbíróság ülését vélhetően dec. 18-án tartották.

⁴⁷² Az általunk zárójelbe tett számjegyre írták rá a következőt.

⁴⁷³ Az általunk zárójelbe tett szót áthúzták és fölé beszúrták a következőt.

Csáki Istvánnak tartoznak 1 Véka fejer borsoval
fol. 84^v Del[iberatum] Bajc[s]i Lászlónénak tartoznak
 1 Véka Zabot fizetni Etetés

D[eliberatum] Lőrinc Antalnak als[z]eginek tartoznak
 3 Véka haricskát fizetni Etetés

D[eliberatum] Könc[e]i Antalnak tartoznak fizetni 2 Zabot
 egy Véka árpát 2 haric[s]kát etetés

D[eliberatum] Zöde Istvánnak tartoznak 2 V[éka] fekete-
 borsot fizetni Lopás

D[eliberatum] Kalit Josefnek tartoznak 1 V[éka] feketebor-
 sos árpát fizetni Etetés

D[eliberatum] Kis Josefné Ifiaszonnak 2/1 fekete borsot fi-
 zetni Lopás

D[eliberatum] Márton András eő Kegyelmenek 2 V[éka]
 árpát hat V[éka] haricskát tartoznak fizetni etetés által.

D[eliberatum] Márton Elek eő Kegyelmenek 3 V[éka] feke-
 teborzos árpát fizetnek etetés által.

D[eliberatum] Vizi Josefnek 2 V[éka] Zabot tartoznak fi-
 zetni etetés

D[eliberatum] Antal Josefnek 1 V[éka] haric[s]ka Étetés

D[eliberatum] Csobot Pál eő Kegyelmenek 1 Köből Étetés
fol. 85^r D[eliberatum] Szabó Jánosnak 1 V[éka] (ha-
 ric[s]ka)⁴⁷⁴ Zab etetés

D[eliberatum] Antal Josefnek L[ovas] K[atonának] 6 Kupa
 Zab etetés

D[eliberatum] T[ek]i[n]t[e]t[es] Mihálcz Ádámné Iffi
 Aszony Keskenben buza beli Kárát praetendálja a határ pásztoro-
 kon melj eset Lopás által a mint az Expertussa mongya hogy egy
 néhány Kalongyából 1 Kalongya buzát el Lopoc[s]káltak a Kár
 latois a' szerént valja de Falunknak nem volt ususa hogy a ha-
 tár pásztor Minden határunkon Valo birtokosnak borozdáról
 borozdára őrizze a S[z]omszédok is Ki S[z]edegethették a Káros
 Aszonyság is Kár vallásakor a határ bironál hirt nem tet ha tet
 volnais mégis ususunk Szeré[n]t Kárát S[z]envegye el itilletet.

D[eliberatum] Szabó Antalnak 2 V[éka] haric[s]kát. S. egy
 Veka árpát fizetni tartoznak Etetés.

fol. 85^v D[eliberatum] Antal Istvánnak 2 Véka haric[s]kát
 tartoznak fizetni Etetés

Szabó Lászlónénak 1 V[éka] Rosot etetés ált[al] a Lopás által
 eset Kára nem itilletet haricskát pedig 3 Vékát

All Torjai L[ovas] K[atona] **Barta János** eő Kegyelme SS⁴⁷⁵
 egy Sü[ll]dó Sertéssit Keresi Erdő Jánosnén G[yalog] Katonánén

állítván aszt, hogy történetesen az Udvarára ment Erdő Jánosné-
 nak azon Sertés és mi okbol ugy ütötte hogy a Dereka el törött
 melyet hitelesen bizonyít a Káros Szavok be vehető becsületes
 2 Emberekkel hogy általla ment Kárba a Sertés midőn az all Tor-
 jai Falus biro Lőrincz György Szabó Lukács és Márton Elek eő
 Kegyelmekek által meg becsültette (azon)⁴⁷⁶ v⁴⁷⁷ S meg kínálta
 akkoris ilyen Szokra fakadot az alperes Aszony hogy ha meg ütte
 meg fizeti mai napon igaz hogy az Aszony meg nem jelent de
 a fia Mátyás Képibe meg jelent minden bizonyítottás nélkül azért
 hogy megfizesse becsü Szerént az 5 f[orintot] itilletett

fol. 86^r Minthogy az Betsületes határ pásztorság (három)
 Négy⁴⁷⁸

fol. 86^v (három) Négy⁴⁷⁹ Lévanat meg jelentek és minden
 Torjai Lakossokkal az Ősz és Tavaszhatárainkban let Károkról
 minden Emberséges Emberrel Kivel Törvényessen Kivel békes-
 ség utyán meg egyeszték a Kik pedig meg nem jelentek öt hetek
 alatt az maga tisztitól Kérjen Exmissiot mind azon által a betsü-
 letes határ pásztorság Kéványa az Absoluciot. **Delibratum.** Ab-
 solvaltattnak

fol. 87^r Reparticio

Az Also Torjai Ősz és Tavasz határainkban esset Károkról az
 határ Biráink által bé adatott marhák Számáról mai napon ugy
 mint **818. X[decem]ber 23d[ik] Napján** Közöséges Gyülés-
 sünkben így végződöt hogy

az Ősz Gabonából esset Károk Ugy jön ki az Törvényes Pro-
 tocolumbol hogy vagyon Két Köből, az Őszből bé hajtot marhák
 Száma 22: fel vettvén essik egy marhára 6. az hat Kupa,

az Tavasz[z] határban esset Károk 35 Köből az Tavaszbol bé-
 hajtot marhák Száma 330. fel vettvén essik egy marhára 6: az hat
 Kupa.

Ezen fen írt marhákrol valo Listát igaz hiték után előnkben
 adván. # Az határ Biro eő Kegyelmekek⁴⁸⁰ Melyet mü is írtunk meg
 a mü igaz hitünk Szerént és Neveink all irással meg erősítünk.

Falus Biro Lőrincz Josef +
 Köntzei Antal m[anu] p[ro]pria] Hütös
 Csobot Pál m[anu] p[ro]pria] Hütös
 Török Antal m[anu] p[ro]pria] Hütös
 Márton Elek m[anu] p[ro]pria]
 Bajcsi Ferencz + m[anu] a[uthorata]
 Gothár János Jub[ilatus] káp[lár] Hütös

Levéltári és egyéb kéziratos források

Altorjai Római Katolikus Plébánia Levéltára (APL)

– MMjf: *Márton Miklós deák jegyzetfüzete (1702–1734)*

Csoboth Zita magángyűjteménye, Budapest (Cs. gy.)

– *Altorjai Csoboth János irathagyatéka* (Fénymásolat a Coroi Artur hagyatékában)

Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, Kézirattár (EME, Kt)

– *Az 1747-es altorjai falutörvény* másolatai; *Imreh István-hagyaték*, 39/A doboz, 585. irattári egység

Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Térképtár, Budapest (HIM, T)

– *I. katonai felvétel, Erdély*, 11. szelvény (1769–1773 között)

Kézdi Református Egyházmegye Levéltára, Kézdivásárhely (KREL)

– *Vizitációs jzk.*, III, 1797

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (MNL OL)

F 1: *Erdélyi országos kormányhatósági levéltárak, Erdélyi fejedelmi kancellária, Királyi Könyvek*

– XII, *Lib. Reg. Gabrielis Bethlen*

⁴⁷⁴ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

⁴⁷⁵ Nem tudtuk feloldani a rövidítést.

⁴⁷⁶ Az általunk zárójelbe tett szót az eredetiben áthúzták.

⁴⁷⁷ Nem tudtuk feloldani a rövidítést.

⁴⁷⁸ Őrszó. Az általunk zárójelbe tett szóra írták rá a következőt.

⁴⁷⁹ Az általunk zárójelbe tett szóra írták rá a következőt.

⁴⁸⁰ A kettős kereszt után következő szavakat függőlegesen írták a lap bal szélére.

- P 970: *Lécfalvi Asbóth család lt.*
 P 1874: *Fejér család iratai*
 P 1874: *Lécfalvi Gyárfás család lt.*
 – *Adnotationes quaedam ad rem Oeconomicam pertinentem Anno 1814 inchoatae, et continuatae per Ludovicum Hamar futásfalviensem*
 – *Házi napló melyet maga és törvényes maradékai használhatásokra elindított 1842ik Januárius kezdetével Futásfalvi Nemes Hamar Lajos*
 R 298: *Erdélyi iratok*
 X 5187: *Külföldi levéltári anyagokról készített mikrofilmek*
 – *Apor család iratai, Benkő Dénes levelei* (19171. mikrofilmtekercs)
 Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Budapest (OSZK, Kt):
 – Fol. Hung. 1114: *Pesty Frigyes helynévgyűjteménye 1864–1865*, 15, *Felső- és Alsó-Fehér megye*; 18, *Háromszék* (F1/3814/A. 20. és 24. mikrofilmtekercs) [Időközben megjelent, lásd PESTY Frigyes 2012. Szerk. megj.]
 Romániai Országos Levéltár Kolozs Megyei Hivatala, Kolozsvár – Arhivele Naționale ale României Serviciul Județean Cluj, Cluj (Kolozsvári állami levéltár – KÁL)
 – *Törzsgyűjtemény*
 Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Irodája, Sepsiszentgyörgy – Arhivele Naționale ale României Biroul Județean Covasna, Sf. Gheorghe (Sepsiszentgyörgyi állami levéltár – SÁL)
 Fond 36, 1170. irattári egység, 3. kötet, 71. csomó:
 – *Az altorjai communitas pere az Apor családdal a Kerek-tó lefolyása, a róla elnevezett földláb birtoklása és tanorokkapu ügyében (1805–1806)*
 – *Az altorjai falubíróóság 1808–1818 között vezetett jegyzőkönyve*

Irodalom

- SzOkl, VI–VII = *Székely Oklevéltár*, VI–VII (között. Szádeczky Lajos), Kolozsvár, 1897–1898.
 SzOkl, Ús, IV–V = *Székely Oklevéltár*, Új sorozat, IV–V (között. Demény Lajos), Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1998–1999.
 EOE = *Erdélyi Országgyűlési Emlékek*, I–XXI (szerk. Szilágyi Sándor), Budapest, 1875–1898.
- *
- ACSÁDY Ignác
 1896 *Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában 1720–1721*, Budapest.
 APOR Péter
 1863 *Altorjai báró Apor Péter munkái* (közl. Kazinczy Gábor), Pest.
 1903 *Apor Péter verses művei és levelei*, I–II (szerk. Szádeczky Lajos), Budapest.
 CS. BOGÁTS Dénes
 1929 Háromszéki helynevek, in: *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára*, Sepsiszentgyörgy, 52–71.
 1958 Adatok Háromszék történeti helynévanyagának ismeretéhez, *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények*, 1958, 213–224.
 CSEREI Mihály
 1983 *Erdély története (1661–1711)* (S. a. r., bev. és jegyz. Bánkuti Imre), Európa, Budapest.
 DANKANITS Ádám
 1983 *A bagyományos világ alkonya Erdélyben*, Magvető, Budapest.
 DEMETER Lajos
 2003 „Csak a pennám által kerestem keserves kenyeremet...” Sepsiszentgyörgyi Nagy Elek (1799–1872), a számvevőtiszt és honvéd alezredes önéletírása, in: *Határvidék 1762–1918*, 1, T3, Sepsiszentgyörgy, 55–107.
 DEMETER László
 2003 Kovachich Horváth Ignác alezredes emlékirata az 1848–49-es forradalom és szabadságharc székelyföldi eseményeiről, in: *Határvidék 1762–1918*, 1, T3, Sepsiszentgyörgy, 7–52.
 DOMOKOS Pál Péter
 1977–1978 Háromszék és Csíkszék adóügyi összeírása, 1703, *Agrártörténeti Szemle*, XIX, 434–509; XX, 198–282.
 EGYED Ákos
 1981 *Falu, város, civilizáció*, Kriterion, Bukarest.
 1998 *Erdély 1848–1849*, I, Csíkszereda.
 IMREH István
 1973 *A rendtartó székely falu*, Kriterion, Bukarest.
 1983 *A törvényhozó székely falu*, Kriterion, Bukarest.
 IMREH István – PATAKI József
 1992 *Kászonszéki Krónika, 1650–1750*, Európa–Kriterion, Budapest–Bukarest.
 ORBÁN Balázs
 1869 *A Székelyföld leírása...*, III, Pest.
 PESTY Frigyes
 2012 *Helynévgyűjteménye 1864–1865, Székelyföld és térsége*, I, Országos Széchényi Könyvtár – Székely Nemzeti Múzeum, Budapest–Sepsiszentgyörgy.

SÁNDOR Imre

1914 *A csíkszentmihályi Sándor család levéltára, 1539–1756*, Kolozsvár.

SÁVAI János

1997 *A székelyföldi katolikus plébániák levéltára*, I–II, Szeged.

TAKÁCS Péter (szerk.)

2002 *Háromszék parasztvallomásai 1820-ból*, Erdély-Történeti Alapítvány, Debrecen.

TÖRÖK Mihály

1802 Erdély Ország, All-Torján, Nov. 26-dikán, *Magyar Kurir*, 1802/51, 798–801.

VESZELY Károly

1860 *Egyháztörténelmi adatok*, I, Kolozsvár.

Turia de Jos – Legiuirea și organizația unui sat secuiesc din Scaunul Kézdi la începutul sec. al XIX-lea

(Rezumat)

Valorificarea moștenirii științifice a regretatului cercetător Artur Coroi (1948-2010) continuă cu publicarea unui izvor scris prefațat cu un studiu de microistorie economică și socială. Protocoalele din 1808-1818 ale scaunului de judecată civilă din satul Turia de Jos (azi parte a comunei Turia, jud. Covasna), privind problemele legate de păstorit, de folosirea terenului cultivabil și a pădurii, ne permite să înțelegem cum anume, prin ce reglementări, instituții și mecanisme a reușit comunitatea secuiască autoorganizată să asigure bunul obștesc și cel privat în cazul animalelor, al produsului agricol, al valorificării sustenabile a pădurii.

Altörja – Law and Order in a Kézdi Seat Village during the Early 19th Century

(Abstract)

Processing the scientific legacy of historian Artur Coroi (1948–2010), a prominent disciple of István Imreh, is still underway. Publishing the 1800–1808 protocols recorded by the office of the Altörja (Turia de Jos) village judge on issues pertaining to herdsmen, the division of arable land and the use of forests, alongside the savant's case study prefacing it and looking into the ways, regulations and procedures by means of which the self-organizing Székely community secured its public and private interests in matters that concern grazing livestock, crops and sustainable forestry is meant to continue this effort.